

jar 2023, 28. ročník, 7,20 €, arch.sk

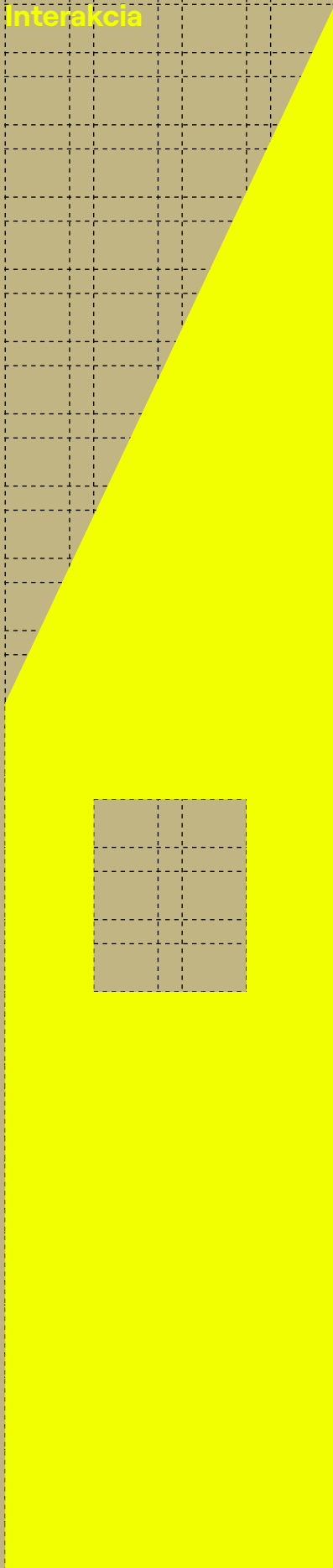
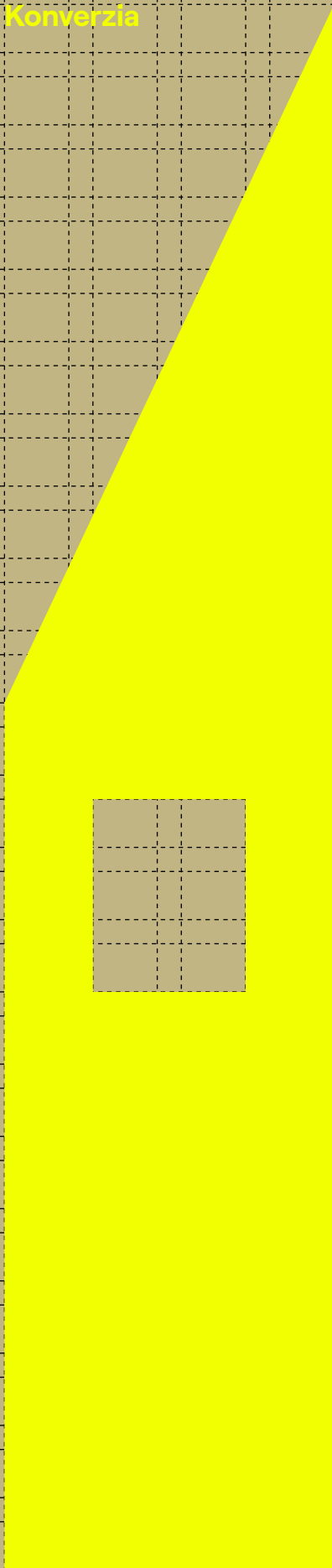
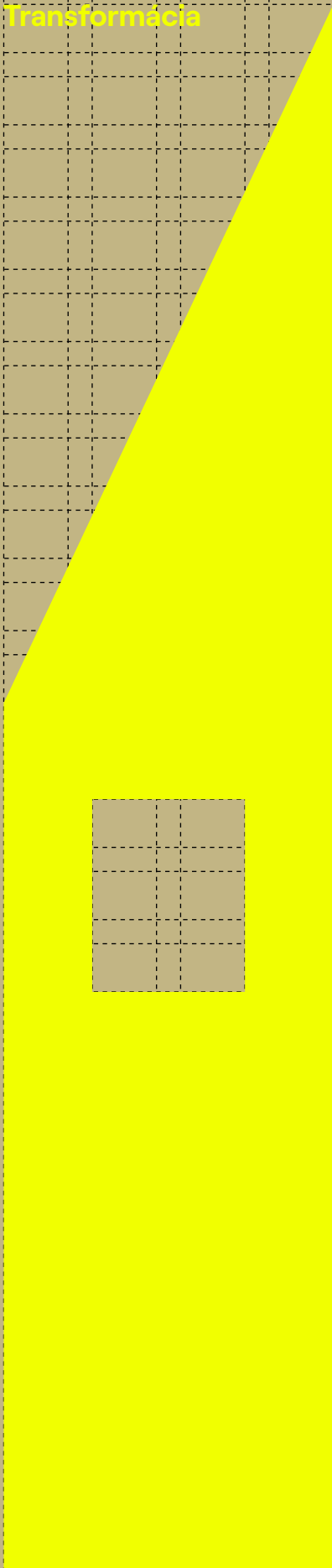
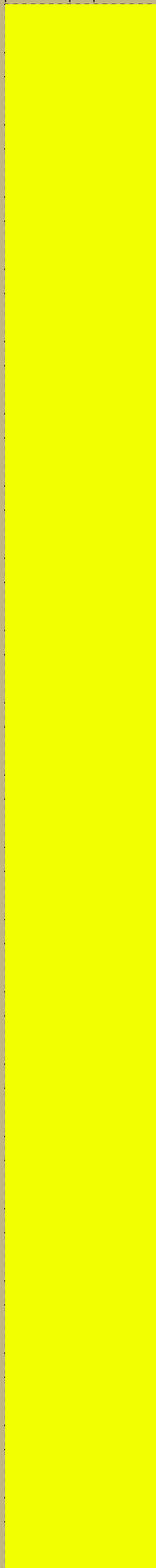
ARCH

o
architekturu
a její
kulturu

Transformácia

Konverzia

Interakcia

David Chipperfield: Architekti môžu byť angažovanejší
při vytváraní udržateľnejšieho sveta

Nakladatelství Forum, org. zložka a redakcia časopisu ARCH
vyhlasuje prestížnu súťaž
za najlepši architektonický počín za uplynulé obdobie

Cena ARCH 2023

Medzinárodná porota bude posudzovať prihlásené diela
a udelí cenu

**ZA NAJLEPŠIE
ARCHITEKTONICKÉ DIELO**

Cena ARCH bude slávnostne vyhlásená na galavečere
22. júna 2023 v Bratislave.

Sledujte nás na

V momenty, keď moje myšlienky prestanú rozprávať, počujem, čo si skutočne myslím. V tichu nahlas prehovorí hodnota, môj stred, moja kultúra. Odrazu na nej nesmierne záleží, je dôležitejšia, než všetko ostatné, čo denne riešim. Sveti do tmy, ukazuje pravdu. Pri príprave prvého tohtoročného vydania časopisu ARCH som myslela na architekta Ivana Matušíka. Na ikonickú budovu bývalého domu služieb v centre mesta Martin, známu ako budovu Fix, ktorá je jeho autorským dielom. Predstavuje hodnotné kultúrne dedičstvo, je zrkadlom architektúry neskorého moderného 20. storočia s celoslovenským významom. Je odtlačkom Matušíkovej odvahy, s ktorou priviela do vtedajšieho socialistického Československa moderný európsky vzduch slobody. Približne pred rokom majiteľ budovy Alexander Obluk pre zateplenie nechal odstrániť z fasády jej typický reliéfny betónový prefabrikovaný raster. Urobil tak napriek vydanému neodkladnému opatreniu súdu, navyše, tesne po smrti architekta Matušíka. Prečo investor konal takto? Lebo v ňom bolo príliš veľa hluku. V snahe zachrániť betónový raster a samotné dielo, v spoločnosti sa zdvihla tlaková vlna. Rozvírila ju nielen odborná architektonická obec či umelci, ale i časť laickej verejnosti. Odrazu sa stretli dva svety a navzájom sa jeden druhému otvorili. Umenie architektúry sa držalo za ruky s bežnou životnou ľudskou realitou. Žiara prenikla do temna, kultúra do nekultúry. Už nešlo len o budovu, v centre záujmu bolo dielo, hodnota, zmysel. Fasádu Fixu dnes dusivo objíma pastelový náter a kus „autentického ja“ mesta v ruchu umiera. O resuscitácii sa mlčí. Svety sa držali za ruky prikrátko.

Tému autenticity miest aj kultúrnych rán po nenávratných stratách načrtla v článku o funkcionalizme v Brne aj architektka Mária Nováková. Úctu ku kultúre a k už vybudovanému prostrediu, konfrontáciu a udržiavanie spojenia medzi tradíciou a inováciou, službu histórii a ľudstvu dáva do pozornosti tvorba a hodnoty laureáta Pritzkerovej ceny za architektúru, Davida

Chipperfielda. Verím, že tieto témy, o ktorých sa dočítate na nasledujúcich stranách, budú pre vás inšpiráciou v premýšľaní z priestoru ticha. O tom, ako by dva svety mohli kráčať ruka v ruke častejšie. O tom, prečo to nie je konštantou a o tom, čo treba zmeniť.

Spoza zatvorených dverí a zatvorených srdiec sa len máločo dostane von. Pascou, ktorú občas prehládame je fakt, že takmer nič neprenikne ani dnu. Aj preto sme sa s kolektívom z časopisu ARCH rozhodli tento rok viac otvoriť. Začíname u českých susedov. V prvom vydaní, ktoré práve držíte v rukách, preto nájdete aj české architektonické diela či pohľady na tvorbu, najmä verejných budov a iných objektov slúžiacich verejnosti. Tešíme sa, že sme upozornili aj na nenahraditeľný význam architektúry v oblasti školstva, ktoré v súčasnosti nutne potrebuje reflektovať na potreby modernej výučby aj prostredím.

Ale hlavne! S najväčšou radosťou a hrdosťou vám v tomto čísle predstavujeme nominované diela na Cenu ARCH 2023. Diela, ktoré vybrala medzinárodná odborná porota, ste mali šancu vidieť v uplynulých číslach časopisu. Keďže slávnostné vyhlásenie výsledkov nás čaká už v júni, dovolili sme si vám ich pripomenúť. Rovnocennú pozornosť si zaslúžia všetky nominované realizácie. Sú potvrdením kvality a tvárnosti slovenskej architektúry. Cena ARCH je výnimočnou. Vyzdvihuje pozoruhodné diela domácej architektonickej scény, podporuje architektov a architektky a motivuje ich k ďalšej práci. Úprimne si želáme, nech sú časopis ARCH aj Cena ARCH naďalej hlasmi, ktoré vychádzajú z priestoru hodnôt a zmyslu. Nech podnecujú k stretu svetov, nech sa otvárajú dokorán, aby bolo umenie architektúry viac počuť vo všednej životnej realite plnej hluku. Ďakujeme, že nás čítate.

Klára Gajdošová
editorka

Editoriál

Klára Gajdošová

Trendom sa vyhýba bez arogancie

Pritzkerovu cenu za architektúru získal David Chipperfield

Nuda v Brne? V žiadnom prípade!

„Aj laici už vedia, že funkcionalizmus a Brno sú takmer synonymá,“ píše Mária Nováková.

O Českou cenu za architekturu bojuje 241 realizací

„Potvrzuje se, že důležitým tématem výstavby v České republice je bydlení,“ informují z České komory architektov.

Cena Arch 2023 je tu!

Medzinárodná odborná porota už zasadla a do užšieho výberu zaradila hneď niekoľko mimoriadnych a kvalitných architektonických diel.

Nová Dunajská, Bratislava

„Obytný dom je nový, ale pritom akoby na ulici stál odjakživa,“ hovoria architekti z JRKVC.

Vila Bôrik

„Pracujeme predovšetkým s priestorom. Preto je pre nás veľmi dôležitá jeho precízna artikulácia,“ zhrnul Martin Jančok z PLURAL.

Ateliér Daniela Fischera

„Pre mňa je nesmierne dôležité mať pri práci i pri rozmýšľaní k dispozícii jednu čistú bielu stenu,“ zdôrazňuje Daniel Fischer.

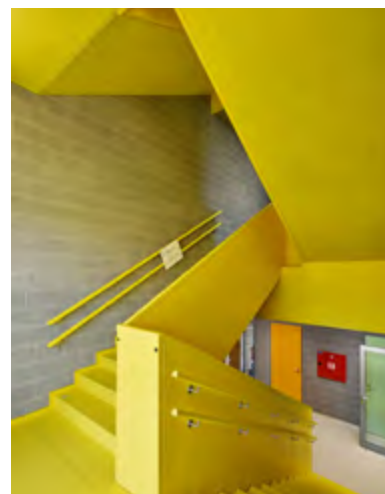
Rodinný dom v Perneku

„Naším zámerom bolo urobiť jednoduchý dom, ktorý využíva terénne danosti pozemku a splyva s prostredím,“ hovorí architekt Ján Studený.

↓ Sir David Chipperfield
FOTO: Tom Welsch

↓ Český rozhlas Brno.
FOTO: Michal Růžička – TIC Brno

↓ Nová mateřská a základní škola v Letech u Dobřichovic

14

Nová mateřská a základní škola v Letech u Dobřichovic

„Velká pozornost se při návrhu věnovala kvalitě výukového prostředí,“ hovorí autor Ondřej Tuček.

36

Loft, Bratislava

„Loft dobre ilustruje spôsob, akým pracujeme,“ premýšľajú nahlas architekti z GutGut.

74

GRÃO & stôl v DNA

„Obmedzený rozpočet sme nebrali ako nevýhodu, práve naopak, podnietil našu kreativitu,“ priznáva autor Alan Prekop.

20

Na prosředí škol záleží. Pomůžte manuál

„Školní prostředí by dnes mělo reflektovat potřeby pro výuku 21. století. Je tomu skutečně tak?“ píše Ondřej Tuček, Zbyšek Stýblo a Václav Mudra.

42

Mestský úrad Leopoldov

„Je to stavba financovaná z verejných zdrojov a vidieť na nej mnoho odvahy,“ píšú architekti zo zerozero.

80

PIM pro BIM

„Obor stavebnictví prochází postupnou digitalizací. Řeší se tak problémy se stagnující produktivitou a neefektivitou,“ píše Josef Platil.

22

Športový areál Ružinov

„Štadióny, hotel a nová plaváreň by mali byť vzájomne logicky, prevádzkovo a funkčne prepojené,“ približuje za kolektív autorov František Kalesný.

50

Pink Whale

„Pre mňa je to sloboda. To je asi to, čo to vystihuje,“ hovorí Lubo Šoška.

84

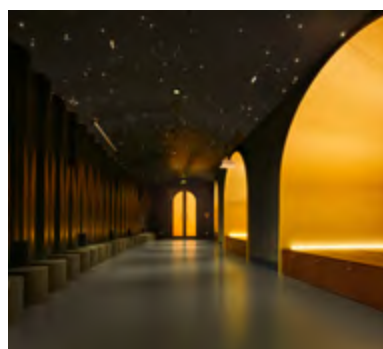
Lávka v Litomyšli

„Pracovať pro město Litomyšl je veľkou výzvou pro každého architekta,“ zhodujú sa architekti z EHL & KOUMAR ARCHITEKTI s. r. o.

↓ Fakulta architektury ČVUT v Praze, Ústav nauky o budovách, 2022. ISBN 978-80-01-07036-9

↓ Športový areál Ružinov

↓ Edukační centrum České filharmonie FOTO: Peter Fabo

Trendom sa vyhýba bez arogancie. Pritzkerovu cenu za architektúru získal David Chipperfield

TEXT: IRENA DOROTIAKOVÁ

Najrenomovanejšie architektonické ocenenie –Pritzkerova cena za architektúru 2023 – pozná svojho 52. laureáta. Stal sa ním britský architekt, urbanista a aktivista sir David Alan Chipperfield, pre ktorého je príznačné pochopenie miesta, do ktorého vstupuje svojou tvorbou. Porota ocenila jeho nadčasový prístup k architektúre, ktorým čelí klimatickej kríze, a vnímanie kultúrnych a sociálnych otázok.

↑ Sir David Chipperfield
FOTO: Tom Welsch

Pritzkerovu cenu za architektúru každoročne udeľuje Hyattova nadácia ako medzinárodne najvyššiu poctu žijúcemu architektovi. Už niekoľko rokov sa očakávalo, že tento subtilný, elegantný, plodný a radikálne zdržanlivý architekt získa ocenenie za svoj mimoriadny celoživotný prínos k architektúre. Chipperfield vo svojej tvorbe prejavuje úctu k histórii a ku kultúre a zároveň si ctí už vybudované a prírodné prostredie. Pretvára funkčnosť a dostupnosť nových budov, renovuje, nadčasovo navrhuje a obnovuje, čelí klimatickej kríze, transformuje sociálne vzťahy a oživuje mestá.

„S istotou a bez arogancie sa dôsledne vyhýba trendom, aby konfrontoval a udržoval spojenie medzi tradíciou a inováciou. Služi histórii a ľudskosti. Hoci sú jeho diela elegantne majstrovské, svoje návrhy meria sociálnym a environmentálnym blahobytom, aby zvýšil kvalitu života celej civilizácie,“ povedal o architektovi Tom Pritzker, predseda Hyattovej nadácie.

Obdivuhodný cit k historickým pamiatkam

David Chipperfield sa narodil v roku 1953 v Londýne, vyštudoval Kingston School of Art a Architectural Association School of Architecture v Londýne. Architektonickú kanceláriu David Chipperfield Architects založil päť rokov po ukončení štúdia v roku 1985. Okrem Londýna má dnes kancelária pobočky aj v Berlíne, Šanghaji, Miláne a Santiagu de Compostela. Architektove stavebné diela za viac ako štyri desaťročia predstavujú rozsiahly typologický a geografický záber. Ide o viac ako sto diel od občianskych, kultúrnych a akademických budov až po rezidencie a urbanistické plány v celej Ázii, Európe a Severnej Amerike. David Chipperfield získal viacero prestížnych ocenení, v roku 2011 Kráľovskú zlatú medailu udeľovanú Kráľovským inštitútom britských architektov a Cenu Európskej únie Mies van der Rohe Award.

Architektovu snahu vytvárať kvalitné verejné budovy a verejné priestory si cení aj porota Pritzkerovej ceny, ktorá vo svojom hodnotení vyzdvihla predovšetkým tie realizácie, ktoré sú bežne prístupné pre ľudí. Patrí medzi ne napríklad budova James-Simon-Galerie na Múzejnom ostrove v Berlíne, rekonštrukcia Neues Museum takisto v Berlíne alebo rekonštrukcia Procuratie Vecchie na Námestí svätého Marka v Benátkach.

Predseda poroty a laureát Pritzkerovej ceny za rok 2016 Alejandro Aravena osvetľuje: „Vo svete, kde mnohí architekti vnímajú zákazku len ako príležitosť na rozšírenie svojho vlastného portfólia, reaguje Chipperfield na každý projekt špecifickými nástrojmi, ktoré si vyberá precízne a veľmi starostlivo. Niekedy si zadanie vyžaduje silné a monumentálne gesto, inokedy to, aby architektov vklad takmer zmizol. Jeho budovy však vždy obstoja v skúške časom, pretože konečným cieľom riešenia je slúžiť väčšiemu dobru.“

Pri budovách rekonštruovaných Davidom Chipperfieldom sa často ani nedá rozpoznať, že vôbec ide o rekonštrukciu. Jeho prístup k historickým pamiatkam je totiž prísne citlivý. Príkladom môže byť Neue Nationalgalerie v Berlíne od Miesa van der Rohe, ktorú v lete 2022 po šiestich rokoch znovu otvorili. Na začiatku tohto roka kancelária David Chipperfield Architects zvíťazila v súťaži na rozšírenie Národného archeologického múzea v Aténach, a tak sa môžeme tešiť na jeho nový invenčný vklad do ďalšej múzejnej budovy.

Architektúrou čelí existenčným výzvam

„Považujem toto ocenenie za povzbudenie, aby som sa naďalej zameriaval nielen na podstatu architektúry a jej význam, ale aj na architektúru ako prostriedok, ktorým môžeme my architekti riešiť existenčné výzvy vyplývajúce z klimatických zmien a spoločenskej nerovnosti,“

povedal sir Chipperfield. „Vieme, že ako architekti môžeme zohrávať významnejšiu a angažovanejšiu rolu pri vytváraní nielen krajšieho, ale aj spravodlivejšieho a udržateľnejšieho sveta. Musíme sa postaviť tejto výzve a pomôcť inšpirovať nasledujúcu generáciu, aby prijala svoju zodpovednosť s víziou a odvahou.“

Kariéra Davida Chipperfielda sa vyznačuje dlhodobým, dôsledným a konzistentným súborom prác, ktoré zahŕňajú navrhovanie a zasahovanie do dialógu s časom a miestom. Prijíma a obnovuje architektonický jazyk každého miesta.

„V rôznych mestách okamžite nerozpoznáme budovu Davida Chipperfielda, ale rôzne budovy Davida Chipperfielda navrhnuté špeciálne pre každú situáciu. Jeho architektonický jazyk vyvažuje konzistenciu a základné princípy navrhovania, flexibilitu voči miestnym kultúram. Dielo Davida Chipperfielda zjednocuje európsky klasicizmus, komplexnú povahu Británie a dokonca aj jemnosť Japonska. Je výsledkom kultúrnej rozmanitosti,“ znejú reakcie poroty.

Pracoval na významných dielach

James-Simon-Galerie (Berlín, Nemecko, 2018) sa nachádza na úzkom ostrove pozdĺž kanála Kupfergraben, je prístupná cez most Schloßbrücke a slúži ako vstupná brána na Múzejný ostrov. Diskrétno a veľkolepé kolonády ohraničujú terasu a široké rozľahlé schodisko a množstvo otvorených priestorov poskytuje dostatok svetla veľkému foyeru budovy. Návrh umožňuje veľkorysú výhľad zvnútra aj zvonka na prilahlé budovy a okolitú mestskú krajinu.

Pri obnove a znovuobjavení Procuratie Vecchie (Benátky, Taliansko, 2022), postavenej v 16. storočí, nanovo definoval občiansku funkciu budovy v centre mesta, aby prvýkrát umožnila prístup všetkým. V rámci procesov vo svojej tvorbe pozdvihuje partnerstvo a podporuje

↑ Nové múzeum – Neues Museum, Berlín, Nemecko, 2018

FOTO: Joerg von Bruchhausen

↑ Kráľovská akadémia umení – masterplan, interiér, Londýn, Veľká Británia, 2018

FOTO: Simon Menges

presvedčenie, že architektúra a remeslo sú prepojené. Tu vyzval tradičných remeselníkov, aby oživil pôvodné fresky, terazzové podlahy a pastelové omietky, odkryli vrstvy histórie a zároveň začlenili miestne remeselné a stavebné techniky do moderných korelačných zásahov, ako je vertikálna cirkulácia. Obnovená budova teraz umožňuje výhľad zhora aj zvnútra, odhaľuje strešné terasy, výstavné a eventové priestory, hľadisko a enfiládu oblúkov, ktoré sa rozchádzajú do galérií.

Každé jeho dielo sa stáva občianskym podnikom pre spoločnosť. Ako napríklad budova Pohára Ameriky Veles e Vents (Valencia, Španielsko, 2006), zamýšľaná predovšetkým ako dočasné miesto na pohostenie pre offshorové tímy a sponzorov. Posunuté konzolové plošiny ako veľkorysý rozhľadne, niektoré so šírkou až pätnásť metrov, po obvode každého podlažia vytvárajú dynamickú štruktúru. Chipperfield ponúka verejnosti maloobchodné priestory na prvom poschodí a prístupnú palubu s neobmedzeným výhľadom na kanál a mesto. Rampa z tejto úrovne priamo nadväzuje na park severne od budovy.

Jeho obnova a dostavba Morland Mixité Capitale (Paríž, Francúzsko, 2022) oživuje štvrť s cenovo dostupným a luxusným bývaním, maloobchodnými a reštauračnými priestormi, hotelom, mládežníckou ubytovňou a mestskou strešnou záhradou. Zodvihol nové objemy na klenutých nosných arkádach, ktoré pokračujú pozdĺž parteru pôvodnej časti budovy. Architekt vytvára priestor na zhromažďovanie a pozýva všetkých, aby prešli okolo alebo cez nový priechod k Seine či na Boulevard Morland.

V kaplnke a cintoríne v Inagawe (Hjógo, Japonsko, 2017), ktoré sa nachádzajú v horách Hokusecu, koexistujú miesta na fyzické a duchovné spolunažívanie s miestami samoty a zhromažďovania, čo sa odzrkadľuje

v zemitých monolitických budovách, schodiskách a chodníkoch uprostred svahovitého terénu a v odľahlej kaplnke a návštevníckom centre, umiestnených diagonálne vedľa seba.

Medzi architektov významné diela patrí aj Riečne a veslárske múzeum – River and Rowing Museum (Henley-on-Thames, Veľká Británia, 1997), centrála BBC Scotland (Glasgow, Spojené kráľovstvo, 2007), Turner Contemporary (Margate, Spojené kráľovstvo, 2011), Múzeum umení – Saint Louis Art Museum (Missouri, Spojené štáty americké, 2013), Kampus Joachimstraße (Berlín, Nemecko, 2013), Múzeum Jumex (Mexiko, štát Mexiko, 2013), One Pancras Square (Londýn, Spojené kráľovstvo, 2013), Masterplan Royal Academy of Arts (Londýn, Spojené kráľovstvo, 2018), Hoxton Press (Londýn, Spojené kráľovstvo, 2018) a Kunsthaus Zürich (Zürich, Švajčiarsko, 2020).

Disciplína, jasná kompozícia a rafinované detaily

Dielo Davida Chipperfielda sa vyznačuje dlhodobým, dôsledným a konzistentným súborom prác. Starostlivé, dobre vypracované, presné a pokojné reakcie, o ktoré sa usiluje vo svojich budovách, pramenia len z hlbokej a trvalej znalosti disciplíny. Jeho budovy sa vždy vyznačujú zdržanlivosťou, zmyslom pre stálosť, ale aj jasnou kompozíciou, rafinovanými detailmi, ktoré vždy chystajú prekvapenie, sofistikovaný kontext a sebavedomú prítomnosť. V ére nadmernej komercializácie, prehnaneho dizajnu a zveličovania Chipperfield vždy dokáže dosiahnuť rovnováhu: medzi moderným minimalistickým architektonickým jazykom a slobodou prejavu, medzi abstraktnosťou a dôslednou eleganciou. Jeho architektúra nikdy nie je zameraná na seba a v žiadnom prípade neslúži ako umenie pre umenie: skôr sa vždy sústreďuje na vyšší účel, na občianske a verejné dobro.

O Pritzkerovej cene

Pritzkerovu cenu za architektúru založili Jay a Cindy Pritzkerovci, ktorí verili, že významné ocenenie by mohlo povzbudiť a podnietiť povedomie verejnosti o budovách, ale aj inšpirovať väčšiu tvorivosť v rámci architektonickej profesie. Cena je pomenovaná po rodine Pritzkerovcov, ktorej medzinárodné obchodné záujmy sídlia v Chicagu – meste mrakodrapov, ktorého architektúru preslávili architekti Louis Sullivan, Frank Lloyd Wright, Mies van der Rohe a ďalší. Prvým laureátom Pritzkerovej ceny sa stal v roku 1979 Philip Johnson a po ňom nasledovali ďalší významní architekti ako napríklad Richard Meier, Hans Hollein, Richard Rogers, Renzo Piano, Jean Nouvell, Peter Zumthor, Álvaro Siza Vereira, Fernando Mendez da Rocha, Alejandro Aravena, Toyo Ito, Shigeru Ban, dvojica Herzog a de Meuron a ďalší. Pritzkerova cena sa udeľuje ako uznanie kvality talentu, vízie a odhodlania, ktorými architekti vytrvalo prispievajú k ľudskosti a vybudovanému prostrediu prostredníctvom umenia architektúry. V minulom roku sa laureátom Pritzkerovej ceny stal ako prvý architekt z afrického kontinentu Diébédo Francis Kéré, rodák z Burkiny Faso, za svoj sociálny a environmentálne zodpovedný prístup k architektúre. Budovy z lokálnych materiálov vystavané pomocou miestnej pracovnej sily realizuje predovšetkým v afrických štátoch, ktoré sa boria s problémami v oblasti vzdelanosti, zdravotníctva a životnej úrovne. V roku 2021 získala Pritzkerovu cenu dvojica francúzskych architektov Anne Lacatonová a Jean-Philippe Vassal, ktorí sa preslávili predovšetkým inovatívnym prístupom k rekonštrukciám budov a sociálnemu bývaniu.

Zdroj: Pritzker Architecture Prize

↑ James-Simon-Galerie, Berlín, Nemecko, 2018
FOTO: Simon Menges

↑ Morland Mixité Capitale, arkády, Paríž, Francúzsko, 2022
FOTO: Simon Menges

← Procuratie Vecchie –
Námestie sv. Marka,
Benátky, Taliansko, 2022
FOTO: Richard Davies

↙ Procuratie Vecchie,
schodisko, Benátky,
Taliansko, 2022
FOTO: Alberto Parise

→ Budova Pohára Ameriky
Veles e Vents, Valencia,
Španielsko, 2006
FOTO: Christian Richters

↓ Budova Amorepacific
Headquarters, Soul, Južná
Kórea, 2018
FOTO: Noshe

Nuda v Brne? V žiadnom prípade!

TEXT: MÁRIA NOVÁKOVÁ

→ Český rozhlas Brno – interiér
FOTO: Michal Růžička – TIC Brno

Aj laici už vedľa, že funkcionalizmus a Brno sú takmer synonymá. Mesto pracuje so svojou identitou tak, že mu prosto uveríte. Môžete mať akýkoľvek itinerár, mesto nesklame. Inšpiratívna je architektúra, originálne hotelové koncepty aj barová scéna, rovnako ako celá súčasná komunikačná nadstavba. Bonusom je príjemne nákazlivé nadšenie ľudí, ktorí sa v Brne venujú architektonickému dedičstvu, dizajnu a umeniu.

Sedíme v kaviarni na prízemí hotela Avion v centre Brna. Vstrebávame množstvo informácií, faktov a dát o funkcionalistických skvostoch, ktoré sme dnes v rámci exkurzie mali možnosť vidieť. Začali sme budovu Českého rozhlasu. Pôvodne to bolo sídlo Českej banky Union od Ernsta Wiesnera, rozhlas tu sídli od 50. rokov minulého storočia. Známa je aj historka z návštevy Le Corbusiera v Brne, kde stojac práve na streche budovy banky Union obdivoval rovné strechy, na ktorých bola terasa alebo zeleň. Ubrániť dnes rozhodníkovú výsadbu na strešnej terase proti náletom holubov je výzva, včelstvá umiestnené na hornej terase však už produkujú „rozhlasácky“ med. Skleník na streche budovy prezrádza dispozíciu, prekrýva svetlík, ktorý prechádza piatimi podlažiami a privádza denné svetlo aj do chodieb a obslužných priestorov. Tento efektívny a vizuálne veľmi pôsobivý prvok nájdeme na mnohých súdobých stavbách v Brne. Budovou prechádzame od strechy až do suterénu s historickým bankovým trezorom, je v nej niekoľko schodísk od reprezentatívneho vo vstupnej hale až po sekundárne, každé z nich, bez ohľadu na význam, je ukážkou architektovej majstrovstva. Kancelária riaditeľky rozhlasu je aj dnes takmer totožná so zariadením niekdajšieho riaditeľa banky. Zaujímavosťou je, že nedávna rekonštrukcia prebiehala počas plného rozhlasového vysielania.

Kľúčový prístup investora

V sprievode Martina Koplíka pokračujeme multifunkčným komplexom paláca Alfa od Bohuslava Fuchsa, nasleduje dvojica finančných

domov Moravská banka (opäť Fuchs) a První moravská spořitelna od trojice architektov Otakar Oplatka, Josef Polášek a Heinrich Blum. Sprievodcovský výklad je zážitok sám osebe, Martinova zanietenosť a odborné znalosti len zvýrazňujú fakt, aká životne dôležitá je spätosť ľudí s mestom, v ktorom žijú, s jeho prostredím a architektúrou. Prehliadku končíme v hoteli Avion (takisto Fuchs). Tento symbol československej avantgardy, jedna z dvojice národných kultúrnych pamiatok v Brne (druhá je vila Tugendhat) stojí na úzkej stredovekej parcele na mieste, kde stál pôvodný podnik podnikateľa Miroslava Kosteckého. Progresívny investor je v tomto príbehu dôležitá postava hneď dvakrát. Novostavbu z rokov 1925 až 1929 navrhol pre Kosteckého Bohuslav Fuchs. Uzučká parcela v šírke jedného stredovekého domu bola pre architekta lákavou výzvou. Denné svetlo prelialo cez kaskády podlaží s hotelovými izbami pomocou svetlíkov s luxfermi a zrkadlových stien až do kaviarne na prízemí. Rozmiestnenie piatich desiatok izieb pripomína dômyselnú skladačku. Fascinujúce je i to, ako sa architektovi Fuchsovi podarilo na osem metrovej šírke oddeliť prístupy do troch nezávislých prevádzok – hotelovej, kaviarenskej a reštauračnej. Nemenej zaujímavá je i nedávna história hotela. Po rokoch pustnutia a devastácie sa našiel ďalší odhodlaný investor, Stanislav Berousek, ktorý hotel v roku 2006 kúpil. Prístup majiteľa je kľúčový, uvedomoval si špecifickú autenticitu stavby. Aj za cenu vysokých nákladov investoval do precíznej rekonštrukcie podľa projektu Evy Jiříčnej. Xilitové podlahy sa liali podľa pôvodných receptúr, luxfery sa vyrábali podľa

originálnych foriem a priečky hotelových izieb sa posúvali len toľko, aby sklenené boxy kúpeľní splnili súčasný požadovaný štandard.

Industriálna bella figura

Funkcionalistickú ochutnávku dopĺňame záverečnou bodkou – vodojemami na Žltom kopci. Od budúceho roku si návštevníci budú môcť prezrieť túto industriálnu pamiatku aj samostatne, mesto Brno na tento účel na mieste buduje zázemie. Dnes sa do podzemia dostanete iba v malých skupinách so sprievodcom. Oplatí sa vystriechnuť si voľný termín, vodojemy zo 70. rokov 19. storočia sú fascinujúcou ukážkou inžinierskeho staviteľstva, technickej dokonalosti a estetiky. Taliani tomu hovoria „bella figura“, dokonalosť vo vyhotovení. Priestor niekdajšej mestskej zásobárne vody pripomína (so súčasným atraktívnym nasvietením) stredovekú katedrálu. Keď vidíte, čo dokázalo mesto ako investor postaviť koncom predminulého storočia v podzemí, ľahšie pochopíte staviteľskú a architektonickú eufóriu na povrchu po vzniku československej republiky.

V ústrety pokroku

Z dnešnej perspektívy je dôležité podotknúť, že mnohé funkcionalistické budovy v Brne majú podobný začiatok príbehu. Investori, zväčša bankári či textilní priemyselníci, ale aj vtedajšie vedenie mesta a mestskí urbanisti, zmýšľali progresívne. Tak vznikli fantastické zadania pre architektov. Tí opúšťali ozdobné kánony historizujúcich slohov a išli v ústrety princípu „forma nasleduje funkciu“. Obe strany

pochopili pokrok, nový začiatok a nezvyčajné pole možností. Brno bolo na začiatku minulého storočia skutočne plné investičných a developerských príležitostí. Pre architektov hotový tvorivý raj. Intenzívne sa búralo, stavalo, zahusťovalo, mesto sa rozširovalo. Počas veľkej brnianskej asanácie, ktorá bola odpoveďou na boom textilného priemyslu v „moravskom Manchestri“ v priebehu dvadsiatich rokov od konca 19. storočia až po vznik Československej republiky, sa zbúralo viac než dvesto rôznych budov, čo predstavovalo takmer dve tretiny (!) vtedajšieho starého mesta. Nové bankové domy rástli na parcelách po asanovaných historizujúcich budovách, ktoré už nedokázali plniť moderné požiadavky na funkčnosť. Na voľných pozemkoch v mestských štvrtiach, ktoré sa stali v roku 1919 súčasťou tzv. Veľkého Brna, vyrastali nielen reprezentatívne vily bohatých priemyselníkov, ale aj nájomné domy, školy, nemocnice, kúpele, cirkevné stavby či ďalšia infraštruktúra.

Namiesto je otázka, ako tento stavebný boom a nový architektonický výraz vnímal verejný. David Pokorný, sprievodca z Turistického informačného centra mesta Brna, vysvetľuje, že spoločenská nálada po vzniku Československej republiky veľmi priala euforickým zmenám, obyvatelia mesta hľadeli do budúcnosti s nádejou, moderná architektúra reprezentovala nové časy, dokonca prinášala vymoženosti ako kvalitné vybavenie nájomných domov či verejnoprospešných stavieb aj pre široké vrstvy obyvateľov mesta. Na druhej strane treba podotknúť, že nie vždy bola verejná mienka iba pozitívna. Napríklad vtedajšia cena vily Tugendhat presiahla osem miliónov korún československých. Dobové reakcie to považovali za vrchol snobizmu a nemorálny luxus. Za takú sumu by sa totiž vtedy dalo postaviť tridsať rodinných domov.

Win-win, je to vôbec možné?

Nevdopak sa v tomto kontexte vynára obraz „veľkého bratislavského búrania“, ktoré na rozdiel od Brna nie je ohraničené časovo ani nie je súčasťou väčšieho ušľachtilejšieho plánu. Pripomeňme si tie najznámejšie: židovská synagóga, ktorá padla za obeť novému mostu cez Dunaj a mestskej magistrále; Park kultúry a oddychu na dunajskom nábreží, prázdny priestor už roky čaká na novú funkciu; zatiaľ ostatným významným míľnikom je Istropolis. Jeho osud je spečatený, miznutie zo zemského povrchu zaznamenané množstvom profesionálnych aj amatérskych fotografov. Na rozdiel od synagógy je investor súkromný a na rozdiel od PKO uvoľnený priestor plynulo prechádza do výstavby takmer rovnakej funkcie. Pozor, zmyslom tejto analógie nie je hľadanie odpovede, či sa tieto budovy mali alebo nemali zbúrať. Pointa je v tom, že nenávratne miznú architektonické vrstvy mesta. Sme schopní ako mesto, ako jeden organizmus, pochopiť, prijať zmenu, ktorá sa javí ako nevyhnutná? Sme schopní diskutovať, skutočne nájsť zhodu a potom ju otvorene, autenticky komunikovať ďalej? Jazvy v organizme mesta prijať, netváriť sa, že je to len nová frizúra? Je vôbec možné nájsť prienik, zhodu, niečo ako win-win riešenie medzi perspektívou investora (či je to mesto, štát, alebo súkromník), názorom odbornej architektonickej obce, ktorá na jednom krídle volá po záchrane, na druhom už pracuje na nových zadaniach? Len na okraj, v prospech niekdajšieho Domu Revolučného odborového hnutia, Domu odborov a techniky bol zrovnaný

so zemou empírový Berchtoldov palác, postavený v roku 1831. Keby na okraji širšieho centra stála dnes podobná stavba, už by bola pod pamiatkovou ochranou, nebúralo by sa.

Mesto z mäsa a kostí

Vráťme sa ešte na chvíľu do Brna. So sprievodcom Martinom Koplíkom pokračujeme v debatach otázkou, koľko času musí prejsť, aby prebolela strata (významnej) architektúry v meste? Martin pripúšťa, že zabúdanie trvá približne jednu generáciu. Toľko trvá, kým sa zacíli spomienková aj kultúrna rana, kým fotografie „pred“ a realita „po“ zovšednejú pamätníkom a nová generácia prijme novú identitu za svoju.

Edward Glaeser vo svojej knihe Triumf mesta, náš najväčší vynález hovorí, že „skutočné mesto nie je vytvorené z betónu, ale z mäsa a kostí“, aj to, že „mestá to nie sú stavby. Mestá, to sú v prvom rade ľudia“. Všetky historické vrstvy sú súčasťou autenticity a identity mesta. Aj tie posledné alebo len veľmi nedávne, ktoré sa zdajú nepodstatné, nevyhovujú nám, zanedbali sme ich a teraz sa za ne hanbíme, v horšom prípade sme neustriehli, ako s nimi nový majiteľ v rekonštrukcii naloží. Čo sa stane, ak sa niektoré vrstvy v meste vymažú, nepriznajú alebo rovno cielene zničia? Chýbajúce vrstvy oberajú mesto o jeho autenticitu, charakter, jedinečnosť. Nedajú sa nahradiť vyšším počtom poschodí v novostavbách ani lepšími ukazovateľmi príjmov v excelovských tabuľkách. Predstavte si analógiu mesta a človeka, ktorý potláča svoju minulosť. Ako vplýva na jeho prítomnosť a budúcnosť, ak si svoju minulosť nespracuje, neprizná omyly, neodpustí sebe a okoliu? Stráca tým svoju autenticitu a jedinečnosť. Chýbajúce a nespracované vrstvy sa nedajú nahradiť väčším egom. Ako môže byť mesto autentické, keď ako organizmus nedokáže pracovať s celou svojou identitou? Mesto, ktoré je tvorené z mäsa a kostí, potrebuje rozumieť, prečo niektoré stavby musia byť zrovnané so zemou a prečo iné stavby, ktoré sú typickým príkladom doby svojho vzniku, strácajú identitu. Mesto ako organizmus musí mať dostatok odvahy byť pravdivé a autentické v komunikácii, prečo sa tak deje.

Funkcionalizmus je v Brne tak významne zastúpený a rozsiahly, že mesto dnes komunikuje smerom k vonkajšiemu svetu práve túto vrstvu ako identitotvornú a jedinečnú. Je to nosná téma, ktorá prirodzene priťahuje ďalšie: viac či menej zachované industriálne dedičstvo (napokon, bohatstvo, ktoré z neho plynulo, prispelo k rozkvetu funkcionalizmu) či presahy do súčasnosti, ako je napríklad atraktivita Brna ako študentského mesta, mesta kvalitného dizajnu a umenia so zaujímavou barovou či gastroscénou. Keď sa vyberiete do Brna po inšpiráciu, či len zo zvedavosti, ako architekti či laici, určite si všimnete kvalitu a obsah tlačných propagačných materiálov, manuálov, sprievodcov a časopisov, ktoré vydáva turistické informačné centrum a ďalšie spriatelene združenia a organizácie. Moderná grafika, ktorá má vtip, je hravá, zároveň v sebe nesie vysokú informačnú hodnotu, zrozumiteľné, aktuálne texty. Nedá sa nespomenúť Brniansky architektonický manuál, ktorý prepája online informácie s vizuálnym zážitkom priamo v teréne mesta. Profesionalita, nákazlivé nadšenie a nefalšovaná hrdosť a najmä autenticita, to sú atribúty, na ktorých stojí komunikácia identity mesta, a z ľudí, ktorí sa na tom podieľajú, to všetko cítiť. Inšpirujúce!

→ Vodojem na Žltom kopci
FOTO: Matt Emmett - TIC Brno

→ Český rozhlas Brno – interiér
FOTO: Michal Růžička - TIC Brno

Mária Nováková je architektka, dizajnérka a konzultantka pre komunikáciu a user-experience. Pracovala ako šéfredaktorka časopisu ASB, expertízu zo strany investora získala ako business planning manager v HB Reavise. Dnes je na voľnej nohe a pod pseudonymom mara.ohman sa venuje autorskej výtvarnej tvorbe.

**Tuček,
spolupráce Belanská,
Binter, Blažková**

Nová mateřská a základní škola v Letech u Dobřichovic

FOTO: KOLEKTIV AUTORŮ

Hlavní architektonický princip tvoří prostota a lapidárnost tvarového, materiálového i barevného řešení, bez zbytečných efektů. Vnější výraz celého souboru je solidní a pevný. Velká pozornost se při návrhu věnovala kvalitě výukového prostředí, tedy zejména akustice, dobrému osvětlení a také kvalitě vzduchu.

Lety, podobně jako řada dalších obcí v prstenci kolem Prahy, procházejí v posledních třech dekádách masivní urbanizací. Počet obyvatel se zvýšil z 347 v roce 1932 na dnešních zhruba 1500, tedy na více než čtyřnásobek. V obci však stále zůstávají volné rozvojové plochy pro výstavbu rodinných domů, takže počet obyvatel ještě poroste, až k 2500. Místní děti historicky chodily do školy v Dobříchovicích nebo Řevnicích. Zmíněné sousední obce se ovšem také rozrůstají a tamní školní kapacita je vyčerpána. Proto i Lety musely přikročit k přípravě výstavby nové školky a školy.

Komplikovaný tvar pozemku i problém s návrhem parkoviště

Práce na projektu začaly v roce 2017. Obec odkoupila od soukromého vlastníka kus pole podél Karlštejnské ulice. Pozemek má nepravidelný komplikovaný tvar přibližně písmene L o rozloze 5 890 metrů čtverečních. V současnosti se nachází na okraji zastavěného území, v budoucnu bude nicméně obestaven rodinnými domy a dostane se blíže těžiště zástavby. Návrh byl od počátku limitován požadavkem na možnost etapizace výstavby z důvodu dotačního financování. Proto byl ve fázi studie koncipován jako soubor čtyř pavilonů čtvercového půdorysu, o různých velikostech a s různou podlažností, s propojovacími přízemními krčky. První pavilon zahrnoval mateřskou školu, další dva první a druhý stupeň základní školy a čtvrtý tělocvičnu.

Realizace se zatím dočkaly dva pavilony – nejdříve budova MŠ a následně první stupeň ZŠ i s jídelnou a kuchyní pro celý soubor. Stavební povolení je vydáno také pro tělocvičnu. Pavilon druhého stupně podle původního územního plánu překračoval limit zastavitelnosti pozemku, od roku 2021 již ale platí nový územní plán, který jeho výstavbu teoreticky umožňuje. Poměrně velký problém při navrhování představovalo umístění parkoviště pro 35 aut, což je počet požadovaný platnými normami. Snahou bylo eliminovat rozlehlé parkovací plochy a spíše je rozdělit po menších skupinkách podél komunikací.

V hlavní roli jednoduchost

Hlavní architektonický princip návrhu tvoří prostota a lapidárnost tvarového, materiálového i barevného řešení, bez zbytečných efektů. Vnější výraz celého souboru je solidní a pevný. Budovy sjednocuje čtvercový půdorys, přísný rastr oken a jednotný styl fasádního pláště. Pro celý soubor vznikl manuál barev, který používá tři základní odstíny – žlutou,

oranžovou a světle zelenou. Uvedené barvy jsou pak použity na okna, dveře, schodiště a interiérové vybavení.

Jako konstrukční systém se uplatnily režné betonové sendvičové tvárnice s integrovanou tepelnou izolací Livetherm: Pohledově se uplatňují jak na fasádách, tak v interiéru. Jde tedy o určující konstrukčně-materiálový element, tvořící hlavní složku architektonického výrazu obou budov. Již ve fázi projektu bylo nutné zpracovat podrobné spárofezy všech fasád i vnitřních stěn a zajistit správné návaznosti a vazby zdíva, překladů, pilířů i dalších konstrukčních prvků. Okenní otvory mají zalomená ostění pro jednoduché osazení výplní s přerušeným tepelným mostem. Pro stínící žaluzie byly na míru vyrobeny zámečnické kastlíky, zvenčí doplněné pohledovým obkladem, vytvořeným lícovou částí odloupenou z betonové sendvičové tvárnice.

Vložkové stropy s prefabrikovanými nosníky byly doplněny ocelovými výměnami tam, kde stěny neprobíhají v patrech nad sebou. Mateřská škola má střechu konstruovanou stejně jako strop, u školního pavilonu musela být kvůli souladu s územním plánem (limit výšky max. dvě nadzemní podlaží + podkroví) použita střecha šikmá s dřevěným krovem ze sbíjených vazníků. Obě budovy mají střechu perforovanou střešními světlíky.

Zaměření na kvalitu

Velká pozornost se při návrhu věnovala kvalitě výukového prostředí, tedy zejména akustice, dobrému osvětlení a také kvalitě vzduchu. V pobytových prostorech byly navrženy atypické pohltivé podhledy, kryté bíle lakovanými lamelami z desek CETRIS. Pro umělé osvětlení tříd byly navrženy LED panely. Denní osvětlení zajišťují velkoplošná okna, oslnění a přehřívání interiéru brání exteriérové žaluzie, ovládané elektromotory. Kvalitu vnitřního vzduchu zajišťují v každé učebně autonomní rekuperační VZT jednotky, zabudované do vestavěných skříní (v MŠ do podhledů). Popsané řešení umožňuje dobrou regulaci v každé místnosti nezávisle a provoz VZT dle potřeby nebo podle koncentrace škodlivin ve vzduchu.

Mateřská škola zahrnuje tři oddělení s nezbytným zázemím. Má dvě podlaží propojená přímým schodištěm a výtahem. Z požárních důvodů muselo být navrženo i venkovní únikové schodiště, které má ocelovou konstrukci a je točité. Pro každé oddělení bylo individuálně navrženo interiérové vybavení, navíc ale také

grafický systém a označení místností i dětských skříněk pomocí obrázkových symbolů. Obědy pro děti v MŠ se připravují v kuchyni vedlejší budovy.

Pavilon základní školy je určen pro první stupeň a zahrnuje šest shodných čtvercových učeben, s okny vždy po dvou stranách. Učebny mají rozměr 7,75 × 7,75 metru, a jsou tedy poměrně univerzální z hlediska možných variant uspořádání nábytku. Komunikační prostor mezi učebnami měří na šířku 3,5 metru, takže se hodí i pro neformální typy výuky, například v menších skupinkách, a navíc je vybaven úložnými prostory. V přízemí se nacházejí šatny a také jídelna s kuchyní, která slouží pro mateřskou školu a má rezervu v kapacitě i pro budoucí budovu druhého stupně.

Interiérové řešení je navrženo především s ohledem na jeho malé uživatele. Hlavní hledisko představuje vytvoření ideální pobytové pohody, třídy jsou zalité světlem. Stěžejní bylo použito kvalitní a odolné materiály, jako je lité terrazzo a PUR stěrky na podlahách a dřevěný nábytek i okna. Rovněž v případě školy se interiérem navrhoval na míru, s využitím překližkových desek. Kromě vestavěných prvků byly navrženy také modulární stoly a lavice pro jídelnu nebo například katedry pro učitele ve třídách.

Obě budovy propojuje přízemní krček, který slouží i jako vstupní zádveř. Jde o nevytápěný prostor, s fasádou ze skleněných profilů Profilít a s monolitickou střešní deskou na ocelových sloupcích. Obdobně je řešeno též vstupní zádveři školy.

Všechno nešlo hladce

Během výstavby se objevilo několik komplikací. Ukázalo se, že deklarovaná výrobní přesnost betonových sendvičových tvárnice je jen zbožným přáním, a pracovníci zhotovitele museli tvárnice na stavbě třídit podle výšky, aby zajistili vodorovný průběh ložných spár. Obě budovy měly být původně rozlišeny odstínem šedého krycího nátěru fasády, dodavatel materiálu však nebyl schopen druhý odstín dodat, tudíž jsou obě budovy stejné. Během stavby školy proběhla pandemie covidu a s tím spojené turbulence na stavebním trhu, například nedostatek stavebního řeziva. Naštěstí mohla obec Lety v daném případě využít fakt, že má ve svém vlastnictví lesní pozemky, a dřevo na stavbu dodat sama.

Název	Mateřská a základní škola v Letech u Dobříchovic
Adresa	Karlštejnská ulice, Lety u Dobříchovic
Autori	Ondřej Tuček
Spolupráce	Lenka Belanská, Jan Binter, Anna Blažková
Investor	Obec Lety
Dodávateľ	MŠ: Pragotrade, spol. s r. o. Pchery-Humny, ZŠ: KONSIT, a. s. Praha
Projekt	2017–2018
Realizácia	MŠ: 07/ 2019 – 09/ 2020 ZŠ: 11/2020 – 02/2022
Zastavaná plocha	MŠ: 289 m ² ZŠ: 486 m ²
Ocenenia	Stavba získala dvě ocenění v rámci soutěžní přehlídky – Stavba roku Středočeského kraje 2022: Zvláštní cena veřejnému investorovi za dlouhodobou koncepci rozvoje obce; Cena veřejnosti

jívní pohled

2. patro

severní pohled

1. patro

východní pohled

západní pohled

přízemí

západní pohled
ZÁKLADNÍ ŠKOLA

východní pohled
MATEŘSKÁ ŠKOLA

pošikový řez

ZELENÉ SPEVNENÉ POVRCHY AS – TTE

Budovaním spevnených povrchov konvekčným spôsobom je narušená mikroklíma, prirodzený vodný režim a zvyšuje sa pravdepodobnosť vzniku povodní počas zrážok. Jedným z najlepších protiopatrení pre tieto negatívne vplyvy je spevnený priepustný povrch. Systém AS – TTE ROŠTY je riešením priepustného spevneného povrchu, ktorý sa využíva kvôli ekologickým výhodám a estetickému vzhľadu.

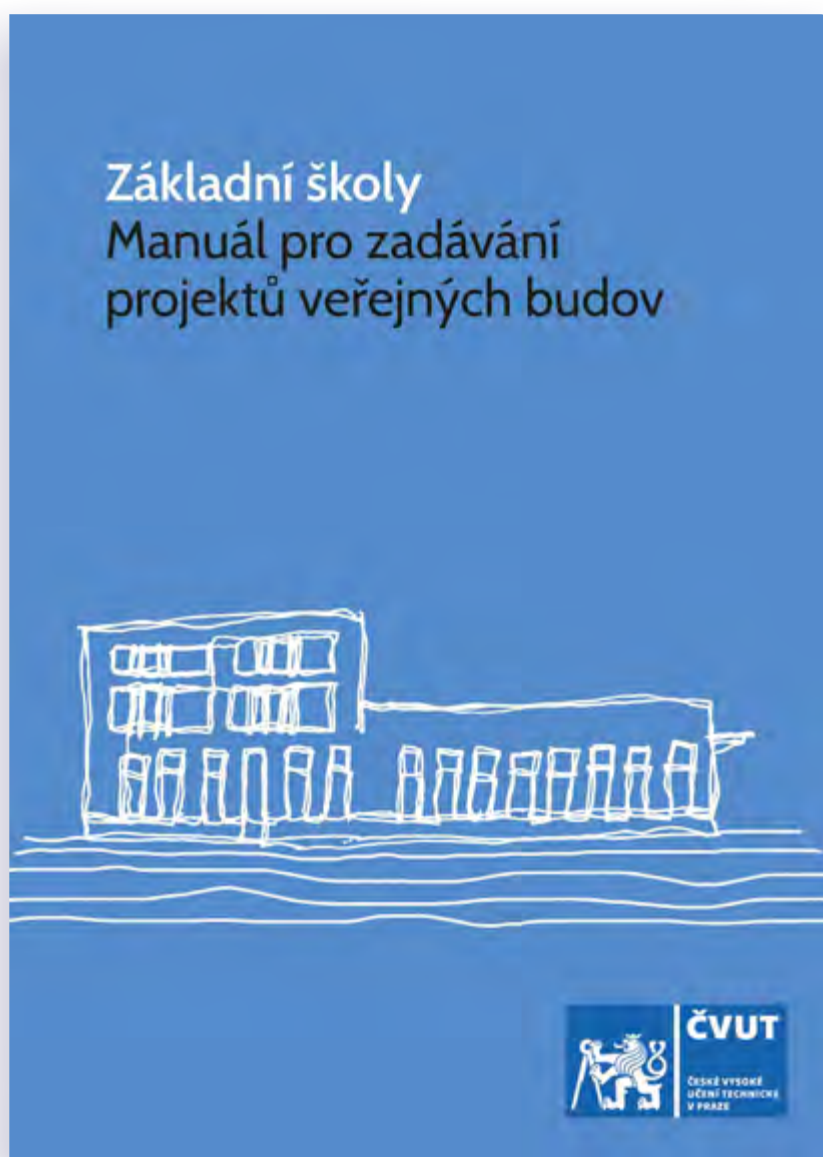
Tieto rošty predstavujú inovatívnu a ekologickú formu spevnených povrchov. Ich použitím je možné zabezpečiť ako dopravnú funkciu, tak aj prirodzený vodný režim a ďalšie ekologické aspekty. Sú vhodné pre rozsiahle parkovacie plochy, malé odstavné plochy pri domoch, príjazdové cesty, spevnené športoviská a pod.

www.modrozelenemesto.sk
www.asio.sk

Na prostředí škol záleží. Pomůže manuál pro zadávání veřejných budov

TEXT: ONDŘEJ TUČEK,
ZBYŠEK STÝBLO, VÁCLAV MUDRA

Školní prostředí by dnes mělo reflektovat potřeby pro výuku 21. století. Je tomu skutečně tak? A co to vlastně znamená? Zatímco u prostoru pro dospělé jsme se za posledních sto let posunuli od buňkových kanceláří přes „open space“ až po „activity-based workplaces“ a „workplace experience“, ve školách začínáme uvažovat o výukovém prostoru spíše jako o „learning landscape“.

Při navrhování nových školních budov se často mluví o nutnosti tvořit prostředí pro výuku 21. století. Co to však znamená? Užít moderních technologií? Integraci nových pedagogických koncepcí? Otevřenost a flexibilitu? Je jisté, že i školní prostředí musí umět na uvedené změny reagovat, a proto hledáme nástroje, jak školy navrhovat efektivně a udržitelně.

Tvořit podmínky pro budoucnost, kterou mnohdy neznáme

Celý školský systém prochází neustálým, byť nerovnoměrným vývojem. Souvisí to s proměnami celé společnosti: Vznikají a zanikají kompletní hospodářská odvětví, objevují se nové převratné technologie a zcela se mění charakter komunikace, práce a její organizace. Školství se ve světle takového vývoje jeví jako poměrně konzervativní obor se značnou setrvačností. Vzdělávací programy se vyvíjejí velmi pozvolně a z principu nemohou zachytit společenský, technický a vědecký vývoj v reálném čase. Navíc dnes připravujeme děti na život a práci v podmínkách, které teprve nastanou v budoucnosti. Proto také školní prostředí musí umět reagovat na potřeby a nároky, jež zatím mnohdy neznáme.

Proměna výukového prostředí zajímavě kopíruje obdobnou proměnu jiného typologického druhu, a to proměnu budov pro administrativu. Způsob, jakým děti tráví svůj školní čas, se mění podobně jako styl práce dospělých v kancelářích – od rutinní, úzce vymezené činnosti směrem k větší různorodosti aktivit, pro něž vytváříme různorodá prostředí. Zatímco u prostoru pro práci dospělých jsme se za posledních sto let posunuli od buňkových kanceláří přes „open space“ až po „activity-based workplaces“ a „workplace experience“, ve školách

začínáme uvažovat o výukovém prostoru spíše jako o „learning landscape“. Vývoj prostředí pro výuku jde zkrátka stále dopředu a je nutné jej sledovat a vytvářet podmínky pro budoucnost. S prostředím se totiž nerozlučně pojí sociální role školy.

V Bílé knize slovo architektura nenajdete

Základní celostátně platný dokument, definující jakýsi dlouhodobý ideál, představuje vládní Národní program vzdělávání v České republice, schválený v roce 2001 – tzv. Bílá kniha. Základní východiska a myšlenky v něm uvedené platí dodnes, lze však konstatovat, že navzdory dvěma dekádam existence nebyl program bohužel dosud beze zbytku naplněn.

Pokud by ovšem zadavatelé nových školních budov hledali v Bílé knize rámcová pravidla pro zadání architektonických návrhů, nenašli by je – slovo „architektura“ ani „budova“ se v dokumentu nevyskytuje. Nejinak je tomu bohužel v dalších strategických dokumentech státu. Přitom je všeobecně známo, jak důležitou roli hraje pro celý vzdělávací proces kvalita prostředí, kde se výuka odehrává. Architekti a projektanti školských staveb musejí při navrhování dodržet celý soubor legislativních požadavků a norem, ty se však týkají výhradně prostorových nároků a technických a hygienických požadavků na výukové prostory, jako je osvětlení, větrání apod. Žádný obecný strategický dokument, jenž by pomohl definovat nároky na kvalitu prostředí pro výuku, jeho standard, flexibilitu a variabilitu, nebo dokonce požadavky na prostory doplňkové či venkovní, u nás v současnosti nemáme. Poslední dokument zabývající se hlouběji všemi prostory škol

s dostatečnou znalostí a historickou kontinuitou vyšel s ověřovací doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 1998, tedy před pětadvaceti lety.

Vrhá světlo na témata, která stála na okraji zájmu

Manuál, který vznikl v roce 2022 jako příručka zadavatelů školních budov, si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem a zcela zaplnit popsanou mezeru na poli strategických dokumentů, ale spíše pomoci pojmenovat témata, jež zůstávala trochu stranou zájmu. Jednotlivé kapitoly zachycují dosavadní stav poznání i příklady dobré praxe pro jednotlivé funkční a prostorové složky školních budov. Uvedené informace jsou následně vtěleny do modelových stavebních programů pro jednotlivé kapacitní kategorie v tabulkové formě. Rozhodně se však nejedná o typizační dokument, který by mohl platit obecně a pro jakoukoliv situaci. Každé zadání nové školní budovy je třeba připravovat s individuální péčí, znalostí konkrétní lokality, spádovosti i stupně vybavenosti v širším okolí. Hlavně by však mělo vznikat v interdisciplinární spolupráci mezi objednatelům, architektem a pedagogem.

Tématu nových školních budov se věnovala rovněž konference „reVize Typologie – školní budova jako výuková pomůcka.“ (viz revize-typologie.cz) Konala se 27. 4. 2023 na Fakultě architektury ČVUT v Praze, za účasti řady odborníků: pedagogů, politiků, veřejných i soukromých provozovatelů škol či praktikujících architektů. Na akci byly diskutovány různé zkušenosti s přípravou nových škol, soutěží, ale také limity legislativního prostředí a jeho plánované změny.

**Kalesný, Meziani,
Klemon, Janovičová,
Muzafarov**

Športový areál Ružinov

TEXT: FRANTIŠEK KALESNÝ

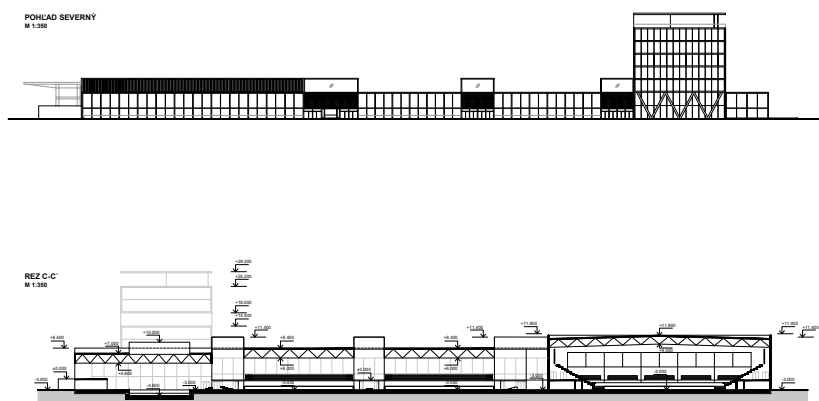
Nová plaváreň, rekonštrukcia hokejového štadióna a dostavba nekomerčných ubytovacích kapacít pre športovcov

Začalo to zámerom ešte v minulom storočí, v prvej etape postavili zimný štadión. No kritériá súčasnosti si vyžadujú viac. Nový zámer si pýtal nadviazať na začatú stratégiu predovšetkým tým, že územie sa bude plne využívať na šport a relax. Mestská časť Ružinov vyhlásila ešte v decembri 2021 súťaž, cieľom ktorej je aj komplexné riešenie novej ružinovskej plavárne. Tú by ocenili najmä športovci i rekreační plavci.

→ Celkový pohľad na navrhovaný areál.

→ Pohľad na severnú fasádu pozdĺžneho foyeru (vľavo), v pozadí budova hotela.

Slovo autora:

Na prelome 70. a 80. rokov minulého storočia bola v Ružinove naplánovaná výstavba športového areálu, ktorá sa mala realizovať v niekoľkých etapách. V rámci prvej sa postavil zimný štadión. Medzičasom sa areál rozšíril o tréningovú hokejovú halu a dlhodobo nedokončenú stavbu ubytovacieho zariadenia s reštauráciou na prízemí.

Zámer súčasnosti si vyžadoval nadviazať na začatú stratégiu využitia tohto územia na šport a relax v mierne pozmenenom lokálnom programe. Cieľom bola modernizácia hlavnej hokejovej haly Zimného štadióna Vladimíra Dzurilla (ZŠVDZ) a odstránenie architektonicky aj technicky nekvalitnej stavby ubytovacieho objektu a tréningovej haly. Pribudol zámer

rozšírenia areálu dobudovaním tréningových hál s vyššou architektonickou a technickou atmosférou, haly na curling s dvomi dráhami, nových priestorov na fitness a šatňového zázemia. K tomuto základu pre šport viazaný na ľadové plochy pribudol pôvodný zámer vybudovania plavárne s nadväzujúcim ubytovacím objektom hotelového typu nekomerčného charakteru. Veľkou výzvou bol úplne nový technologický koncept areálu, založený na jednom energetickom centre so vzájomne previazanou bilanciou teplých a studených prevádzok.

Mestská časť Ružinov vyhlásila v decembri roku 2021 súťaž na komplexné riešenie novej ružinovskej plavárne, rekonštrukciu zimného štadióna a novostavbu ubytovacieho objektu

s reštauráciou a kongresovou miestnosťou. Osemdesiatšesťročný Ružinov totiž nedisponuje plavárňou, ktorá by slúžila profesionálnym športovcom a širšej verejnosti na rekreačné účely.

Lokalita sa vybrala na základe možnosti využitia zvyškového tepla z prevádzky existujúceho zimného štadióna, navrhovaných ľadových plôch a zároveň možnosti kumulácie športových a rekreačných aktivít. Vyhlasovateľ požadoval od súťažiacich návrh komplexného športovo-rekreačného areálu s celoročným fungovaním. Štadión, hotel a nová plaváreň mali byť vzájomne logicky, prevádzkovo a funkčne prepojené.

Do súťaže prišli v stanovenej lehote štyri súťažné návrhy. Hodnotiacu komisiu tvorili architekti

a odborníci – Peter Moravčík, Jela Plecnerová, Ján Kukuľa, Marián Šulík a Ľubomír Lenár. Na základe rozhodnutia súťažnej poroty bol ako najlepší ocenený prvý návrh účastníka Františka Kalesného a kolektívom autorov v zložení – Yakoub Meziani, Jakub Klemon, Natália Janovičová a Ilja Muzafarov.

Víťazný návrh prezentuje koncept monobloku s vertikálnym akcentom objektu hotela. Ťažiskovým prvkom celého konceptu je motív spoločného pozdĺžneho foyeru, ktorý dáva celému komplexu zjednocujúci výraz. Pri pomerne nízkej výške sústavy hál oproti okolitej zástavbe tejto časti Ružinova je práve jednoznačná horizontálna linka vhodným architektonickým slovníkom pri prezentácii atraktívnej verejnej

funkcie. Súčasne sa javí ako správny nástroj na dosiahnutie racionality dispozičného riešenia a organizácie pohybu návštevníkov a užívateľov bohatého sortimentu prevádzok. Latentnou výhodou spoločnej lineárnej komunikačnej haly – longitudinálneho foyeru je bezpochyby aj jeho flexibilná rozptylová kapacitancia. Vzhľadom na severnú orientáciu kompletne sklenených fasád nepôsobí iba formálne príťažlivo, ale môže sa stať platformou na uplatnenie logickej energetickej koncepcie využitia tepelnej bilancie v kontexte celého súboru.

Spôsobom narábania s existujúcou kvalitou haly ZŠVDZ sa návrh jednoznačne hlási k zachovaniu jej dispozično-konštrukčnej podstaty vrátane pôvodného elegantného riešenia

ocelových konštrukcií tribúny. Intervencie do pôvodnej podstaty haly spočívajú v požadovanom zvýšení svetlej výšky nad hracou plochou na 12,5 metra – nadvihnutím existujúcej priehradovej konštrukcie a predstavením longitudinálnej formy spoločného foyeru. Ako logická a vhodná sa javí snaha o doplnenie VIP zóny s osobitným nástupom do severného traktu so zachovaním tvarovej a estetickéj čistoty podkovovitej časti tribúny.

Hlavná hala

Vstup do haly ZŠVDZ je z komunikačnej haly možný z úrovne 0,00 do priestoru pod tribúnou, ďalej rampou cez úroveň –2,820, prípadne zo spodného podlažia z komunikačnej haly z úrovne –3,00. Z úrovne –2,820 sú schodiskom prístupné priestory hľadiska na úrovni 0,00. V podzemnom podlaží ZŠVDZ na úrovni –2,820 sa nachádzajú priestory šatní športovcov s hygienickým vybavením, šatní rozhodcov, skladové priestory, priestory pre komentátorov, tiež hygienické zariadenia pre návštevníkov. Sú tam aj dve pôvodné schodiská spájajúce priestory podzemia s hľadiskom a z východnej strany je umiestnený únikový východ smerujúci na rampu za halou ZŠVDZ. Všetky uvedené priestory budú zrekonštruované podľa platných noriem. Pôvodná kapacita hľadiska 3 500 miest na sedenie sa nezmenila. Po obidvoch stranách hľadiska budú umiestnené veľkoplošné informačné obrazovky. Na severnej časti tribúny sa vo dvoch úrovniach nachádzajú priestory pre VIP hostí s celkovou kapacitou 290 miest a nad nimi sky boxy s 80 miestami.

Tréningové haly

Prvá a druhá tréningová hala sú prístupné samostatným vstupom, schodiskom a výtahmi cez komunikačnú halu z nadzemného a podzemného parkoviska, prípadne prístupovou rampou cez objekt ZŠVDZ. V suteréne na úrovni –3,00 sa nachádzajú zo severnej strany priestory šatní pre verejnosť s pohotovostným hygienickým vybavením, miestnosti rozhodcov a sklady. Z južnej strany je situovaných osem šatní s hygienickým vybavením, sklady a prístupové schodiská s výtahom do fitnesscentra, ktoré sa nachádza v priestoroch nad šatňami na úrovni 0,00. Fitnesscentrum s vlastnými šatňami na úrovni 0,00 je okrem toho prístupné samostatným schodiskom a výtahom zo strany od ZŠVDZ.

Po bokoch ľadových plôch na úrovni –3,00 v 1. a 2. tréningovej hale sa nachádzajú tribúny pre 2 x 318 divákov. Tieto sú situované aj zo severnej strany na úrovni 0,00, prístupné z komunikačnej haly pre 2 x 278 divákov. V 1. a 2. tréningovej hale sa nachádzajú dve ľadové plochy s rozmermi 59,5 x 29,5 metra so svetlou výškou 9 metrov.

Curlingová hala

Zo zadnej južnej strany nadväzuje na objekt haly ZŠVDZ. Je prístupná rampou alebo

↖ Pohlád do bazénovej haly. V zadnej časti priestory reštaurácie, vľavo wellness zóna.

↖ Pohlád z fitness centra do hokejovej tréningovej dvojhaly.

← Pohlád do hlavnej haly ZŠVDZ, v popredí priestory pre VIP hostí a SKY- boxy.

schodiskom a výťahmi – prechodom cez 1. tréningovú halu. Halu z dvoch strán lemujú tribúny pre divákov s počtom 170 miest. Hygienické zázemie divákov curlingovej haly je situované v susedstve prístupovej komunikácie. Z čelnej, západnej strany je situovaná pohotovostná šatňa s hygienickým vybavením.

Určítym vyvrcholením je severozápadný cluster komplexu pozostávajúci zo zrastlice hotela, plavárne a hál, kam vyúsťuje komunikačná línia hlavného foyeru.

Plavárni prospelo porotou navrhované otvorenie dispozície západnej fasády plavárne do exteriérového priestoru zelene a rozšírenie vonkajších pobytových plôch pre návštevníkov okrem južnej aj na západnú stranu.

Plaváreň

Je situovaná v susedstve tréningovej dvojhalo na úrovni -3,00. Je prístupná pre hotelových hostí jednak cez komunikačnú halu a okrem toho samostatným vstupom zo západnej strany areálu. Obsahuje plavecký bazén s rozmermi 25 x 16,5 metra a s hĺbkou od 1,6 do 1,2 metra, s ôsmimi dráhami a dvomi relaxačnými stupienkami, bazén pre deti a neplavcov s rozmermi 16,5 x 6 metrov a s hĺbkou 0,9 metra, zázemie pre návštevníkov – šatne na sto odkladacích skriniek s rozmermi 0,25 x 0,5 x 1,8 metra s prezliekacími kabínkami a sociálne a hygienické zariadenia. Zo vstupných priestorov je cez samostatný vstup prístupná wellness zóna s masážami, so saunami, s oddychovými priestormi. Nájdete tu tri sauny – parnú s kapacitou cca 10 osôb, fínsku s kapacitou cca 8 osôb, infrasaunu, do ktorej sa zmestí približne 8 osôb, ochladzovací bazén, Kneippov kúpeľ, zážitkové sprchy, jacuzzi, miesto na 30 ležadiel na oddych pre návštevníkov saun, priestory na masáže. V nadväznosti na vstupné priestory sa nachádza malé bistro – občerstvenie so 4-5 stolíkmi pre prípadných čakajúcich návštevníkov.

Ubytovacie kapacity

Na komunikačnú halu nadväzuje v západnej časti objekt hotela s 52 ubytovacími dvojposteľovými izbami (104 lôžok) na 4. – 7. NP s vlastným hygienickým vybavením v trojhviezdičkovom štandarde hotela. Na prízemí sa nachádza hotelová hala s recepciou a nadväzujúcim priestorom reštaurácie (100 miest) so samostatnou kuchyňou a s kongresovou halou. K priestorom patrí vlastné hygienické vybavenie so šatňou. Objekty reštaurácie, kongresovej sály a komunikačnej haly sú vizuálne a komunikačne prepojené so športovými plochami (schodiskom, výťahmi). Na 2. čiastočne a na 3. NP sa nachádzajú administratívne priestory.

Zásobovanie

Zásobovanie prevádzok hotela, reštaurácie a plavárne sa zabezpečuje cez zásobovaciu rampu s nadväzujúcimi skladovými

a technickými priestormi cez podzemné parkovisko na úrovni -3,00 v západnej časti areálu. Zásobovanie a prístup k technickým prevádzkam umožňuje rampa z východnej strany ZŠVDZ za 1. a 2. tréningovou halou.

Práca s horným svetlom – či už v polohe presvetlenia suterénu garáží a predsálí v polohách priečných komunikačných prepojení na rozhraní jednotlivých funkčných celkov – pomáha zaujímavu rozparcelovať mohutný korpus celkového monobloku a spraviť ho čitateľným v mierke človeka pohybujúceho sa v jeho útrobach. Pozícia aj základné proporcie objektu hotela pôsobia v kontexte celého komplexu viero hodne.

V rámci hotela sú lokalizované aj investorom požadované priestory administratívneho zázemia celého komplexu, čo v synergii s ponukou hotelových služieb (104 lôžok) môže pôsobiť pozitívne.

Riešenie dopravy reaguje na reálne možnosti dopravného pripojenia a ťažisko statickej dopravy lokalizujeme v podzemnej garáži (191 PM), na povrchu ponúka nové racionálne usporiadanie vonkajšej parkovacej plochy (124 PM) vrátane parkovania imobilných, autobusov (7 PM) a samostatného priestoru drop-off zóny s kruhovým objazdom a prízajdom pre hotelových častí, z východnej strany státi pre prenosové vozy (3 PM) a z južnej strany za tréningovou dvojhalou parkovanie zamestnancov (19 PM).

Zvýšením požadovanej kapacity v podzemí sa otvoril priestor na prehodnotenie dopravne príveľmi intenzívne obsadeného predpolia medzi komplexom a Ružinovskou ulicou v prospech artikulácie veľkorysejších peších verejných plôch, námestia či promenády. Zníženie počtu parkovacích miest na teréne pred vstupmi do hokejových hál a plavárne umožnilo vytvoriť väčšie bezbariérové rozptylové plochy pre návštevníkov športových podujatí a priečne prepojenie pre chodcov smerom k zastávkam MHD, ako aj rozšíriť parkovú a oddychovú zónu.

Konštrukčné riešenie

V konštrukčnom riešení navrhovaného areálu sa použilo viacero systémov. Nosný systém haly ZŠVDZ, 1. a 2. tréningovej haly, plavárne a curlingovej haly tvorí oceľový stĺpový systém so zastropovaním oceľovou priehradovou doskou. Opláštenie tvorí ľahký obvodový plášť s predsađenou lamelovou konštrukciou z termizovaného dreva. Konštrukciu komunikačného koridoru tvorí oceľová konštrukcia s ľahkým obvodovým plášťom. Všetky vnútorné steny 1. a 2. tréningovej haly sú opláštené skleneným plášťom a umožňujú optický kontakt s okolitými priestormi. Priestory technického zázemia a šatňové priestory 1. a 2. tréningovej haly tvorí železobetónový stenový systém. Konštrukcia hotela je navrhnutá ako železobetónový krabicový systém. Konštrukcia podzemného

parkoviska je železobetónový skelet so železobetónovými bezprievlakovými stropmi.

Technológia

Technologickú časť bude tvoriť jedno riadiace centrum obsluhujúce všetky objekty. V ňom sa sústreďí celá riadiaca činnosť jednotlivých technologických zariadení aj komplexná kontrolná činnosť. V objekte je jediná centrálna strojovňa vzduchotechniky situovaná v priestore zadnej časti plavárne, odkiaľ sa vedú rozvody VZT v medzistropie priestorovej priehradovej konštrukcie do všetkých hál. Chladenie všetkých troch ľadových plôch sa zabezpečuje zo strojovne chladenia situovanej za halou ZŠVDZ. V objekte sa bude nachádzať zariadenie na využitie odpadového tepla z chladenia ľadových plôch využiteľného na ohrev vody v plavárni, sociálnych priestoroch a na vykurovanie objektov. Súčasťou technologického vybavenia budú i ďalšie moderné technológie ako tepelné čerpadlá, na strešnej konštrukcii fotovoltaické panely a fotovoltaický tieniaci systém zasklených plôch komunikačnej haly.

Sadové úpravy

Súčasťou návrhu je i kvalitné riešenie sadových úprav exteriéru. V okolí spevnených plôch parkoviska a na nich sa vysadia stromy. Návrh počítá s podporou vodozadržnej funkcie vsakovaných dažďových vôd zo spevnených plôch a striech objektov. Na streche navrhnutých halových objektov bude osadená extenzívna zeleň. V areáli sú navrhnuté pobytové a komunikačné zóny s predpokladom prehľadného a atraktívneho priestoru na pohyb chodcov, cyklistov a užívateľov prilahlých parkovísk v severnej, južnej a západnej časti riešeného územia.

Materiálové riešenie

Fasádu halových objektov tvorí ľahký sklený obvodový plášť s predsađenou lamelovou konštrukciou z termizovaného dreva. Materiál podnože haly ZŠVDZ, bočných fasád hotela, komunikačnej haly a technického zázemia v južnej časti areálu bude tvoriť biely pohľadový betón. Zasklené plochy budú pozostávať z antireflexného skla. Na strešnej konštrukcii bude osadená extenzívna zeleň s hrúbkou substrátu 60 až 150 milimetrov. Na strešných svetlíkoch budú umiestnené fotovoltaické panely.

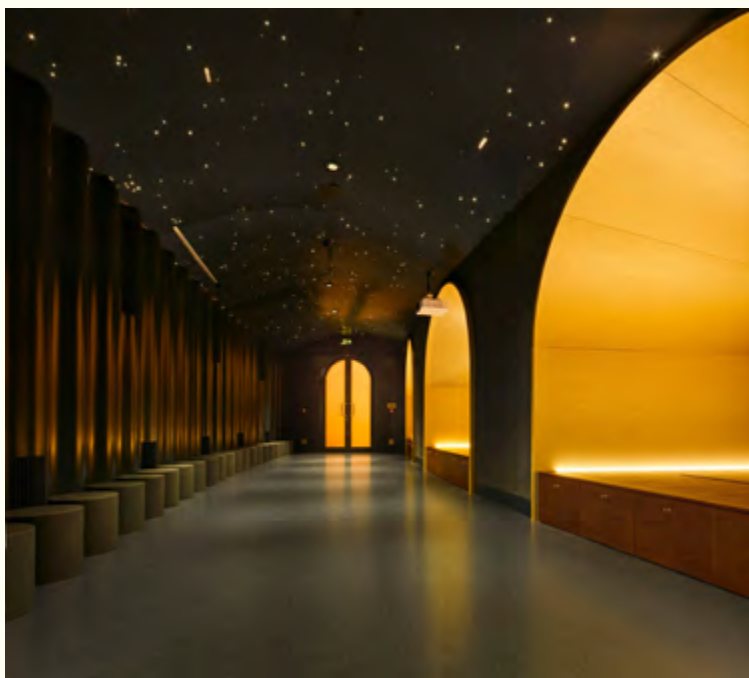
Možno konštatovať, že súťaž v plnom rozsahu splnila cieľ navrhnuť v kontexte počiatku Ružinovskej radiály a v dotyku Štrkoveckého jazera ucelený športovo-relaxačný komplex na vysokej urbanisticko-architektonickej a technologickej úrovni zodpovedajúcej nárokom, potrebám a výzvam budúcnosti.

Za autorov Doc. Ing. arch. František Kalesný, PhD.

Názov	Športový areál Ružinov, Nová plaváreň, rekonštrukcia hokejového štadióna a dostavba nekomerčných ubytovacích kapacít pre športovcov
Autori	doc. Ing. arch. František Kalesný, PhD., Ing. arch. Yakoub Meziani, PhD., Ing. arch. Jakub Klemon, Bc. Natália Janovičová, Ilja Muzafarov
Investor	Mestská časť Ružinov, Bratislava
Projekt	projektový stupeň štúdia – súťaž 2022
Celková plocha riešeného územia	31 673 m ²
Obostavaný priestor	257 200 m ³
Investičné náklady	51 294 000 eur

O Českou cenu za architekturu se uchází 241 realizací

TEXT: ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ

Zatímco v předchozím ročníku soutěžní přehlídky převládaly novostavby, letos jsou počtem téměř vyrovnané rekonstrukcím. Potvrzuje se, že důležitým tématem výstavby v České republice je bydlení. Nelze vynechat ani školská zařízení, jejichž zastoupení je v letošním ročníku nepřehlédnutelné. Nominovaná díla budou známy již v červnu.

O titul v letošním, 8. ročníku České ceny za architekturu (ČCA) se uchází 241 staveb realizovaných v posledních pěti letech na území České republiky. Mezinárodní odborná porota z nich vybere užší okruh nominovaných, který bude oznámen na nominačním večeru 27. června. Nejvyšší ocenění, tedy finalisté ČCA a držitel hlavní ceny ČCA, pak budou vyhlášena na slavnostním galavečeru v listopadu. Uděleny budou také ceny partnerů. Součástí přehlídky je i cena za výjimečný počin, jejíž výběr provádí Akademie a Grémium ČCA. Generálním partnerem přehlídky je již popáté společnost CENTRAL GROUP.

Přihlášeno je více staveb než loni

Do soutěžní přehlídky České komory architektů se letos mohla přihlásit díla realizovaná na území České republiky v posledních pěti letech, mezi roky 2018 až 2022. Přihlášených staveb je o pětinu více než v loňském roce. Polovina realizací (118) byla dokončena vloni, dvě třetiny pak dohromady za poslední dva roky (186). V předchozích ročnících výrazněji převládaly novostavby nad rekonstrukcemi, činily až dvě třetiny z přihlášených projektů. Letos ovšem narostl podíl rekonstrukcí a s ohledem na to, že některá díla zahrnují obě kategorie, je rozdělení skoro rovnocenné. I letos se potvrzuje, že důležitým tématem výstavby v České republice je bydlení. Rodinné a bytové domy, rezidenční komplexy, chaty i chalupy tvoří stejně jako v předchozích ročnících dvě pětiny přihlášených děl (93). Zmínit je třeba další významné typologické téma, a to školská zařízení, jejichž zastoupení je v letošním ročníku nepřehlédnutelné a tvoří desetinu přihlášených realizací. Pokračuje trend budování zázemí fotbalových hřišť, atletických stadionů i dalších sportovních areálů nejen ve velkých městech. Narostl počet intervencí ve veřejném prostoru. Lze rovněž sledovat, že se pozornost více zaměřuje také na dopravní stavby, od drobných obecních autobusových

zastávek po velké terminály autobusové i železniční dopravy. Patrná je i snaha zachraňovat zdánlivě bezvýznamné stavby a rekonstruovat je. Katalog všech přihlášených realizací je volně přístupný na webu soutěžní přehlídky.

Významně narostl podíl veřejných investic

Oproti předchozím ročníkům výrazně narostl počet děl financovaných veřejným investorem, činí skoro polovinu (111). Celkem 14 staveb přihlášených do letošního ročníku přehlídky vzešlo z architektonické soutěže s potvrzením regulérnosti od České komory architektů. Tento způsob hledání zpracovatele projektové dokumentace umožňuje výběr nejvhodnějšího návrhu stavby z většího počtu předložených různorodých řešení. Architektonických soutěží každoročně přibývá, navíc s vzrůstající tendencí zadavatelů vypisovat architektonické soutěže roste počet realizací z nich vzešlých. Investiční náklady staveb v polovině případů nepřesahují částku 30 mil. Kč, na druhou stranu na pětinu narostl počet realizací s náklady vyššími než 100 mil. Kč.

Dvě třetiny autorů sídlí v Praze a Brně

Z přihlášených děl dvě třetiny navrhli architekti sídlící v Praze či Brně (Praha 121, Brno 41). Stavby realizované v Praze přitom tvoří čtvrtinu děl (67). Realizací postavených v Brně je 11, Jihomoravský kraj pak má z regionů nejvíce soutěžících děl (34). Jen o dvě méně se nachází ve Středočeském kraji (32). Průměrná délka realizace stavby (od projektu po dokončení stavby) stejně jako vloni činí 3 až 4 roky, což je trochu déle, než bývalo v prvních letech přehlídky.

Udržitelnost jako reakce na klimatické změny

Pořadatel sleduje aspekt udržitelnosti soutěžících děl, letos jej potvrdilo 37 % autorů (což nemusí znamenat, že i ostatní díla

nejsou udržitelná). Většina autorů posuzovala udržitelnost přihlášené realizace z pohledu energetických úspor. Stavby rovněž reagují na klimatické změny a pracují s modro-zelenou infrastrukturou, zohledňují celoživotní cyklus díla i uhlíkovou neutralitu.

Hodnotit bude mezinárodní odborná porota

Práci českých architektů bude tradičně hodnotit sedm erudovaných zahraničních expertů. Letos jsou jimi architektka Gilma Teodora Gyltė (Litva; DO ARCHITECTS), architekt a urbanista Joakim Lindmarker (Švédsko; urban minds), architekt, krajinářský architekt a urbanista Winy Maas (Nizozemsko; MVRDV), architektka Taba Rasti (Španělsko; Foster + Partners), architekt Oliver Sadovský (Slovensko; Sadovsky & Architects), krajinářská architektka Maike van Stiphout (Nizozemsko; DS landscape architects) a spisovatel, kurátor a kritik specializující se na oblast designu a architektury Deyan Sudjic (Velká Británie).

Díla přihlašovali sami architekti

Své práce mohli do soutěže přihlásit jak sami autoři, tak jejich přihlášení mohlo být iniciováno členy Akademie České ceny za architekturu. O ocenění se mohla ucházet i díla přihlášená do předchozích ročníků, vyjma těch, které se v nich dostaly mezi užší okruh nominovaných. Podrobnější seznámení s jednotlivými projekty přinese katalog nominovaných projektů a následně výstavy v regionech.

Více informací naleznete na www.ceskacena-zaarchitekturu.cz. O užším okruhu nominovaných i dalším průběhu vás bude na stránkách časopisu ARCH i nadále informovat

↖ Edukační centrum České filharmonie.
FOTO: Peter Fabo

↖ Venkovní restaurace.
FOTO: BoysPlayNice

↑ Městská knihovna Písek.
FOTO: Studio A. B. S.

↗ Mendelův skleník.
FOTO: Alex Shoots Buildings

Cena ARCH

Je výnimočná a nezískava sa jednoducho. Cena ARCH sa od roku 1998 každoročne udeľuje architektonickému dielu publikovanému v uplynulom období výhradne na stránkach nášho časopisu. Sme úprimne nadšení, že i tento rok môžeme vyzdvihnúť pozoruhodné diela domácej architektonickej scény, podporiť architektov a architektky a motivovať ich k ďalšej práci. Medzinárodná odborná porota už zasadla a do užšieho výberu zaradila hneď niekoľko mimoriadnych

2023 je tu!

a kvalitných architektonických počinov, ktoré nájdete na nasledujúcich stranách. Diela ste mohli vidieť aj v minulom ročníku časopisu ARCH, no keďže vyhodnotenie súťaže sa blíži, dovoľte, aby sme vám tieto diela pripomenuli. V súčasnosti prebiehajú obhliadky architektonických realizácií, aby porota mohla vybrať najvýraznejšiu z nich.

Slávnostné vyhlásenie laureáta Ceny ARCH 2023 sa uskutoční 22. júna v Bratislave.

JRKVC

Nová Dunajská, Bratislava

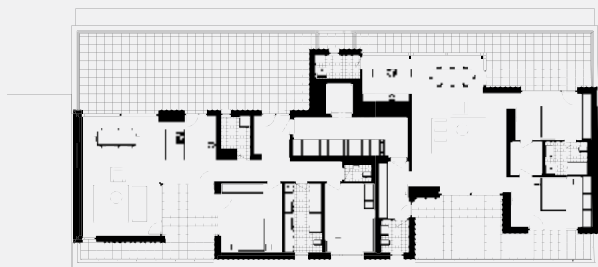
FOTO: PETER JURKOVIČ

„Obytný dom je nový, ale pritom akoby na ulici stál odjakživa. Cítiť z neho určitý typ materiálovej kvality, zároveň to nie je nijaká architektonická exhibícia. Takmer si ho nevšímneš, možno práve preto má takú veľkú silu. Je mi na ňom veľmi sympatické aj pritiahnutie parteru k zemi, ako keby tam dom ležal. Je to naozaj asi jedna z kvalitatívne najvydarenejších realizácií na Dunajskej z posledného obdobia.“

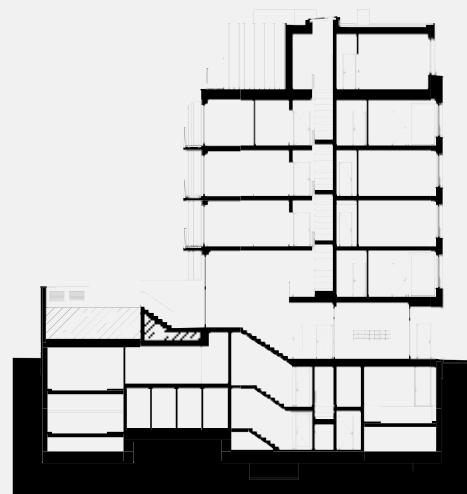

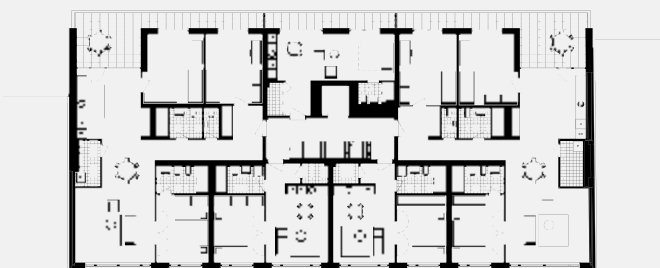

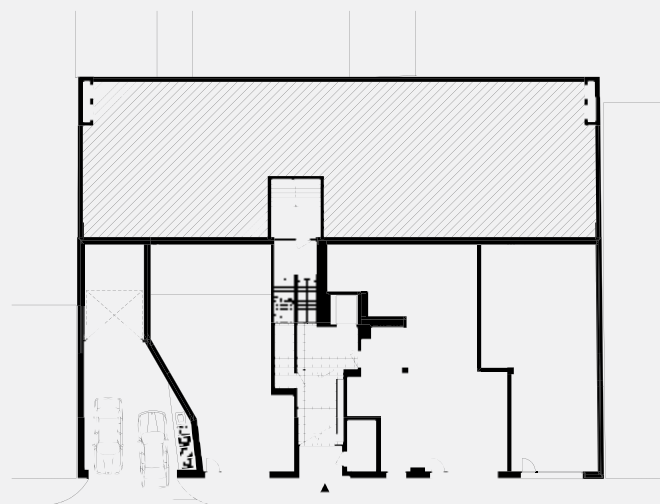
Pôdorys 6.NP

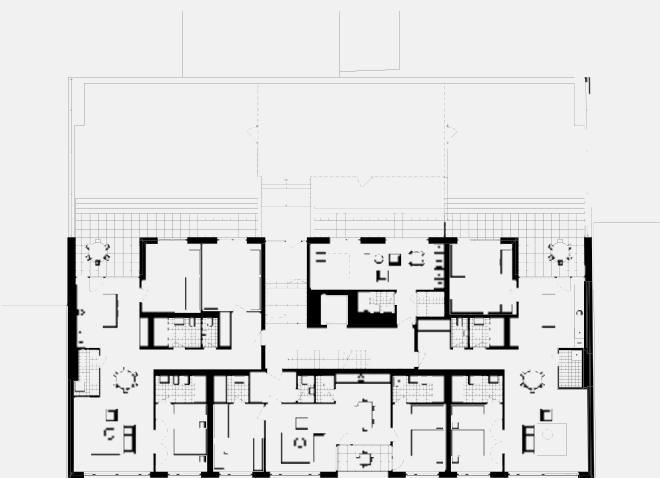
Priechý rez

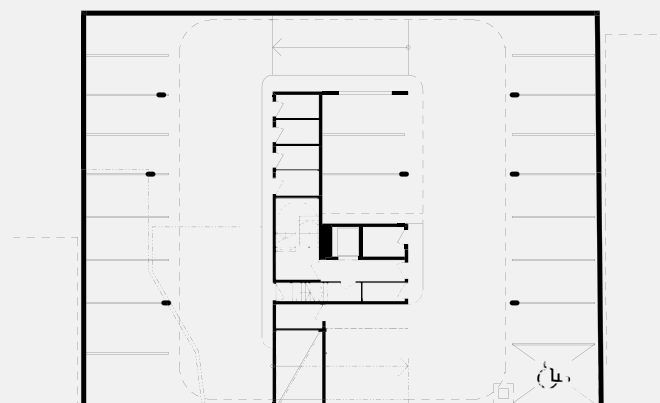
Pôdorys 4.NP

Pôdorys 1.NP

Pôdorys 2.NP

Pôdorys 2.PP

ŠTEVO POLAKOVIČ: Podarilo sa ti to, čo sa nepodarilo hociktorému architektovi. Máš zrealizované dva domy na Dunajskej, pomerne neďaleko seba, a oba veľmi odlišným prístupom. Oba riešili aj mierne inú problematiku. Ten prvý, ktorý sme robili ešte spolu, bol najmä o tom, ako sa lámala uličná čiara podľa pamiatkar-ských regúl, keď dom musel byť odstúpený v priebehu realizácie oproti súťažnému návrhu, ktorý sme robili ešte s Halmim a Fečíkom, a vznikla tam zadná stavebná čiara. Zaujímam, či si sa s niečím podobným stretol aj pri realizácii tohto domu.

PETER JURKOVIČ: Situácia tohto domu bola iná. Na mieste stál trojpodlažný dom, ktorý sa asanoval, a prieluka sa využila na stavbu nového. Pozemok sme potom využili v maximálnej možnej miere vzhľadom na možnosti daného regulačného bloku. Vôbec nebola téma, ako pracovať s vnútroblokom, skôr ako narábať s ulicou ako takou. Dom sme navrhli na mieste pôvodnej stavby, ktorá bola v jednej línii so susednými, vo dvore bola ešte prístavba, ktorá sa takisto asanovala. Dom sme rozšírili čiastočne aj na miesto jej plochy, aby bol hlbší a efektívnejší. Zvyšný priestor, ktorý sa po nej uvoľnil, sa využil ako spoločná záhrada a ako predzáhradky bytov na druhom nadzemnom podlaží. V suteréne sa na celej ploche pôdorysu urobilo podzemné parkovanie.

Š. P.: Bol to v podstate jeden z najhustejšie zastavaných dvorov na Dunajskej ulici. Aj pri prvom dome na nej boli na pozemkoch jednopodlažné vinohradnícke domy, vo veľkej nekvalite, v zmiešanom vlastníctve, čiže sa to aj pomerne dlho vybavovalo. Toto je však stavba, ktorú ste postavili pomerne rýchlo.

P. J.: Áno, bolo to celkom rýchle. Keďže bola spracovaná štúdiá zóny, už dopredu boli dané veľmi jasné pravidlá. Celá zástavba bola vopred zadaná a my sme postupovali presne podľa tejto regulácie. Čo sa týka komunikácie s pamiatkovým úradom, nerobili sme žiadne „psie kusy“, prišli sme naozaj vedome s riešením, ktoré bude akceptované. Jedinou komplikáciou v povoloňacom procese bola neistota, ako bude vyzerať ustúpené horné podlažie. Interne sme preverovali možnosti dvojpodlažných bytov. Nakoniec sa však zvolila forma štandardného ustúpeného podlažia s dvojicou bytov so strešnými terasami a rezerva vo výškovej regulácii sa využila na vyššiu svetlú výšku tohto podlažia.

Je to v podstate veľmi podobné ako pri prvom dome na Dunajskej. Teda mestský dom, ktorý bude fungovať aj sám pre seba, aj do ulice, zapadne do nej a zároveň bude funkčne vyjadrovať, čím je. To znamená, že

bude mať nejakým spôsobom odlišný parter, vyhotovený z kvalitnejších materiálov, aby bol odolnejší a aby zodpovedal svojej funkcii. Bude mať telo, štyri bytové podlažia s veľmi štandardnými okennými otvormi. Čo je vnútri, to je na fasáde. A potom ustúpené podlažie, ktoré by znovu mohlo byť akcentované ako akási koruna. Lebo sme už vopred vedeli, že tam budú zrejme dva väčšie byty so strešnými terasami. To bola naša kompozícia.

Zároveň sme sa sústredili na fasádu. Domy v centre majú aj určitú zodpovednosť k ulici. Nie je to iba dom sám osebe, zároveň musí poskytnúť niečo mestu. Pri takýchto projektoch je teda namieste zaoberať sa fasádou aj ako výtvarným prvkom. Myslím si, že by to tak malo byť. Boli sme sa pozrieť na bytové domy vo Viedni od Sergison Bates, tie boli pre nás veľkou inšpiráciou. Náš prípad mal byť podobný, betónový parter, telo zo škriabanej vápeno-cementovej omietky, koruna z trapézového plechu. To sa podarilo presadiť len čiastočne. Betónový parter sme mali naprojektovaný, investor však nevedel nájsť dodávateľa, ktorý by vedel niečo podobné v rozumnej cene realizovať. Nakoniec sa to skončilo tak, ako sa to často stáva, pri kontaktnom zateplení a imitácii betónu. Aj vyhotovenie spoločných interiérov vnútorných priestorov ovplyvnilo výrazné šetrenie v posledných fázach projektu.

Podzemné podlažia sú zorganizované tak, aby sme sa týmto riešením vyhli nutnosti použiť autovýťah. Uprostred dispozície domu je jedno vertikálne komunikačné jadro, okolo ktorého klesajú dosky podzemnej garáže po pol podlažiach. Takisto nadzemné obytné podlažia sme sa snažili zorganizovať maximálne efektívne. Komunikácia je v strede dispozície, schodiško je jednoramenné, umiestnené v rámci otvoreného priestoru výťahovej haly. Takéto riešenie má jednu nevýhodu, nie je priamo osvetlené denným svetlom, no na druhej strane je extrémne efektívne, čo bolo vzhľadom na pomerne malú pôdorysnú plochu domu prioritou. Dispozície aj kombinácie bytov sme museli v projektovej fáze dokumentácie na stavebné povolenie kompletne prekonať. Do hry vstúpila svetelná technika, lodžie, ktoré sme pôvodne zamýšľali pred obývacími izbami smerom do ulice, sme museli presunúť do dvora, aby sme dostali maximum obytných priestorov priamo na južnú fasádu na Dunajskej. Koncept však zostal rovnaký. V koncových polohách sú väčšie, „preplávajúce“ byty, v strede sa striedajú dvoj- a trojizbové byty smerom do ulice a na každom podlaží pribudlo ešte jedno štúdio orientované do dvora.

Š. P.: Na dome vidieť presne to, čo si spomenul. Je nový, ale pritom akoby na ulici stál

odjakživa. Cítiť z neho určitý typ materiálovej kvality, zároveň to nie je nijaká architektonická exhibícia. Je mi na ňom veľmi sympatické aj pritiahnutie parteru k zemi, ako keby tam dom ležal.

P. J.: Ďakujem, to bolo našim úmyslom. To, čo sa, žiaľ, úplne nepodarilo, bol najmä spomínaný parter. Nie je taký, aký mal byť, no neuráža. V projekte sme sa snažili presadiť zavesený obklad z betónových prefabrikátov s leptanou, resp. vymývanou štruktúrou, no nepodarilo sa to zrealizovať. Našťastie, použitá brúsená omietka ako imitácia betónu má aspoň nejakú štruktúru a podobné členenie, ako sme mali naplánované. V podstate sa to vyhotovilo veľmi podobne. A ešte jedna vec ma mrzí. Hore na ustúpenom podlaží sme mali vymyslený špeciálny obklad z plastických obkladových panelov. Tie mali svojím kanelovaním vytvárať zaujímavú siluetu objektu pri pohľade z ulice, v mieste styku s oblohou. Nakoniec sa však zvolilo riešenie „na istotu“ a investor sa rozhodol ukončiť všetky atiky štandardným oplechovaním. Aj metalický náter, ktorý zvýrazňoval plasticitu tejto fasády, sa v priebehu stavby nahradil „bezpečnejšou“ matnou alternatívou. Ružová farba však zostala. No aby sme iba nefrflali, s výsledkom sme veľmi spokojní. Z môjho pohľadu je to veľmi triezvy návrh, ktorý sa takmer bez zvyšku realizoval v zamýšľanej forme, z čoho sa veľmi teším. Mám ho rád.

Š. P.: Nie, tomu domu to veľmi svedčí a naozaj je to asi jedna z kvalitatívne najvydarenejších realizácií na Dunajskej z posledného obdobia.

P. J.: Dom nadväzuje na okolitú zástavbu, komunikuje aj s domom oproti so skoro identickou omietkou, ktorý vznikol v druhej polovici 20. storočia. Aj sme to tak nazvali, že je to vlastne rekonštrukcia, hoci nie je. Vlastne posledné stavby, čo som robil, vyzerajú ako rekonštrukcie...

JAKUB KOPEC: Realizácia sa stihla dokončiť ešte pred súčasnou vlnou zdražovania, jestli se nemýlím, což zřejmě také trochu napomohlo výsledku.

P. J.: Áno, dokončovalo sa ešte v priebehu minulého roka.

Š. P.: Myslím si, že veľmi veľa investorov teraz ľutuje, že sa neposunuli s realizáciami ešte rýchlejšie.

Názov	Bytový dom Nová Dunajská
Adresa	Dunajská ulica 29, Bratislava
Autori	JRKVC – Peter Jurkovič, Marcel Dzurilla, Kristína Tomanová (www.jrkvc.sk)
Investor	Boax, s. r. o.
Realizácia	2017 – 2018
Pozemok	778 m ²
Zastavaná plocha	464 m ²
Úžitková plocha	2 306 m ²

GutGut

Loft, Bratislava

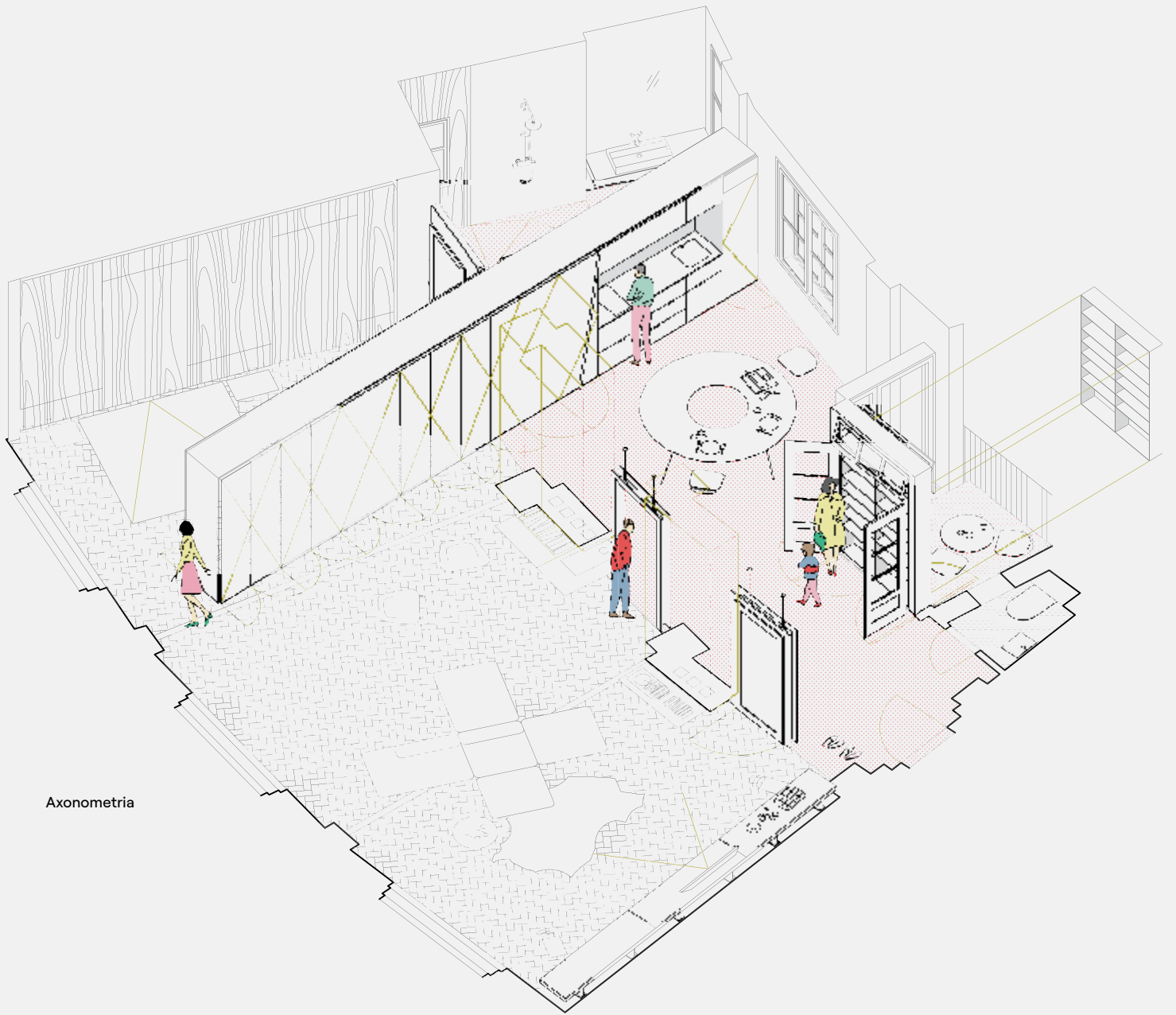
FOTO: LUKÁŠ KORDÍK, DANIEL KORDÍK

„Loft dobre ilustruje spôsob, akým pracujeme. Z trojizbáka pevne vymedzeného stenami sa stal úplne otvorený priestor, kde ani jedna priečka nie je dotiahnutá až po vrch. Polohy pôvodných vybúraných priečok sme naznačili na drevenej parketovej podlahe iným vzorom. Nechali sme pôvodnú polohu dverí, ktoré sa v tom otvorenom priestore stali akýmisi portálmi a naznačujú, ako byt predtým fungoval. Teraz už žije vlastným životom.“

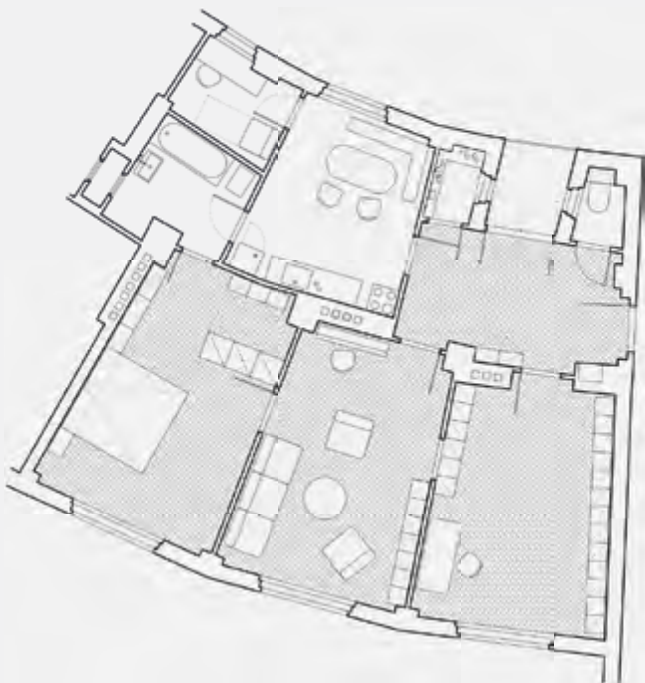

Axonometria

Pôdorys pôvodného stavu

Pôdorys nového stavu

JAKUB KOPEC: Do výberu staveb jsi vybral i jednu vlastní realizaci, v níž se právě nacházíme.

ŠTEVO POLAKOVIČ: Loft dobre ilustruje spôsob, akým pracujeme. V istej dobe to bola svojím spôsobom populárna realizácia. Vyhrali sme za ňu cenu za architektúru, niekoľkokrát bola publikovaná v zahraničných časopisoch a dodnes nám chodia dopyty na jej ďalšie publikovanie.

J. K.: Jak se v tomto projektu projevují vaše architektonická východiska?

LUKÁŠ KORDÍK: Tento byt vychádza na prvý pohľad z veľmi jednoduchého zadania. Mal tu byť priestor na počítač, gramofón a obrazy. Všetko ostatné bola v podstate voľná disciplína. K tomu sa pridala veľká dôvera klienta, ktorý prakticky nezasahoval do procesu navrhovania. Loft je o materiálovej ľahkosti a úprimnosti, strohosti a účelnosti. A zároveň o otvorenosti, hravosti a rozvoľnenosti. Loft nie je len o jednej šikmej funkčnej polotransparentnej stene, ktorá ho rozdeľuje a súčasne spája. Loft je kolážou dvoch priestorov, toho pôvodného a nového. Tieto postupy podľa mňa nájdete vo viacerých našich projektoch.

Š. P.: Dostali sme veľmi netypické priame zadanie od investora, pre ktorého sme pracovali úplne prvýkrát. Našiel si nás sám na základe referencií, náš spôsob práce mu sadol tak, že ďalšieho architekta už nehľadal. Z pôvodne trojizbového bytu sme mali spraviť miesto, kde sa bude dať vyspať, počúvať hudbu, pozeráť telka a kam môžu prísť kamaráti a zabaviť sa. Keď sme sa pýtali na nejaké referencie, povedal, nech sa pozrieme na svoju webovú stránku. Vedeli sme, že máme absolútnu dôveru. Z trojizbáka pevne vymedzeného stenami sa stal úplne otvorený priestor, kde ani jedna priečka nie je dotiahnutá až po vrch. Polohy pôvodných vybúraných priečok sme naznačili na drevenej parketovej podlahe iným vzorom. Nechali sme pôvodnú polohu dverí, ktoré sa v tom otvorenom priestore stali akýmisi portálmi a naznačujú, ako byt predtým fungoval. Teraz už žije vlastným životom a myslím si, že investor bol nadmieru spokojný. Dnes mu kreslíme rodinný dom na krásnom mieste s výhľadom na les vo veľmi strmom svahu na Kramároch.

Keďže Lukáš s ním komunikoval, stali sa, myslím si, aj dobrými priateľmi a mnohé veci majú spoločné... To sa nám stáva veľakrát. Búra sa, skicuje a potom sa ešte na stavbe improvizuje. Jeden zo skvelých príkladov sú aj tieto portály, ktoré vznikli za jazdy. Neboli v návrhu, ale v procese sme si povedali, nevyhadzujme ich, skúsme, čo spraví s dispozíciou. Skúsme, ako budú oponovať novej dispozícii alebo ju dopĺňať, alebo jej prekážať. Nakoniec sa stali neoddeliteľnou súčasťou celého priestoru. K tomu asi niet čo dodať. Prvýkrát sme si vyskúšali nefarbenú omietku, sú tu obnažené železobetónové trámové stropy. Keďže dom je v oblúku, sú krásne lúčovité. Nikdy predtým sme nemali možnosť ukázať ich v takej konštelácii. Vybavenie tvorí vzorový, atypický alebo aj značkový kusový nábytok.

ZUZANA DUCHOVÁ: Vstupnému priestoru dominuje okrúhly stôl od Richarda Senešeho.

L. K.: Od začiatku dominoval tomuto priestoru stôl. Vedeli sme, že bude kruhový a s dierou, ale chceli sme, aby bol aj jedinečný. Počas rekonštrukcie sme sa spoznali s Richardom a vtedy sa začal skutočný „rock and roll“. Jeho nadšenie pre tento projekt bolo obrovské. Preto je ten stôl taký skvelý. Richard väčšinu stola vytvoril nekonečným namotávaním odpadových odrezkov z dýh do formy rezu kmeňa, tu priamo na mieste v byte. Oceľová konštrukcia stola vznikala v ateliéri Jakuba Trajtera, hneď vedľa Mlynice.

Š. P.: Áno. Sochár Seneši, ktorý bežne veci nerobí, sa stal súčasťou celého procesu. Stôl, ktorý je tu úplne atypický, okrúhly, natáčať z dyhy, spájal ju polyuretánovým lepidlom, potom brúsil nohy zo zvyškov, čiže to, čo vzniklo ako orezy po formátovaní dyhy, sa použilo tiež. Takže čisto ekologická záležitosť. Ale to natáčanie dyhy bolo nekonečné, trvalo strašne dlho. Natáčala sa, potom sa brúsila, zalievala, brúsila a znovu zalievala. Je to originál, ktorý sa nikde inde nedá vidieť. Numero uno.

J. K.: Mně je zároveň sympatické, že na první pohled není rozpoznatelné, co tu už bylo a co jste přidali.

Š. P.: To sa v našich projektoch stáva často. Máme hrozne radi, keď to po realizácii vyzerá,

ako keby to tak už nejaký čas bolo. Že to nie je také vyčistené, vyleštené, ale akoby sa to už nejaký čas používalo. Tento priestor už má za sebou niekoľko rokov užívania a stále vyzerá rovnako. Pretože už na začiatku vyzeral, ako keby mal v sebe určitú mieru opotrebovanosti. Tak je to veľakrát v našich rekonštrukciách. Nesnažíme sa akcentovať nové veci tak presne a tak dôrazne, aby vytrčali, ale skôr aby vyzerali, že sú tam odjakživa.

J. K.: Připomíná mi to Kunstkolchoz Jana Tabora v Mikulovicích. Statek, který postupně upravoval bez povolení tak, že nebylo na první pohled jasné, co tam už stálo a co nově přibylo.

Š. P.: Mne je tento prístup veľmi sympatický. Pavol Paňák to tak robí, viac ľudí to robí podobným spôsobom. Jana Benková teraz robila nejaké dve-tri realizácie, ktoré sú veľmi podobne robené, možno aj preto, lebo vyšla od nás, je to blízke.

J. K.: Zároveň je to i celkem radikální přístup v některých ohledech. Co se týče obnažování konstrukcí...

L. K.: V prípade tohto bytu bolo obnažovanie stropu až nutnosťou pre nezvyčajnú dynamiku vejárovitého usporiadania betónových rebier v oblúku domu. A keďže ide o úplne otvorený byt v celej dispozícii, ktorý nemá steny, rovina stropu v jednom materiáli a štruktúre ho dokonale prepája. Nemaľovaná jemná omietka dominuje stenám. Bez rohových lišt pôsobí pomerne mätko, čím dobre vyvažuje tvrdosť stropu.

Š. P.: Zároveň to nie je posunuté do polohy inscenovania. Nie je to akoby len kulisa. Robia to tak mnohí architekti, ale veľakrát má človek pocit, že je to skôr mierna scénografia. Hranica medzi tým je veľmi krehká.

L. K.: Je zajímavé počúvať, ako sa to dá rôzne nazvať, charakterizovať. Vznikalo to pomerne prirodzene. Je to vlastne koláž dvoch dispozícií, ktoré sa stretávajú v ploche aj v priestore. Vzniká tak zvláštna dynamika, ktorá má stále baviť. Je to byt aj scéna v jednom.

Názov	Loft
Adresa	Živnostenská, Bratislava
Autori	GutGut – Lukáš Kordík, Števo Polakovič, Samuel Zeman, Jana Benková (www.gutgut.sk)
Investor	Súkromný
Projekt	2014
Realizácia	2014 – 2015
Podlahová plocha	108 m ²

zerozero

Mestský úrad Leopoldov

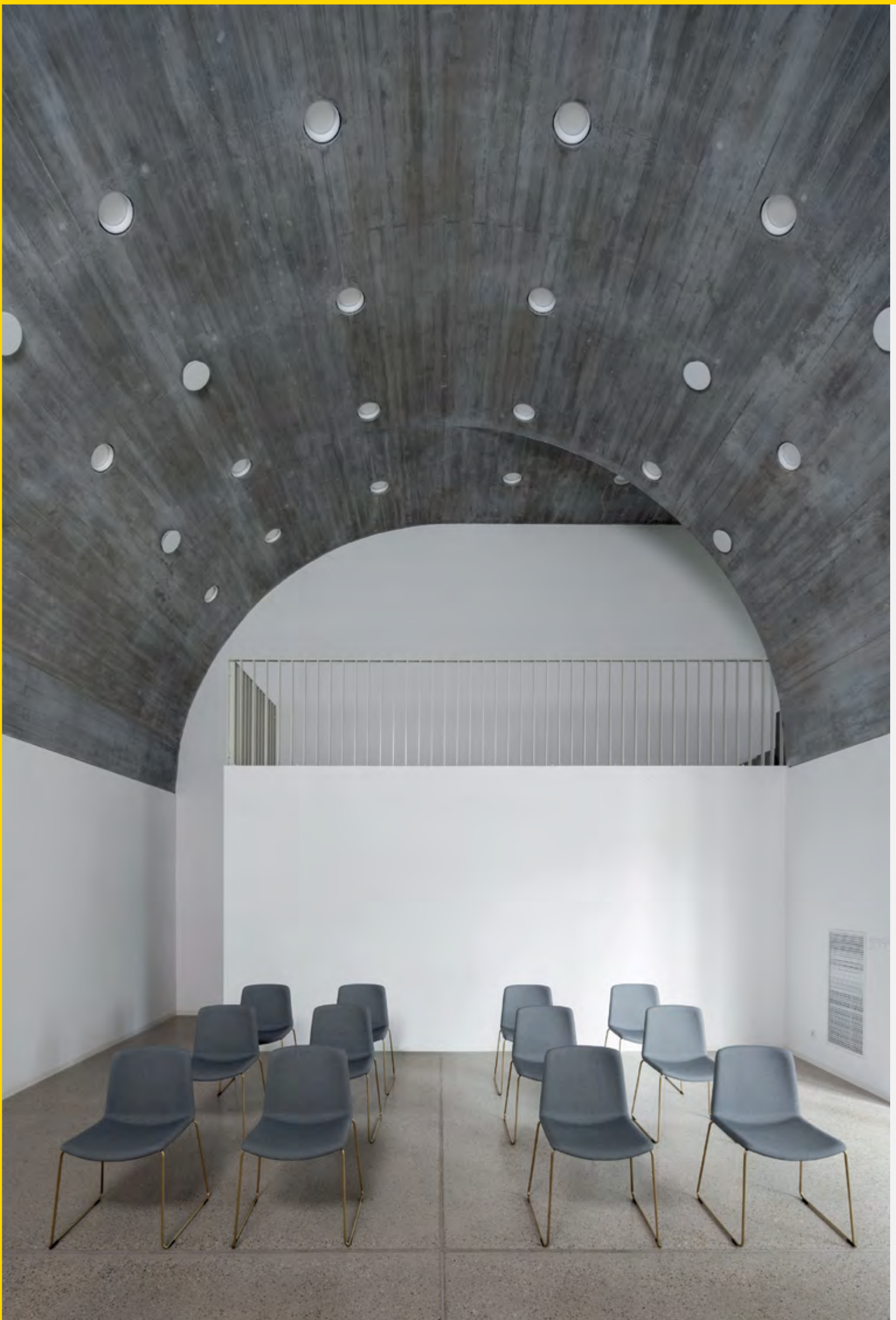
FOTO: MATEJ HAKÁR

„Je to stavba z verejných zdrojov a vidieť na nej mnoho odvahy, nepôsobí na mňa ako nízkorozpočtová realizácia. Autori si určili momenty, ktoré vedia akcentovať za minimálne peniaze, vedeli si nájsť priority, kde pridať a kde netreba. Považujem ju za výbornú ukážku toho, že aj z verejných peňazí sa dá navrhnuť a zrealizovať dobrá stavba. Mne osobne pripadá v pozitívnom zmysle slova najviac obyčajná a normálna.“

ŠTEVO POLAKOVIČ: Túto realizáciu som vybral z viacerých dôvodov, aj keď viem, že stavba ešte nie je dokončená. Vzišla z jednej z prvých porevolučných súťaží, ktoré boli naozaj kvalitne pripravené. Nie z obchodnej súťaže, ale z architektonickej súťaže o návrh stavby. Obecné zákazky sa väčšinou robili iba verejným obstarávaním, kde jediným kritériom bola cena. Bude to jedna z prvých stavieb zrealizovaných týmto spôsobom, pretože za ten čas sa už dokončilo aj niekoľko iných. Súťažné podmienky pripravoval ateliér 2021. Obsadenie bolo mimoriadne silné, zúčastnili sa najlepšie slovenské štúdiá. Vyhral váš návrh. Povedzme si teraz, v akom štádiu je stavba.

IRAKLI ERISTAVI: Súťaž sa konala v roku 2014. Na spracovanie návrhov mali účastníci celé leto, odovzdávalo sa v septembri. Bola to naša prvá súťaž po veľmi dlhom čase, po realizácii Kasární v Košiciach. Hneď sme sa pre súťaž nadchli. Boli sme sa na miesto pozrieť a projektu sme sa intenzívne venovali. Rozpočet bol pomerne nízky, preto sme sa v prvej fáze sústredili na to, aby stavba nebola opulentná, aby bola čo najviac normálna a ekonomicky realizovateľná. Keď bola súťaž vyhodnotená, práve prišli komunálne voľby. Kontinuita vedenia mesta bola, našťastie, zabezpečená a na jar 2015 sme podpísali zmluvu. Na základe aktualizovaných požiadaviek sme spravili štúdiu a išlo sa do ďalších fáz. Pre námietky suseda proti tieneniu jeho stavby sa potom natiahlo územné konanie. Vstúpili sme do jeho práv a ukázalo sa, že mal pravdu. Mesto to chcelo riešiť zmenou územného plánu, ale nakoniec to dopadlo tak, že jeho nehnuteľnosť odkúpilo, pretože zároveň potrebovali objekt na jasle. Myslím si, že tie už sú naprojektované. Pri spracúvaní dokumentácie na stavebné povolenie sa zmenili požiadavky investora s ohľadom na zmenu klímy a trvalú udržateľnosť. Architektúra ostala, ale pomenili sme technológie, zdroj tepla a spôsob vykurovania a chladenia. Stavať sa začalo v novembri 2019, do toho prišla pandémia. Hlavný objekt vrátane interiérov je teraz takmer dokončený a budova je v prevádzke na základe kolaudačného rozhodnutia. V sobášnej sieni už prebehlo niekoľko sobášov. Z nedorobkov chýbajú len obklady vstupného portálu a zadného vstupu pre zamestnancov. Pôvodný objekt úradu, nová mestská knižnica, sa dokončuje tiež, chýba len fasáda a interiéry sú vo fáze dokončovania. Čo nie je vôbec, to je verejný priestor medzi týmito dvoma budovami, uvažovaný ako piazzetta s vodným prvkom a výsadbou. Všetko by sa malo dokončiť hádam v máji 2022. Kým odrastú stromy a bude to naozaj dobre vyzeráť, uplynie podľa mňa ešte aspoň rok.

Š. P.: Aká bola spolupráca so zadávateľom z pohľadu obojstranne novej skúsenosti s týmto spôsobom zadávania zákazky?

I. E.: Naše vzťahy so zadávateľom boli ideálne až bezprecedentným spôsobom. I keď po vyhodnotení súťaže nebol bývalý primátor nadšený víťazným návrhom. Ešte v rámci výstavy súťažných návrhov dal usporiadať

hlasovanie pre návštevníkov a, čo bolo zaujímavé, takisto v ňom vyhral náš návrh. Myslím si, že na začiatku veľmi pomohlo aj to, že sme vtedy získali dve ceny za architektúru za Kasárne a že nás ľudia poznali z televízie. Čo sa týka investičného zámeru, v podmienkach súťaže bola značne poddimenzovaná suma, čo sme deklarovali už vo svojom prvotnom návrhu. Zo začiatku sme mali navrhnuté najjednoduchšie technologické riešenia. Keď na základe impulzov zvnútra potom prišli požiadavky na zmeny parametrov budovy v zmysle udržateľnosti, výška investície výrazne stúpla. V tejto fáze sme podrobne prehodnocovali všetky detaily, čo by sa ešte dalo vyhodiť, zlacniť. Od začiatku však medzi nami panovala absolútna dôvera a všetky rokovania boli veľmi konštruktívne. Dokonca aj keď stavbu zabrzdlili problémy s tienением suseda, boli zadávatelia presvedčení o našom projekte a boli spokojní s výsledkami súťaže. V rámci štúdie sme si spolu všetko detailne prechádzali. Asi nikdy v živote sme takú podrobnú štúdiu nerobili. Spracovali sme aj veľa modelov. Zobrali sme vedenie mesta na exkurziu po svojich stavbách, do Kasární, na námestie v Prešove. Myslím si, že sme si získali ich dôveru. V procese realizácie sa, samozrejme, vyskytli problémy, napríklad v koordinácii jednotlivých profesií. Náročná bola výroba betónových prefabrikátov. Nikdy sa nedá dopredu odhadnúť presná cena týchto atypických prvkov. Tam boli rezervy ohľadom projektovej prípravy. Ale spolupráca ako taká bola výborná.

PAVOL ŠILLA: Nevie, ale možno to súvisí aj s tým, že vo vedení mesta je v porovnaní s inými samosprávami výsostne ženský kolektív.

Š. P.: Je to stavba z verejných zdrojov a vidieť na nej mnoho odvahy, nepôsobí na mňa ako nízkorozpočtová realizácia. Nič sa na nej nepodcenilo, jej akcenty sú správne zvolené. Považujem ju za výbornú ukážku toho, že aj z verejných peňazí sa dá navrhnuť a zrealizovať dobrá stavba. Odvtedy sa udialo oveľa viac dobrých súťaží a ukazuje sa, že dobre nastavené podmienky a porota môžu vnieť do verejnej sféry veľa architektonickej kvality a pri správnom výbere dodávateľov a nepodcenení istých okolností aj realizačnej kvality. Z ktorej časti tohto procesu si mal najväčšie obavy?

I. E.: Keď sme po súťaži začali dopracúvať projekt a prišli sme s myšlienkou akcentovať dôležité priestory, pomohlo to, že sa neriešilo, koľko to bude stáť. Keď sme preberali návrhy klenieb na vizualizáciách a modeloch, prevládol pocit, že chceme dostať niečo výnimočné, a neriešili sa možné problémy. Realizačne to nakoniec nebolo také komplikované. Najzložitejšie to bolo s výrobou spomínaných betónových prefabrikátov. V procese realizácie každej stavby sa vždy vyskytnú nejaké problémy. Na tomto mieste by som chcel vyzdvihnúť konštruktívny a profesionálny prístup realizátora. Celkovo sme s kvalitou prác a priebežným výsledkom veľmi spokojní.

Š. P.: Peter Jurkovič nám to takisto hovoril o vyhotovení sokla na bytovom dome na Dunajskej ulici, kde sa dokonca nahrádzal materiál.

I. E.: Ešte k tomu poviem, že určite je rozdiel pracovať pre samosprávy rôzne veľkých miest. V malom meste sa všetci poznajú, „vidia si do hrncov“. Zažili sme normálne slušné správanie, bez manipulovania, lobovania za príbuzných, externého tlaku na nahrádzanie typových výrobkov, zariadení prvkov interiéru a pod. Investor sa správal vecne a korektné, všetko si dal vysvetliť. To je dosť výnimočný prípad.

Š. P.: Tento prístup malého mesta je chvályhodný. Kredibilitu vášho návrhu asi zvýšilo aj hlasovanie miestnych. Mne osobne prišiel v pozitívnom zmysle slova najviac obyčajný a normálny. Civilnosť tohto riešenia možno bola rozhodujúca aj v zdôvodnení nárastu rozpočtu. Nevnímam tam architektonickú exhibíciu na úkor iných kvalít. Všetko je adekvátne a jednoducho zvládnuté.

I. E.: Dobré fungovali argumenty robiť riešenia „naozaj“. Toto je „naozaj“ tehla bez zateplenia, tu je výpočet, ktorý riešenie tepelne technicky dokladuje. Toto je „naozaj“ betón, nie je vždy pekný, ale je trvácny.

JAKUB KOPEC: Kromě této materiálové stránky stavby je charakteristická už zmienená prítomnosť určité monumentality vybraných priestorov, svatební síně nebo zasedací místnosti. Klenby, práce s nepřímým světlem nebo velká nástěnná reliéfní mapa města svědčí o potřebě přidané hodnoty nad rámec utilitárních potřeb zadavatele.

I. E.: Zadávateľa sme presvedčili, že presne toto potrebujú. Zasadačku sme niekoľkokrát presúvali, kým sa ocitla v dispozícii na tomto mieste. V súťažnom návrhu bola integrovaná do sobášnej siene, siahala cez dve podlažia, nemala klenbu. Princípom bolo vytvoriť určitý nezameniteľný charakter priestorov, ktoré sú významovo nadradené. Aby boli zaujímavé aj po rokoch, keď sa zariadenie interiéru môže zmeniť. Zasadačku sme zámerne postavili bez okien so svetlíkom, aby sa úradníci sústredili na rokovanie alebo na prezentáciu a nepozerali sa von, keď sa tam riešia vážne veci. Reliéf prišiel ako náhradné riešenie miesta tapisérie, nakoniec ho však z finančných dôvodov neurobili štukatérsky, ako sme chceli. To sa týka aj štátneho znaku a erbu Leopoldova v sobášnej sieni.

J. K.: Jak budete řešit velký dozvuk pod klenbou ve svatební síni?

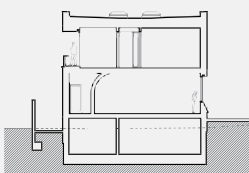
I. E.: To je ešte v procese konzultácií s odborníkom na túto problematiku. Uvažujeme o koberci, tapisérii alebo o reliéfe zo zvukopohltivého materiálu.

Situácia

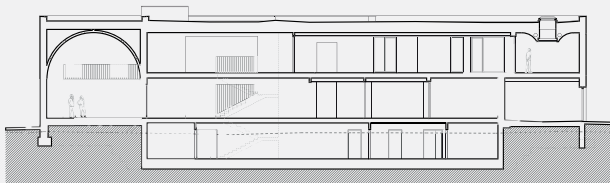
Schémy

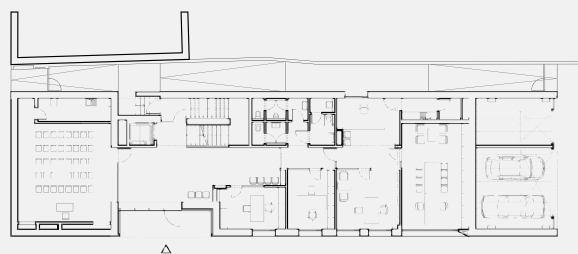
Priečny rez

Pôdorys 2.NP

Pozdĺžny rez

Pôdorys 1.NP

Obvodové steny sú vymurované z tehál Porotherm 50 T Profi od spoločnosti Wienerberger.

Tehly plnené minerálnou vatou vyhovujú požiadavke pre domy s takmer nulovou potrebou energie aj bez dodatočného zateplenia. Na vnútorné steny boli použité tehly Porotherm Profi a Porotherm AKU.

Názov	Mestský úrad Leopoldov
Adresa	Hlohovecká cesta 104/2, Leopoldov
Autori	zerozero – Irakli Eristavi, Pavol Šilla, Juraj Červený (www.zerozero.sk)
Spolupráca	Martin Ratkoš (stavebné riešenie), Vladimír Durbák a Viliam Hrubovčák (statika)
Investor	Mesto Leopoldov
Projekt	2015 – 2018
Realizácia	2019 – 2022
Plocha riešeného územia	1 988,50 m²
Plocha verejného priestoru	1 229,37 m²
Zastavaná plocha rekonštrukcie	306,13 m²
Zastavaná plocha novostavby	428,93 m²
Úžitková plocha rekonštrukcie	266,52 m²
Úžitková plocha novostavby	845,67 m²

Petr Hájek: Jsme na lodi na Dunaji, zakotvené v blízkosti centra Bratislavy. V centrech historických měst je obecně nedostatek volných rozvojových ploch. To je také důvodem, proč se hledají rezervy v místech, které doposud nebyly za pozemky v pravém slova smyslu považovány. A loď se za takový rezervní pozemek dá jistě prohlásit. Tvoje loď je veřejná platforma, náměstí, kde jsi architektem a programovým ředitelem. Slyšel jsem, že v nákladních prostorech v podpalubí zůstal materiál, který postupně vyklízíš a stavíš z něj potřebné zázemí. Tento koncept zapadá do tématu tohoto čísla časopisu Arch, které se zabývá recyklací. Ze stavebních úprav je cítit čerstvost a tvůrčí svoboda. Mohl bys říct úvodem, jak jsi loď získal a jaké máš plány do budoucna?

Lubo Šoška: K vode, vlne alebo k lodi som mal vždy blízko, aj som kedysi pretekal v vodnom slalome. Veľká väčšina vecí, ktoré sa mi v živote dejú, sa deje náhodou a takisto náhodou sme sa dostali k tejto lodi, keď nás ako skupinu ľudí oslovil majiteľ, ktorý hľadal nového nájomcu. Pochopili sme ju ako veľké ihrisko a až teraz, keď hovoríš o širšom kontexte, si uvedomujem,

že sme vlastne vytvorili verejný priestor na Dunaji. Už predtým sme sa s rôznymi kamarátmi bavili, že v Prahe, Belehrade, Budapešti alebo v Berlíne, všade, kde mestom preteká veľká rieka, je na nej nejaký život. To sa v Bratislave, bohužiaľ, nedeje. Nedeje sa to napríklad ani v Žiline, odkiaľ pochádzam. Tam sa teda nedeje už vôbec nič a ani neviem, že by sa tam niečo plánovalo. Naším cieľom bolo vytvoriť priestor pre seba, kam by sme chceli chodiť. To, že je to na lodi, je, ako som hovoril, viac-menej náhoda, ale umožňuje nám to robiť si, viac-menej čo chceme, experimentovať, hrať sa. Keďže lode nepatria pod stavebnú legislatívu, samozrejme, musíme dodržiavať určité bezpečnostné veci, je to veľký experiment. Ako môžeš vidieť, skúšame či už recykláciu materiálov, alebo netradičné postupy. Ako napríklad trávu na lodi. Všetci nám hovorili, že je to nezmysel, že to nebude fungovať, ale povedali sme si, keď to nebude fungovať, tak to zmeníme. A funguje to a ľudia sa tu cítia príjemne. Samozrejme, má to aj technické zdôvodnenie z hľadiska izolácie a prehrievania priestoru. Minulý rok tu bola ešte pôvodná plechová paluba a bolo na nej v lete šialene teplo. Dnes je tu príjemne. Takže sa v podstate hráme s priestorom, vytvárame ho a dostávame pomerne pozitívne reakcie,

čo je super. V budúcnosti by sme chceli byť hudobným klubom a miestom, kde sa budú odohrávať rôzne druhy kultúrnych podujatí, či je to divadlo, alebo galéria na stožiar, ktorú sme teraz spravili. Až čas ukáže, čo všetko sem dokážeme zmestiť, aby sa stále zachoval určitý priestor a aby nebol preplnený. V zime chceme na palube robiť klzisko. Najskôr sa nám to zdalo uletené a teraz to reálne technicky riešime, ako to spraviť.

P. H.: Jako architekt na tom obdivuji určitou sílu bezprostřednosti, která je tady přítomná. Myslím si, že architektem se člověk nestává absolvováním příslušné školy, což dokládá i kariéra řady tvůrců, kteří tohle vzdělání neměli a zásadním způsobem zahýbali světem architektury. Cítím tady ryzost přístupu, možná i ovlivněnou tím, že obracíte každé euro, aby tyto věci vznikly. Máte nějaký plán, nebo to vzniká tak, že najdeš v podpalubí materiál a teprve pak tě napadne, jak a na co jej použiješ? Recyklujete jen to, co se našlo takřkajíc doma?

L. Š.: Prvý plán vznikol veľmi rýchlo. V lete minulého roku, keď nás majiteľ oslovil, či by sme do toho nešli, chceli sme mu predstaviť koncepciu,

čo s tým ideme spraviť. V priebehu asi dvoch týždňov sme urobili základné rozmiestnenie a rozdelenie funkcií priestoru. Priznám sa, že aj keď robím v stavebníctve relatívne dlho, nevedomil som si mierku a zrazu sme zistili, že rozpočet, ktorý sme na to mali, je dávno zabudnutý a ako si spomínal, obraciame každé euro. Časť materiálu, napríklad na strieborné pódium, tu bola. Bol to materiál, s ktorým sme nechceli pracovať v interiéri, pretože už mal svoje za sebou, potrebovali sme sa cezeň dostať k technickým inštaláciám. Jednak nám prišlo ľúto dávať peniaze za odvoz na skládku a jednak sme potrebovali vyriešiť zastrešenie pódia. Nosiť sem nový materiál sa nám javilo nezmyselné. To, ako to bude vyzerať, je potom niekedy náhoda, niekedy mi to jednoducho len tak napadne, podme spraviť toto, prejdeme si to s chalanmi, s ktorými sme tu spolu. Niekedy mi povedia, že je to hlúposť, čo ma donúti rozhodnutie buď prehodnotiť, alebo si ho lepšie zdôvodniť aj sám pred sebou, aj pred nimi, a vtedy to odsúhlasia. Dobrým príkladom je stavba nášho baru, nášho displeja, keď sme sa z rozpočtového hľadiska rozhodli, že tam zatiaľ dáme nejaký štandardný nábytok z Ikey.

P. H.: Ten displej, ta socha za barem, to je ta ružová veľryba? Ona vám dala jméno?

L. Š.: Áno, ale displej vznikol až po tom, ako vzniklo meno, ktoré sme vymysleli na prvej obhliadke, keď sme mali viacero projektov, ktoré vždy nazývam podľa zvierat a farby. A jeden z kolegov hovoril, no to zase bude

nejaké farebné zviera a ružová veľryba a pink whale, to znie fajn a to už ostalo. Displej je ružový, len preto, lebo sme robili tepelnú izoláciu pod loungovou časťou, kde bola tráva prvá, a zostala nám. A dohodli sme sa s chalanmi, že spravíme nejaký displej na fľašky, nejaký lacný a obyčajný, hlavne aby bol. A ja som sedel, pozeral sa na zvyškový materiál a začal som skladať tie kusy styroduru. Aj tvar som mal len veľmi približne v hlave, a tak som ho vrstvil a lepil dohromady a potom začal brúsiť a nakoniec z toho vzniklo toto.

P. H.: Tak keď jsi popsal ten princíp kreatívneho premýšľania, ktoré nemôže vzniknúť v nejakom kauzálnom uvažovaní v ateliéru, ale pouze za určitého chaosu prámo na mieste. A to je cítiť úplne ze všeho, čo děláš a děláte. V této souvislosti bych připomněl, že primátor města je profesí architekt, který s kolegy vydal vynikající publikaci Městské zásahy. Tuto loď lze považovat za jistou formu městského zásahu. Řekl bych, že přesně odpovídá idejím a principům tvorby, které popisují. Jak tě vnímá establishment Bratislavy, jsou s tebou v kontaktu? Chodí na kulturní program na loď?

L. Š.: Zhodou okolností by sme tu teraz mali mať akciu, na ktorú by mal prísť aj primátor. Nepriamo sme dostali nejaké informácie, že naše strieborné pódium sa riešilo na mestskom zastupiteľstve, vraj sa sem nehodí. No priamu reakciu od mesta sme zatiaľ nedostali, ani negatívnu, ani pozitívnu. To je možno aj dobre.

Ale dostávame pozitívne reakcie od ľudí, ktorí sa pohybujú na scéne. Mám veľa kamarátov architektov a páči sa im to, poznajú veci, ktoré robím, a vedia, že to jednoducho zapadá do toho, ako ich robím, nejaké interiéry, svoje bývanie a tak. Dostávame spätnú väzbu aj od mnohých zahraničných návštevníkov. Mali sme tu islandského dizajnéra, ktorého som už predtým sledoval a páčila sa mi jeho robota, a náhodou sa tu ocitol a hovoril, že je to super. Takže zatiaľ musím povedať, že máme pozitívne reakcie, ale s mestom alebo s mestským úradom sme ešte neprišli do kontaktu.

P. H.: Podle mě je to ideální pro obě strany, takový tichý souhlas, protože to, co tady vzniklo a vzniká, je živelné, divoké a to tomu, myslím, prospívá. Na závěr bych tě požádal, jestli bys mi dokázal říct jedno slovo nebo pár slov, co je na té věci, tvé práci důležité, jak by se dala popsat, vystihnout. Napadá tě něco? Architekti by asi řekli architektura bez architektů.

L. Š.: Pre mňa je to sloboda. To je asi to, čo to vystihuje.

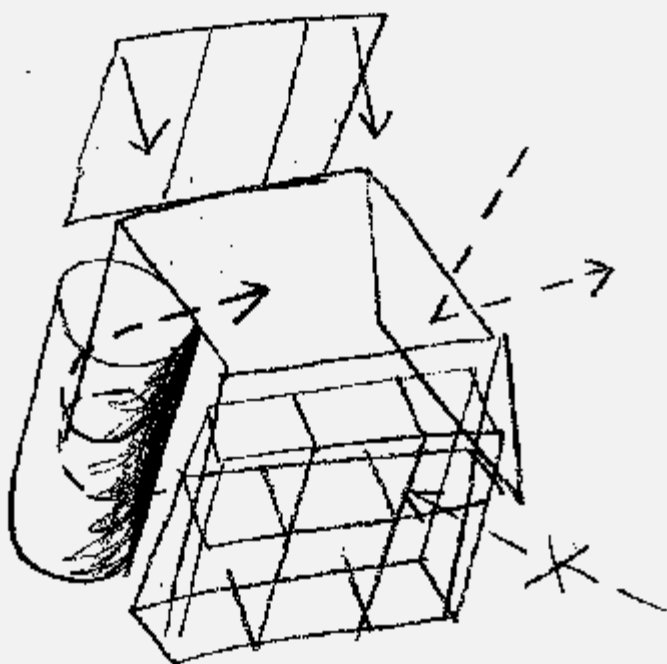
P. H.: Ano. To je přesné. Svoboda tady vytvořila nádhernou architekturu. To jsem od tebe potřeboval slyšet, protože jsem to sám neuměl pojmenovat, ale když jsi to teď řekl, tak se mi to slovo spojilo se vším tady kolem nás. Zdá se mi totiž, že svoboda je to jediné, co kdyby ti vzali, tak odtud odejdeš.

Názov	PINK WHALE
Adresa	Nábřežie armádneho generála Ludvíka Svobodu 1,868rkm, Bratislava-Staré Mesto
Autori	Lubo Šoška a kolektív
Investor	ARTAMI s. r. o.
Projekt	2021 – doteraz
Realizácia	2021 – doteraz
Pozemok	1 400 m ²
Zastavaná plocha	1 400 m ²
Úžitková plocha	1 100 m ²

PLURAL

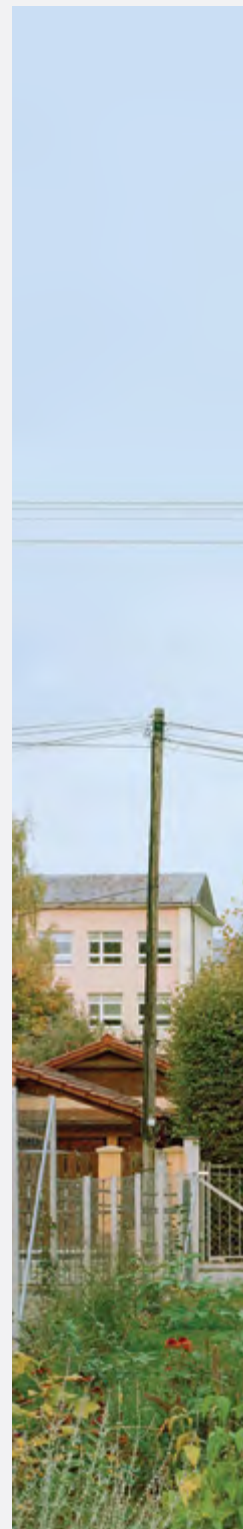
FOTO: MAXIME DELVAUX

Vila Bôrik

KUBUS
DOM'S INTERAKCOM
ZOBRAZUJÚCIM
JEHO FUNKOVANIE

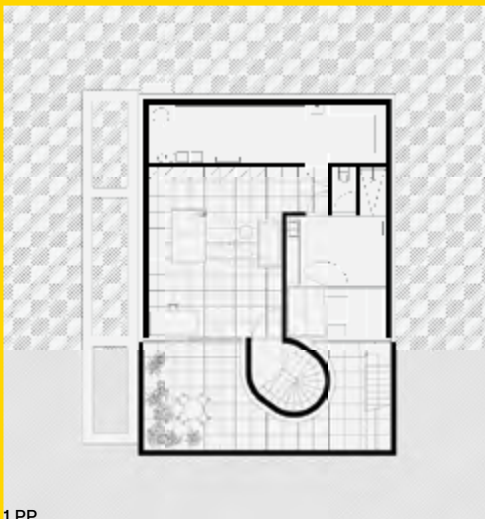
Skica Jána Studeného

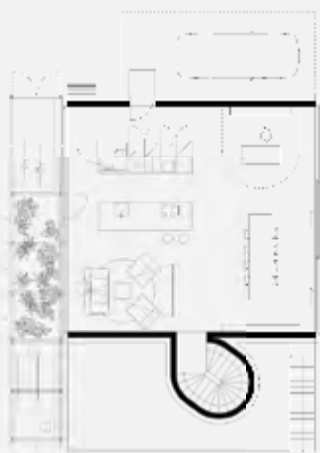
1.PP

Ján Studený: Zdá sa mi, že situácia u nás nie je taká, že by bola architektúra chcená. A ak je, potom možno o kvalite výkonov architektov z hľadiska premyslených autorských výpovedí polemizovať. Témou, ktorou sa zaoberám, je protoarchitektúra alebo cesta formulovania procesov, ktorými sa k architektúre dá dostať od nearchitektúry. Všeobecne to, ako sa architektúra koncipuje. Myslím si, že tento dom ponúka veľmi vyhranené názory na to, čo architektúra je, a snaží sa ich naplniť. Akým spôsobom sa na koncepte podieľalo prostredie, keďže je jedným z činiteľov zadania?

Martin Jančok: Časť mesta, v ktorej je vila situovaná, tvoria prevažne rodinné domy na pomerne malých pozemkoch so záhradami. Pri prvej obhliadke nás asi najviac zaujalo, že za domami sa ukrýva kontinuálna záhradná krajina, ktorá pôsobí súvislo aj napriek parcelácii. Pozemky sú poväčšine oddelené priehľadnými plotmi z pletiva, susedia si navzájom vidia do záhrady. Toto prostredie má charakter niečoho polosúkromného, spoločného. To sa však postupne mení. Keďže ide o vyhľadávanú obytnú štvrť, neďaleko centra mesta, dnes v nej stavajú prevažne ľudia, ktorí si to môžu dovoliť. Majú väčšie priestorové nároky a ich domy zvyčajne objemovo výrazne prerastajú pôvodný typ zástavby v lokalite. Preto často zaberajú veľkú časť svojho pozemku a ukrajujú tak zo spoločnej záhradnej krajiny. Aj zadanie pre nás predpokladalo väčší objem domu. Nechceli sme sa dať chytiť do rovnakej pasce. Snažili sme sa zorganizovať daný program tak, aby sme dom horizontálne neroztiahli po celom pozemku. Prešli sme viacerými verziami, dokonca sme chvíľu uvažovali aj o rozdelení domu na dva objemy. Nakoniec sme ho rozvrstvili vertikálne do troch podlaží, z ktorých jedno sme ukryli pod zem. Takto je výsledný objekt v súlade s priestorovo-objemovým rámcom prevládajúcej zástavby a v plnej miere si ponecháva pôvodnú záhradu.

J. S.: Viedol vás k tomuto prístupu nejaký predobraz?

Michal Janák: Áno, súvisí to s naším prístupom k všetkým projektom. Dôležitá je pre nás skôr analýza kvality prostredia než nejakých problémov. Pri samotnej architektúre práca s precedensmi. Často abstrahujeme konkrétne projekty do univerzálnych typov. Spoločnou referenciou pri koncipovaní *Vily Bôrik* bol *Maison à Bordeaux* (OMA), ktorý je

1.NP

pre nás reprezentantom vertikálneho radenia programu. Každé podlažie predstavuje úplne iný svet a inú architektúru. Týmto modelom sme adresovali aj túžbu po čo najväčšej pestrosti a priestorových kvalitách v čo najefektívnejšej kompaktnej obálke. Je to precedens reprezentujúci typ, ktorý je možné sledovať aj na iných projektoch. Nejde však o jediný model. Koláž foriem je pre nás známa z práce Johna Hejduka. Autonómnejšie formálne elementy sa spájajú a komponujú v rámci celku. Takisto sme použili aj vlastnú referenciu: *Dom v dome* v Bernolákove. „Zrecyklovali“ sme jeho pôdorys a prispôbili ho ako vrchné intímnejšie podlažie *Vily Bôrik*. Miestnosti sú tu zoradené v mriežke 3 x 3 polia. Stredné pole, ktoré bolo v *Dome v dome* obývacím priestorom, je vo *Vile Bôrik* skomprimované na chodbu presvetlenú zhora, obdobne ako jedáleň v Bernolákove. Precedensom bolo aj Milučkého krematórium, konkrétne vo vzťahu interiéru a exteriéru. V podzemnom podlaží sa prejavuje v prechode exteriérovej dlažby dovnútra. Tieto príklady ilustrujú, akým spôsobom pracujeme – nie priamo s konkrétnou referenciou, ale s ideou, ktorú potom testujeme v rámci daného programu na konkrétnom pozemku.

Martin J.: Predobrazov je v tomto prípade viac. Predsadená oceľová konštrukcia s uzavretou predzáhradkou ovplyvňuje pocit súkromia v obytných priestoroch na prvom podlaží podobne ako zimná záhrada vo *Vile Tugendhat*. Takto by sme tam možno našli ešte ďalšie príklady, ktoré rotovali v diskusiách o návrhu. *Vila Bôrik* je možné vnímať ako priestorovú koláž rôznych situácií a momentov. Do jedného celku zahŕňa viacero špecifických priestorových zážitkov. Dom ponúka viacero priestorov, ktoré sú otvorené, iné zas poskytujú väčšiu mieru intimity. Patio zapustené pod úroveň terénu predpokladá odlišné možnosti využitia ako záhrada a podobne. Oproti svojmu predchodcovi, omnoho introvertnejšiemu *Domu v dome*, je *Vila Bôrik* extrovertná a podstatne komplexnejšia. Súvisí to aj s majiteľmi oboch domov, zrkadlí to ich osobnosti.

J. S.: Obaja hovoríte o architektonických predobrazoch jednotlivých častí domu. Zdá sa mi pekné, že sú artikulované separátne časti domu, jednotlivé zóny, ktoré majú pre čitateľnosť architektonického celku nejaký význam.

Martin J.: Na dosiahnutie toho, čo chceme návrhom adresovať, pracujeme predovšetkým s priestorom. Preto je pre nás veľmi dôležitá

2.NP

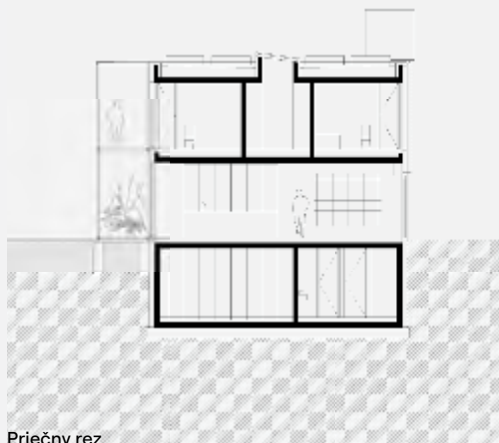
jeho precízna artikulácia. Samozrejme, podporujeme to príslušnou konštrukciou a materiálitou, ktoré zodpovedajú zámeru, ale v centre nášho záujmu je vždy priestor. Snažíme sa o veľmi priamu a zrozumiteľnú architektúru, ktorá je sebvysvetľujúca. Nepotrebuje dodatočný výklad.

J. S.: Čo je pre vás nosná idea, ktorú ten dom prináša? Akú hlavnú hodnotu sprostredkúva?

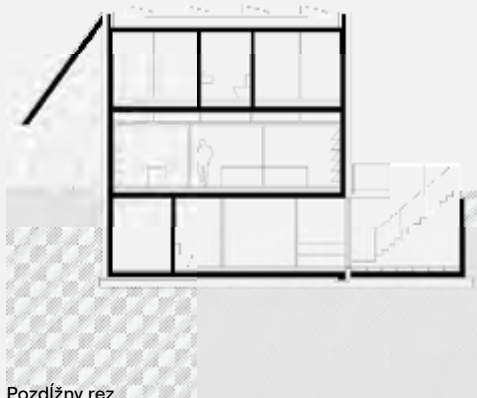
Michal J.: Nejestvuje jedna nosná idea. Všeobecne pracujeme skôr s rôznymi „témami“, a to naprieč všetkými projektmi. Niektoré spolu súvisia, no sú aj koncepčne autonómne. Program, lokalita, ale aj iné súvislosti, spoločenské a kultúrne, ovplyvňujú, ktoré témy a ako sú v danom projekte poňaté. Ak ide o *Vilu Bôrik*, nadviazal by som možno na prvú otázku a priblížil genézu tejto formy. Formu okrem programu a lokality ovplyvnili aj spomínané abstraktnejšie univerzálne modely architektúry či konkrétne precedensy, ktoré sme vyhodnotili ako podnetné a zmysluplné pri nastavení priestorových vzťahov. Kontextualizmus pre nás nie je východiskom a často sa mu aj vyhýbame, aby sme si ponechali priestor na predstavu iných zaujímavých konceptov. Pôvodne sme uvažovali aj o rozdelení programu do dvoch objektov. Po istej úvahe a dialógu sme však usúdili, že tu je pripodobnenie prostrediu v hrubej forme objemu či v modeli zástavby adekvátnejšie. Záhrada tak ostala súčasťou niečoho spoločného, dom si ju neprisvojil. Len čo sme sa však s klientmi zhodli na objeme, ktorý je kompaktný a pomerne neutrálny, bolo pre nás dôležité dostať doň čo najväčšiu množnosť. Okrem vertikálneho radenia programu ponúkajúceho odlišné „svety“ podporili túto rozmanitosť aj „fasády“, ktoré sa prejavujú nielen formálne, ale aj priestorovo.

J. S.: Pri tomto dome vnímam aj organické skladanie častí. Telo ako hlavný priestor, ku ktorému sa pridávajú ďalšie – nohy, krídla, schodisko, prístrešok, zimná záhrada... – a umožňujú tomu telu nejakú fungovať, zabezpečujú ho. Existujú nejaké nearchitektonické príbehy, ktoré by sa dali analogicky spomenúť?

Martin J.: Aj takáto interpretácia je asi možná. Trochu mi to pripomína Ungersovu knihu *Morphologie: City Metaphors*, v ktorej opisuje mesto na základe analogických obrazov. My však o architektúre takto neuvažujeme, takmer výhradne sa hýbeme v rámci medzi disciplíny.

Priečny rez

Pozdĺžny rez

Situácia

Svoje východiská sa síce snažíme formulovať citlivo, s ohľadom na širší spoločenský a kultúrny význam, no ich priestorové vyjadrenie je spravidla veľmi priamočiare. Snažíme sa držať jadra architektúry a témy, ktorými sa zaoberáme, sú vždy architektonické. Podobne ako *Dom v dome* aj *Vila Bôrik* pracuje s témami interiér – exteriér, dom – záhrada, ale inak. Smerom do záhrady je otvorená na maximum, čo podporuje aj zasklenie okien na druhom podlaží od kraja po kraj fasády, aj veľkorysý posuvný krídla okien na prízemí, ktoré doslova vpúšťajú záhradu dovnútra domu. Na strane ulice sa priepustnosť západnej fasády kontroluje pomocou otváratej oceľovej konštrukcie vyplnenej ťahokovom, ktorý súčasne zachytáva časť intenzívneho západného svetla a čiastočne chráni dom pred prehrievaním. Práca s denným svetlom bola pre nás veľmi dôležitá. Snažili sme sa naplno využiť východozápadnú orientáciu domu a zachytiť rôzne svetelné atmosféry počas dňa.

Michal J.: Chcel by som dodať, že nepracujeme s organizmickými či inými metaforami, ale pomerne priamočiary architektonickým jazykom. Ak by som však ex post hľadal nejakú vhodnú metaforu, bol by to „interface“, teda rozhranie. To je jedna z dôležitých tém, ktorým sa venujeme. Vo *Vile Bôrik* sú všetky elementy na fasáde nejakým rozhraním, či už v rámci programu samotného domu, alebo medzi ním a jeho okolím. Nastavujú vzťahy. Otvorenie, navádzanie, prepájanie či gradientný prechod. Podobne je to v *Dome v dome*. Ako je možné vnímať pri týchto projektoch, tieto rozhrania pomerne explicitne artikulujeme. Neustupujú do úzadia v prospech nejakej inej všetko objímajúcej geometrie alebo idey, a to aj v prípade Bernolákov, kde je pomerne dominantnou, ale nie jedinou témou.

J. S.: Z vašich odpovedí, a aj z domu, mám dojem, že je u vás čitateľný silný záujem o komplexnosť. Dovoliť by som si trochu provokatívnu otázku. Myslíte si,

že keď niečo chýba alebo keď sa pracuje s nejakou substitúciou, zámernou alebo náhodnou, môže byť takáto poloha obohatením architektúry? Viem, že je to opakom vášho myslenia, ale nadhadzujem otázku súvisiacu s témou tohto čísla. Je zrejme, že v záujme o obsahovú komplexnosť sa architekt vyrovnáva s náhodnosťami. Je to vždy otázka nejakej rovnováhy. Ako sa pozeráte z tohto pohľadu na svoju tvorbu a tento dom?

Martin J.: Myslím si, že naším cieľom je niečo, čo Robert Venturi nazval *zložitým celkom*. Modernej architektúre vyčítal jej reduktivnosť, že si vyberá, čo jej vyhovuje, a rezignuje na to, čo ju nezaujíma, respektíve čo nedokáže formálne spracovať. V tomto uvažujeme podobne. Hľadáme vzťah medzi poriadkom a chaosom, nastavujeme pomer medzi zafinovaným a voľným. Vždy však vo forme koherentného celku. Ide nám o to, aby architektúra, ktorú navrhujeme, bola viacvrstváva aj súdržná. Snažíme sa dávať si veľký pozor, aby sme zabezpečili dostatočnú otvorenosť svojich návrhov, aby v nich bol priestor aj na niečo neplánované. Vytvárame rámce, ktoré predpokladajú určité možnosti využitia bez toho, aby sme ho diktovali. Podľa toho, ako sme ten dom opisali, to možno vyzerá, že sme ho navrhli v nejakej úplnosti alebo nemennosti, že sme ho úplne dopovedali. Myslím si však, že je tam stále dosť priestoru na to nepredvídané. Napríklad oceľová konštrukcia pred domom. Predpokladáme využitie uzavretej predzáhradky, no stále nevieme, ako to dopadne. Závisí len od majiteľov domu, ako si ten priestor osvoja, do akej miery bude priepustný. Možno bude husto zaplnený rastlinami alebo to bude celé subtilnejšie, bude tam aj miesto na sedenie a možno ho obsadia úplne inak. V konečnom dôsledku ide o rodinný dom a ten nemá až také nároky na prispôsobivosť ako iné typologické druhy. Tu by som len rýchlo spomenul *Dočasný letný pavilón* pre SNG, ktorý sme navrhli spolu s Totalstudiom. Mriežka vytvorená z lešenia

bola naším manifestom minimálnej architektúry nevyhnutnej na organizáciu programu. Najnižšia miera prítomnosti architektúry verzus maximálna voľnosť práce s dočasnou náplňou pavilónu. Išlo nám len o nastolenie základných priestorových vzťahov, aby mohol návštevník povedať, čo je dnu a čo vonku.

J. S.: Rozumiem tomu tak, že vyčlenenie komunikačných jednotiek mimo základného priestorového rámca, ale aj vertikálna diferenciacia troch podlaží umožňujú oslobodenie jadra pre nejakú voľnosť jeho zariadenia.

Martin J.: Áno, je to presne tak. Vysunutie schodiska nám umožnilo slobodnejšie uvažovať o dispozícii jednotlivých podlaží. Tu mi napadajú ešte dve podstatné veci, ktoré súvisia aj s predchádzajúcou otázkou ohľadom otvorenosti k zmenám. Mriežka miestností na hornom podlaží počíta so štyrmi identickými izbami v rohoch domu. Hoci je spáľňa rodičov dnes na nejakom mieste, o pätnásť rokov môže byť niekde inde. Nemá predurčené jedno ideálne miesto. O poschodie nižšie je zas veľký otvorený priestor – *plan libre*, kde sú nachystané elektroinštalácie v strope a v podlahe tak, aby bolo možné meniť pozície zariadení podľa potreby. Napríklad vymeniť jedálnenskú časť s obývacou.

Michal J.: To isté sa dá povedať aj o podzemnom podlaží. Je to ateliér, ale môže byť aj hosťovskou izbou, respektíve herňou. V procese sme to nastavili tak, že chceme mnohoročnosť priestorových typov, ktoré by mali byť samy osebe dostatočne flexibilné a abstraktné. Nie sú úplne jednoznačne programovo zafinované, čo vytvára trochu napätia oproti komplexnosti.

J. S.: Toto sa mi zdá ako výborné uzavretie nášho rozhovoru. Veľmi dobre sa mi s vami komunikuje. Vždy je v tom istá miera subtilnosti, ktorá je veľmi príjemná a obsažná.

Spoločnosť Schüco použila pri realizácii stavby okná SCHÜCO AWS/ADS 75.SI, zdvižno-posuvné systémy dverí SCHÜCO ASS 70 HI, presklenú fasádu a svetlík SCHÜCO FWS 50.

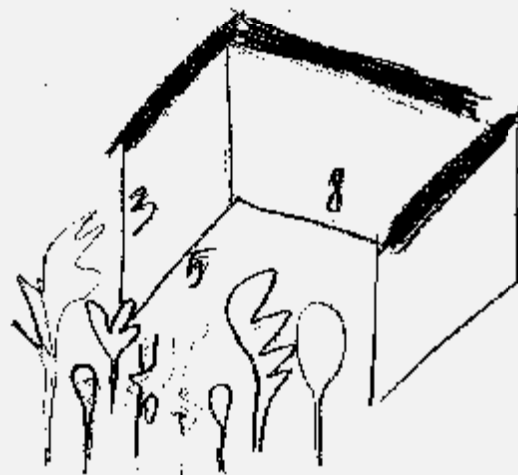
Názov	Vila Bôrik
Adresa	Žilina-Bôrik
Autori	PLURAL – Martin Jančok, Michal Janák, Zuzana Kovalová, Ruslan Dimov
Spolupráca	Michal Marcinov (krajinná architektúra), Katarína Kyselová (statika), Samuel Šimonovič (oceľové konštrukcie)
Investor	súkromný
Projekt	2017 – 2019
Realizácia	2019 – 2021
Úžitková plocha	260 m ²
Náklady	800 000 €

Peter Stec

Ateliér Daniela Fischerera

FOTO: JÁN KEKELI

IDEAL
ATELIÉR

Skica Jána Studeného

Ján Studený: Prístavbu tvojho ateliéru tvorí jednoduchý objem v zlatom reze, presvetlený difúznym severným svetlom a priamo prepojený so záhradou. S existujúcim domom prepája ateliér translucenčný kryštál vstupného priestoru s miestom na parkovanie a uskladnenie pláten, ktorý predstavuje rozhranie medzi komplexitou kontextu a abstrakciou novostavby. Aká bola genéza tohto návrhu a jeho realizácie?

aj strop prístavby sú betónové. Dôležité boli elektroinštalácie, ktoré som musel dopredu anticipovať a presne zameriavať. Tieto štúdiové monitory sú aktívne, rovnako aj subbas, a sú tu ešte viaceré „geréty“ a nakoniec tento diskretný vysielateľ na bezdrôtové slúchadlá, keď sa potrebujem izolovať od okolitých rušivých zvukov alebo hlukov spôsobovaných najmä bezohľadnými susedmi. Slúchadlá majú integrovaný „noise cancel“ systém, vďaka čomu sa skutočne môžem úplne ponoriť do iného sveta.

J. S.: Zdá sa mi, že okraje mimo rámu výhľadu do záhrady akoby dopĺňajú výpoveď. Keď sa na tú stenu pozriem, mám pocit, že komunikuje zjavnú súvislosť tvojho života s tvojou tvorbou.

Daniel Fischer: Po viacročnom neúspešnom hľadaní pracovného priestoru – ateliéru mimo domu – bol úplne na počiatku impulz mojej manželky, že pravdepodobne optimálnym riešením pre mňa alebo pre nás bude postaviť jednoduchý kváder v záhrade. Tá sa manželke už i tak zdala priveľká. Pôvodný dom je umiestnený pozdĺž ulice, prístavbu ateliéru sme nadviazali rovnako, spolu sú prepojené cez nový vstupný priestor. Proporcia ateliéru je odvodená vzhľadom na zastavanosť a predovšetkým orientáciu na svetové strany, má expozíciu takmer len na sever. Pre mňa je nevyhnutná vysoká miera sústredenia a pri práci potrebujem čo najkonštantnejšiu svetelnú intenzitu, priame slnko či prirýchle pohyby mrakov sú veľmi nepríjemné rušivé vplyvy, ktoré spôsobujú obrovské kvalitatívne zmeny vo vnímaní farieb. Vnútorň priestor ateliéru má rozmery 7,8 x 4,7 metra, strop je vysoký tri metre, čo je na moju prácu optimálne i vzhľadom na skúsenosť z doterajšieho ateliéru vedľa v dome, kde chýbalo do troch metrov len pár centimetrov. Steny

J. S.: Ako vnímaš spojitosť interiéru alebo tohto priestorového rámca s obrazmi, ktoré robíš? Napríklad s tými, ktoré tu teraz vidíme?

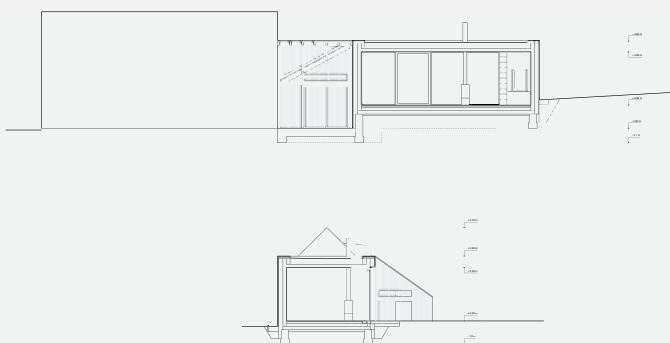
D. F.: Tie sú nové, na tomto diptychu som začal pracovať vo februári, lokácia je kúsok pod Vysokou pri Morave, v pozadí je rieka. Zámerom bolo využiť prostredie, ktoré ešte nie je zelené, teda predjarné obdobie. Do toho však prišla tá katastrofálna vojna, v obraze som použil písmo, je tam tak diskretné vpísané slovo „peace“ a na prvom éčku je použitá modrá a žltá farba. Aktuálne pripravujem dve ďalšie výstavy, takže to tu mám trochu porozkladané.

Pre mňa je nesmierne dôležité mať pri práci i pri rozmýšľaní jednu čistú bielu stenu, na ktorú môžem vždy umiestniť to, na čom robím, a vidieť to bez akýchkoľvek rušivých vstupov.

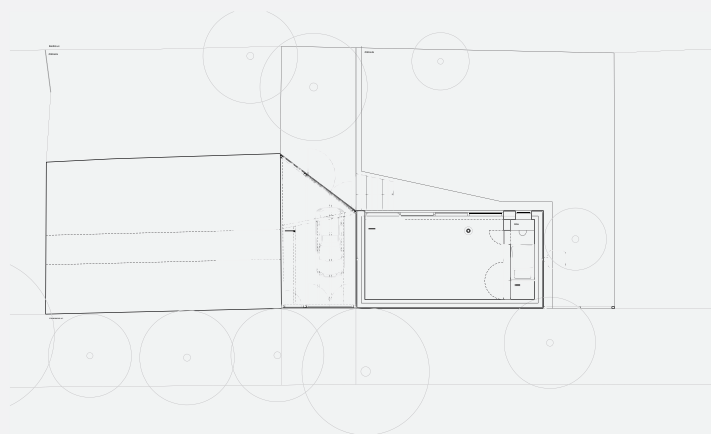
D. F.: Tak to už je tvoja interpretácia. Ale v istom zmysle vlastne áno: je za tým úcta k živému, zelenému. Vieš, náš otec bol jeden z prvých slovenských lesných inžinierov, ktorý vyštudoval Karlovu univerzitu v Prahe v 30. rokoch minulého storočia. Vrchol jeho kariéry bol v druhej polovici 60. rokov, keď bol na vtedajšom ministerstve lesného hospodárstva, kde mal na starosti ochranu Tatranského národného parku. Často nás brával na služobné cesty. No a vďaka nemu sme potom, ako sme dospievali, spoznávali aj tamojších veľmi príťažlivých, krásnych ľudí, ktorí boli doslova zrastení s tatranským prostredím. V dôležitom veku nám nezabudnuteľne vysvetlil, že vojsť do lesa, do hory je ako vojsť do chrámu: spraví ti to hlbokú stopu v myslení o svete na celý život. Všetko, čo tu okolo rastie, okrem tejto marhule, tá už tu bola, som vysadil ja. Pre mňa, pre nás bolo ako nádherný zázrak zasadiť niečo malé a zrazu je z toho strom, ako napríklad tieto borovice. Pôvodne sme bývali ako podnájomníci na rohu Vlčkovej a Somolického, no majitelia boli veľmi nepríjemní, a tak sme ako deti vôbec nemohli vstúpiť do záhrady. A tu som ju zrazu mohol modelovať.

Pohľady

Rezy

Pôdorys

Inak odporúčam ísť do Belvederu vo Viedni na výstavu *GROW. Der Baum in der Kunst*. Zaberá neuveriteľných šesť storočí, od roku 1450 až po súčasnosť. Je to mimoriadne kompetentne pripravený výstavný, kurátorský koncept Miroslava Haláka a skvele profesionálne nainštalované. Mám tam jeden veľký diptych. Je to pre mňa veľká pocta a potešenie byť na spoločnej stene s Reném Magrittom...

J. S.: Starostlivosť, ktorá musela predchádzať hrubým stavebným výkonom, tu cítiť. Stavba je zrastená s prostredím. A je tu aj veľa opätovne použitých materiálov.

D. F.: Áno, žiaľ, väčšina stavbárov nemá žiaden vzťah k čomukoľvek živému, zelenému, a tak som musel takpovediac za jazdy vymýšľať rôzne spôsoby ochrany mnohých rastlín pred zničením. Mnoho materiálov som buď recykloval, alebo podonášal zo skládky, ako tieto staré kamene s krásnou patinou. Táto knižnica bola takým záverečným opusom, na ktorý som sa tešil. Je tiež celá z recyklovaných materiálov, keď sa dobre pozrieš, uvidíš aj kľúčovú diрку v polici. Jedna jej časť je obojstranná – z druhej strany je takto vytvorený priestor, kde mám poéziu. Viacerí sa s istým obdivom pozastávajú na tomto dreve na kúrenie poukladanom vonku. Vysvetľujem však, že estetika vyplynula z funkčnosti a zo skúsenosti: väčšinou sa totiž urobia zvislé bočnice a drevo sa ukladá, pochopiteľne, zdola nahor tak, že to najsuchšie je dole a najmokrejšie hore. Tak som urobil police,

smejem sa, že je to knižnica na drevo. Všetko sú to odrezky, zvyšky vrátane tých zo stavby ateliéru. Robotníci vedeli, že ich nebudú brať so sebou, tak mi ich aj pekne pokrájali (smiech). Jeden segment sú odrezané hrany zo smrekovcových fasádnych dosiek, s Petrom (Stecom, pozn. red.) sme vymysleli, že budú mať šikmé hrany, aby sa obklad pekne zasúval. Niečo zo zvyškov som použil a ostatné popíli na kúrenie.

J. S.: Je krásne, ako sa ti podarilo napasovať tie staré šuplíky.

D. F.: Hej, ďakujem, mám z toho radosť. A tu je potom tajná „špajza“. Tam mám na dosah ruky všetko, čo potrebujem na maľovanie, aby som to nemusel mať v priestore. A vedľa nej je malý priestor, ktorý som nazval „kajutka“. Tá stienka v nej je z ohobľovaných smrekovcových zvyškov. Boli to nepoužiteľné krivule, ktoré som znovu narezal, aby sa ešte dali použiť. V hlavnom ateliérovom priestore bol trochu problém s akustikou. Odborník mi poradil použiť latovku a mäkké spoje s medzerami a tie medzery zozadu vykryť odrezkami pláten, ktorých mám vždy hodne. Zároveň je pre mňa veľmi dôležité mať tu takú stenu, aby som na ňu mohol pri práci niečo pripnúť. Dlažba je jednoduchá, veľmi lacná. Jednak je tu podlahové kúrenie, na prestup tepla je keramika ideálna. Máme ju aj v starom dome a zvykli sme si, je výborná. V zime vôbec nie je problém s chladom a v letných horúčavách je to veľmi príjemné. A dôležitá je aj umývateľnosť a údržba. Keď

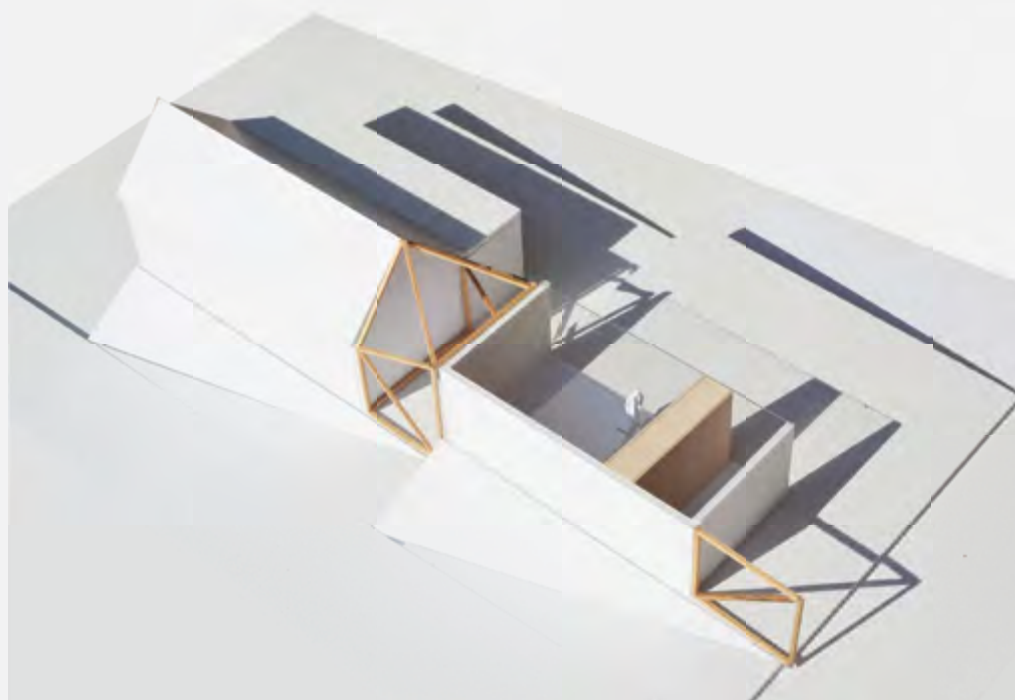
prišli podlahári, bola to skvelá dvojica, a začali robiť, vmeriavať, zobrali prvý, druhý, tretí kus a so sklamaním mi hovoria: „Pán Fischer, veď ony nie sú ani dve rovnaké.“ A ja len: „To vôbec neprekáža, to je pracovný priestor.“

J. S.: Všetko je v sivom odtieni. Prečo práve takáto farebná škála interiérových povrchov?

D. F.: Sivá je pre mňa dôležitá, lebo je svetelná i farebne neutrálna. Hocičo iné by konkurovalo maľbám. Mám trochu problém aj s tou zelenou v záhrade. Moje oči sú predsa len citlivejšie, vždy keď zasvieti slnko, mám pocit, akoby sa rozžiaril zelený reflektor. Keď je obloha čistá, vnímam zas jej modrú. Objektív fotoaparátu to tiež vždy hneď zaeviduje, čo si normálne, keď sme v tých priestoroch, nevšímame.

J. S.: Architektonicky alebo priestorovo považujeme za neutrálnu bielu, ale ona v zásade vytvára valéry sivej. Teraz pekne vidieť, že obloha je belšia.

D. F.: Sivá je trochu teplejšia, neznášam sivú, kde je vnútri modrá. Tú sivú som mal vopred namiešanú. V obchode som sa dohodol, chvalabohu, nemali s tým problém, keď som si vybral nejakú dlaždicu, vyšiel von na denné svetlo a porovnával s tou svojou vzorkou, lebo tie svietidlá, čo tam majú, veľmi deformujú farbu. A potom bol vždy problém, pretože nebola skladom. A tak som chodil znovu a znovu, až som, našťastie, našiel túto.

Model

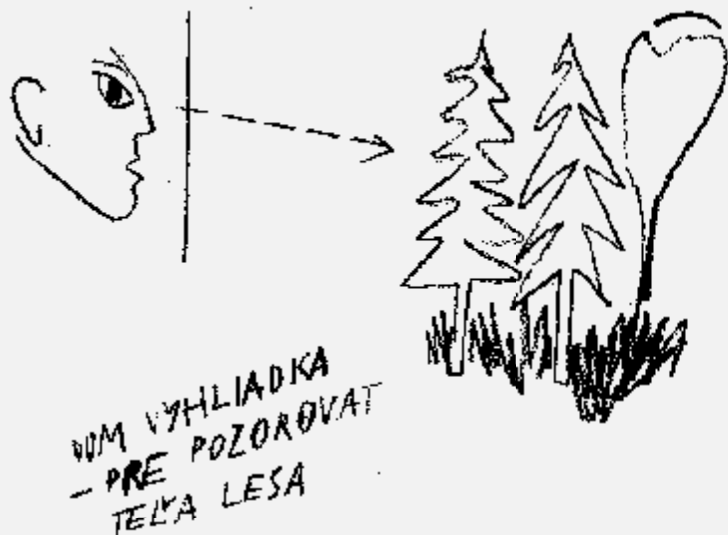
Názov	Ateliér Daniela Fischera
Adresa	Záveterná 7, Bratislava-Devínska Nová Ves
Autor	Peter Stec
Investor	Daniel Fischer s manželkou
Projekt	2019 – 2021
Realizácia	2021 – 2022
Pozemok	274 m²
Zastavaná plocha	58 m² (+ 30 m² kryštál)
Úžitková plocha	45 m²
Obstavaný priestor	215 m³ (+ 150 m³ kryštál)

Okná značky Internorm dodávala a realizovala spoločnosť Internorma s. r. o., www.internorma.sk.

Studený architekti

Rodinný dom v Perneku

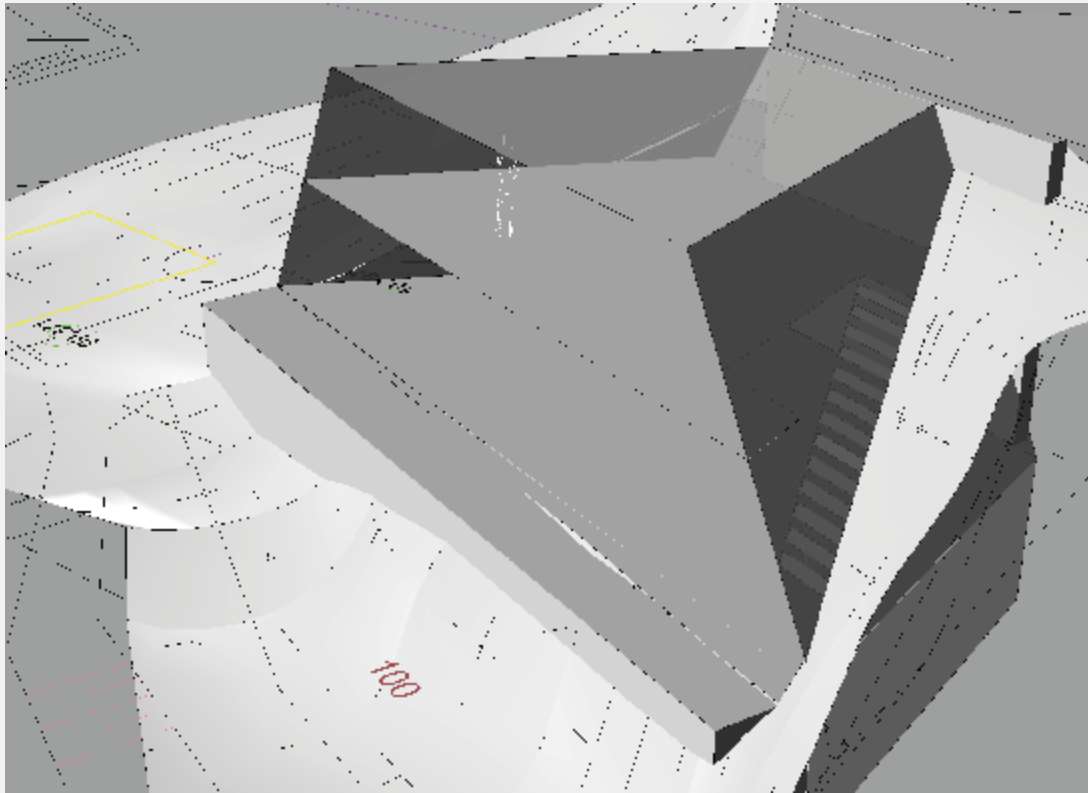
FOTO: ALEX SHOOTS BUILDINGS

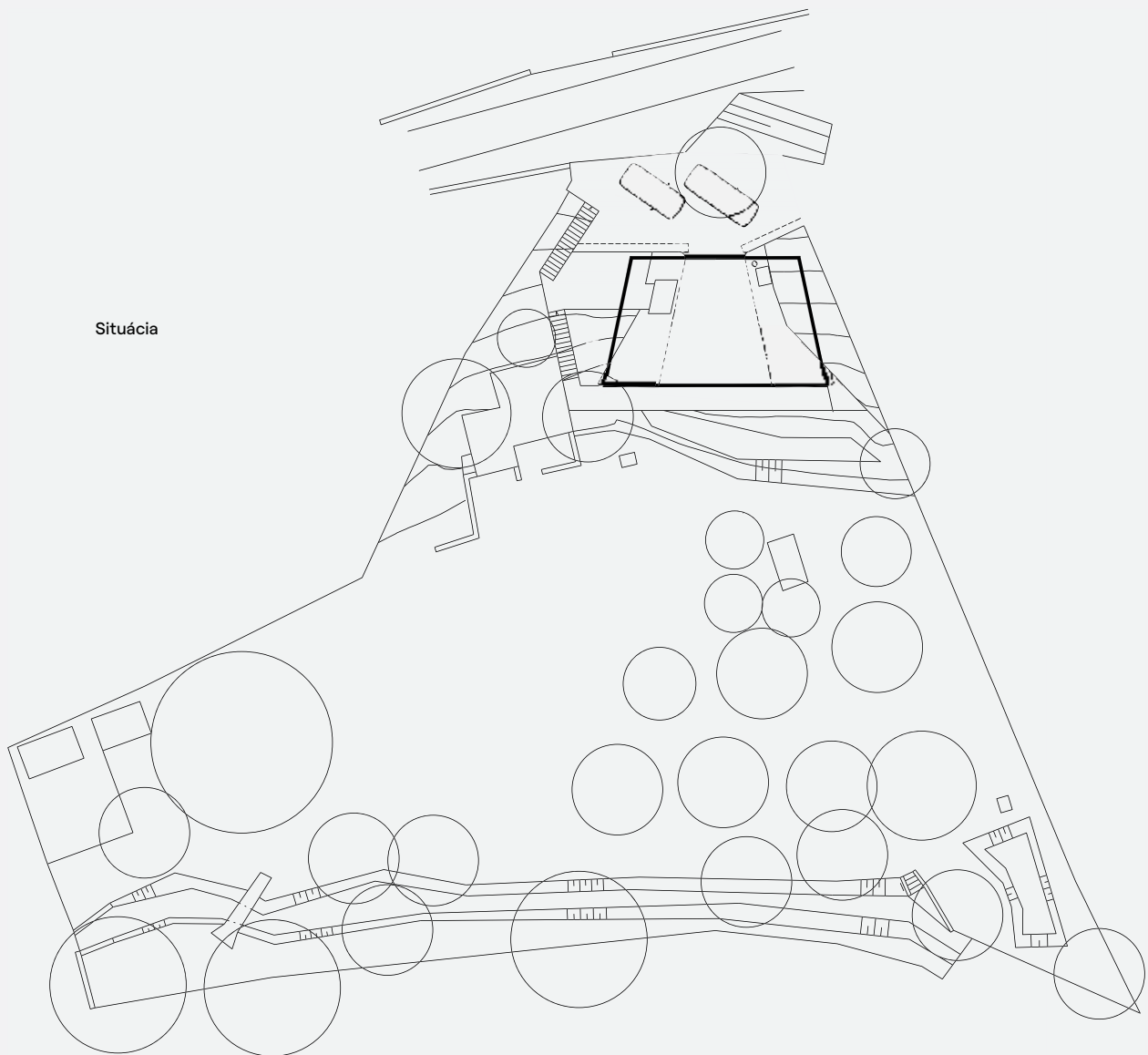
Skica Jána Studeného

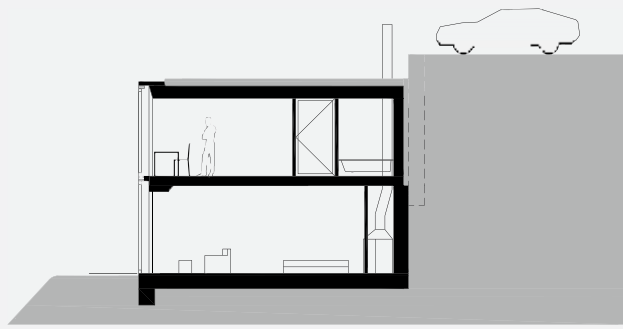

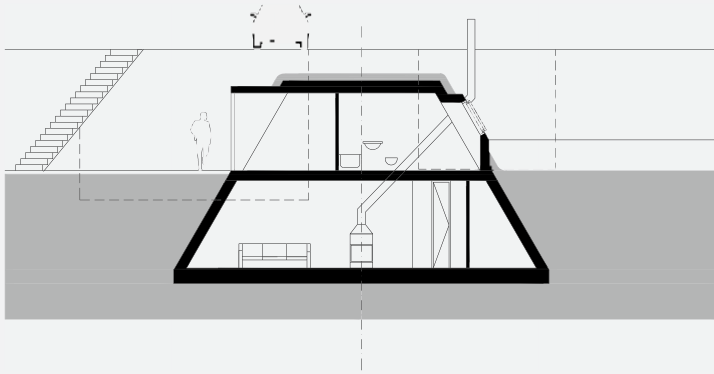
Model

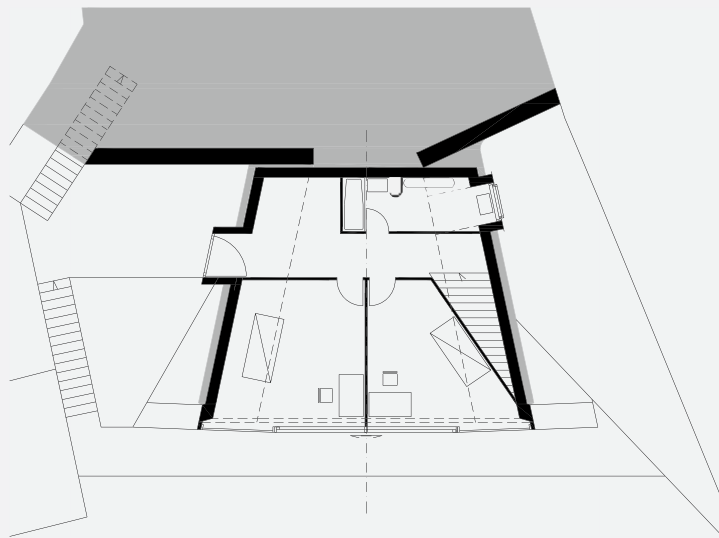
Situácia

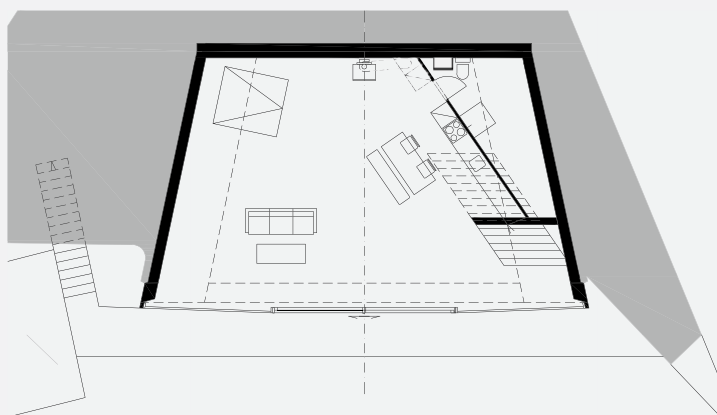
Pozdĺžny rez

Priečny rez

2.NP

1.NP

Ján Studený: Naším zámerom bolo urobiť jednoduchý dom, ktorý využíva terénne danosti pozemku a splyva s prostredím. Poskytnúť tak bývanie čo najväčšie spojenie s okolitou prírodou. Čo ste očakávali od tohto pozemku, keď ste si ho kupovali, predtým, než sme sa začali baviť o zadaní a navrhovať? A naplnilo sa to realizáciou tohto domu a životom v ňom?

Pavol Moťovský: Asi sa naplnilo to, čo sme chceli. Chceli sme dom a väčší pozemok. Dom je akurát, nie je veľmi veľký a zostalo viac pozemku, môžeme teda chovať zvieratá.

Soňa Studená: Áno aj nie, lebo určite sú veci, ktoré by človek teraz urobil inak ako predtým. Všetko má svoje za a proti. A je to aj preto, lebo ako je človek starší, jeho potreby sú trochu iné. No určite by som nemenila, to rozhodnutie bolo pre nás prínosom.

J. S.: Je jasné, že je to užívateľský problém, ale mal ten zdĺhavý proces výstavby, ktorý sa tu odohral, aj nejaké výhody? V zmysle, že sa paralelne venuješ stavbe a už ju aj užívaš. Videli ste výhodu v tom, keď sa veci postupne dorábajú a človek si môže viac premyslieť, čo by naozaj chcel?

P. M.: Myslím si, že nie. Keď sa to dostane do fázy, že dom je uzavretý a už sa neznehodnocuje, potom je to skôr iba o detailoch. Alebo keď už, tak vo vážnejších veciach, keď zistíš, že ti nevyhovuje, ako sa to navrhlo. Ale ovplyvniť sa dajú prakticky už len detaily, lebo základný koncept je daný, aj v interiéri. Potom môžeš naozaj len posunúť priečku.

S. S.: Máme malé deti, každý máme svoju izbu. Výrazné zmeny zatiaľ nie sú také potrebné.

J. S.: Pôdorys domu sme navrhli v tvare rovnomerného lichobežníka, zrkadlacieho jeho pozdĺžny profil. Spodný obytný priestor je voľný, nedelený. Je to multifunkčná miestnosť, kde sa jedáva, ale robíte tam aj premietanie, odohrávajú sa tam súkromnejšie aj spoločenskejšie činnosti, ktoré ten priestor prijíma a v zásade sa tomu vždy nejakou mierou prispôsobí...

S. S.: Áno, máme tu teraz pingpongový stôl alebo tu máme premietanie, alebo aj silvestrovskú oslavu, keď príde viacero ľudí. No je to iba dočasné a tá miestnosť je na to určená, máme ju na to prispôsobenú.

J. S.: V projekte sme tam kreslili rôzne zostavy, mohla tam byť priečka, ktorá by oddeľovala spáľňu od dennej

miestnosti, a tak by sa tam pingpongový stôl už nezmestil. V čom má význam realizované riešenie? Prináša niečo v zmysle špecifickosti a inakosti oproti štandardným domom?

P. M.: Môžem tu spraviť ešte jednu izbu, ale momentálne ju nepotrebujem. Vyhovuje nám to tak, ako sme to spravili. Ešte jedna výhoda je, že dom je napoly zapustený v teréne. Keď doň vojdeš zvonka, kde je chladno, je tu teplejšie, ako keď vojdeš do iného domu, kde sa nekúri.

S. S.: Sme zvyknutí spať všetci spolu v jednom priestore, tak sme spali aj predtým. Takže neberieme ako nevýhodu, že pri spaní tu dole nie je súkromie. Určite si musíš trošku zvyknúť na väčší priestor s výhľadom. Niektorým ľuďom to robí problém, ale my to máme radi. Máme tu priamy kontakt s denným svetlom, sme na to citlivejší, vstávame so svitaním. Cítime, keď je viac alebo menej slnka, keď sú zmeny v rámci ročných období, aj keď sa skracujú dni.

J. S.: Ako súvisí dom so spôsobom nášho života? Umožňuje niečo špecifické? Napríklad ohľadne kontaktu so záhradou. Všetky obytné miestnosti sú orientované k lesu, dom komunikuje s okolím sklenou stenou južným smerom.

S. S.: Skôr než v záhrade si vlastne v lese, v otvorenej prírode, máme ju hneď cez okno. Sme na to zvyknutí a máme to radi. Nemáme televíziu, miesto nej máme prírodu. Pozeráš sa na ňu cez okno, môžeš si ho otvoriť a cítiť ju, láka ťa do nej ísť. Deti trávia oveľa viac času vonku, skáču na trampolíne, hrajú sa so zvieratami, lezú po stromoch, robia si bunkre. Proste žijeme s prírodou, sme s ňou spätí.

P. M.: Naozaj veľa detí v ich veku sa bojí prírody, len tak si zobrať psa a ísť do lesa. My si sadneme vnútri a pozeráme naň. A potom naozaj nepotrebuješ žiadne iné spotrebiče, nemáš problém byť sám so sebou, sedieť tu a pozeráť sa. Mnohí ľudia, keď nemajú čo robiť, znervóznejú, začnú niečo zháňať, idú do mesta. A tu proste nemáš tú potrebu. Sedíš a je pokoj. Vidíš vonku horu a neruší ti žiadne procesy, prostriedky ani čokoľvek iné. Všetko sa odohráva priamo tu. Aj v pohľade od záhrady, hlavne v noci, keď sa svieti, dom nevyčnieva z lesa. Je zapustený v kopci a splyva s ním.

J. S.: Spomínali ste, že zažívate aj zaujímavé sociálne interakcie.

S. S.: Máme tu kamarátov, sme tu taká komunita. Tak ako sme našli toto miesto, tak si aj ono našlo nás. Vzniklo to pomerne spontánne.

J. S.: Pozemok s domom je úplne na konci dediny, pôsobí ako na odlahlom mieste, nemáte veľa susedov...

S. S.: To miesto zaujíma viacero ľudí. Nezávisle od toho, že sme tu my, akoby privolávalo aj iných podobných ľudí. Naše deti vybehnú von a stretávajú viaceré ďalšie deti. Čiže tu nie sú samy.

P. M.: V každom prípade k tomu prispieva aj to, že dole máme veľký priestor. Málo domov je takých, ktoré by mali spodné poschodie celé bezbariérové prepojené. To tu nemá žiadny dom okrem nášho. Takže sem môžeme pozvať veľa hostí. Často sa stáva, že je tu aj desať ľudí naraz vrátane detí. Čiže radi sem k nám chodia návštevy.

J. S.: Ešte by si možno mohol povedať niečo o zvieratách. Spojenie divokej prírody lesa a záhrady, o ktorú sa treba starať, je zaujímavé. Pestujete plodiny, chováte domáce zvieratá...

P. M.: Áno. To však súvisí aj s tým, že nie sme vnútri typickej dediny, kde je dom vedľa domu. Môžeme si tu dovoliť chovať zvieratá, lebo neobťažujú okolie, susedov.

J. S.: Aké zvieratá chováte?

P. M.: Asi šesťnásť kačíc, tie chováme na polovicu so susedom, aby sme sa o ne nemuseli toľko starať. Striedame sa, týždeň ja a týždeň sused. Potom máme asi šesťnásť sliepok a jedného kohúta. Máme tu aj potok a jazierko, kde sme chovali asi tridsať pstruhov. Máme tri rodiny včelstva, uvažujeme o ich presťahovaní hore na dom. Potom psa a tri mačky. Vonku, rovno pri dome, máme spravenú voliéru, kde sa naša dcéra stará o šesť, sedem papagájov, dokonca aj vysedeli mladé. A to je asi všetko. Teda ešte pestujeme zeleninu a ovocie.

J. S.: A ešte koníka ste, tuším, mali.

P. M.: Áno, ten bol susedov, na hipoterapiu pre deti. Takže aj toho sme tu mali. Z divokých zvierat sa sem zatúlal diviak, taký menší, aj tu uhynul, keď sa nevedel dostať preč, rovno pri dome. Potom líška alebo kuna, tá nám roztrhala pár sliepok. A všeličo iné. Ale najviac srny, tie zvlášť v zime prídu ani nie na meter od domu. Potom raky v potoku. Aj bocian tu bol. Veverice, tých je tu plno, lebo tu máme rad liesok. Potom ich tu zabíjajú mačky. Myši tiež, občas aj nejaký potkan sa tu objaví, lebo pestujeme. Aj hadov je tu dosť, užovky a slepúchy, aj salamandre. Všetko tu je.

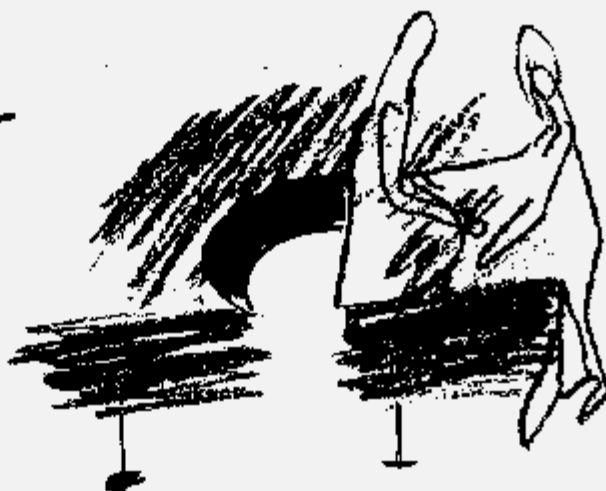
Názov	Rodinný dom v Perneku
Adresa	Pernek
Autor	Ján Studený
Spolupráca	Daniel Silva, Maroš Bátora
Investori	Soňa Studená, Pavol Moťovský
Projekt	2009 – 2014
Realizácia	2010 –
Pozemok	1 500 m ²
Zastavaná plocha	120 m ²
Úžitková plocha	200 m ²
Obstavaný priestor	440 m ³
Náklady	200 000 €

Alan Prekop & Zheni

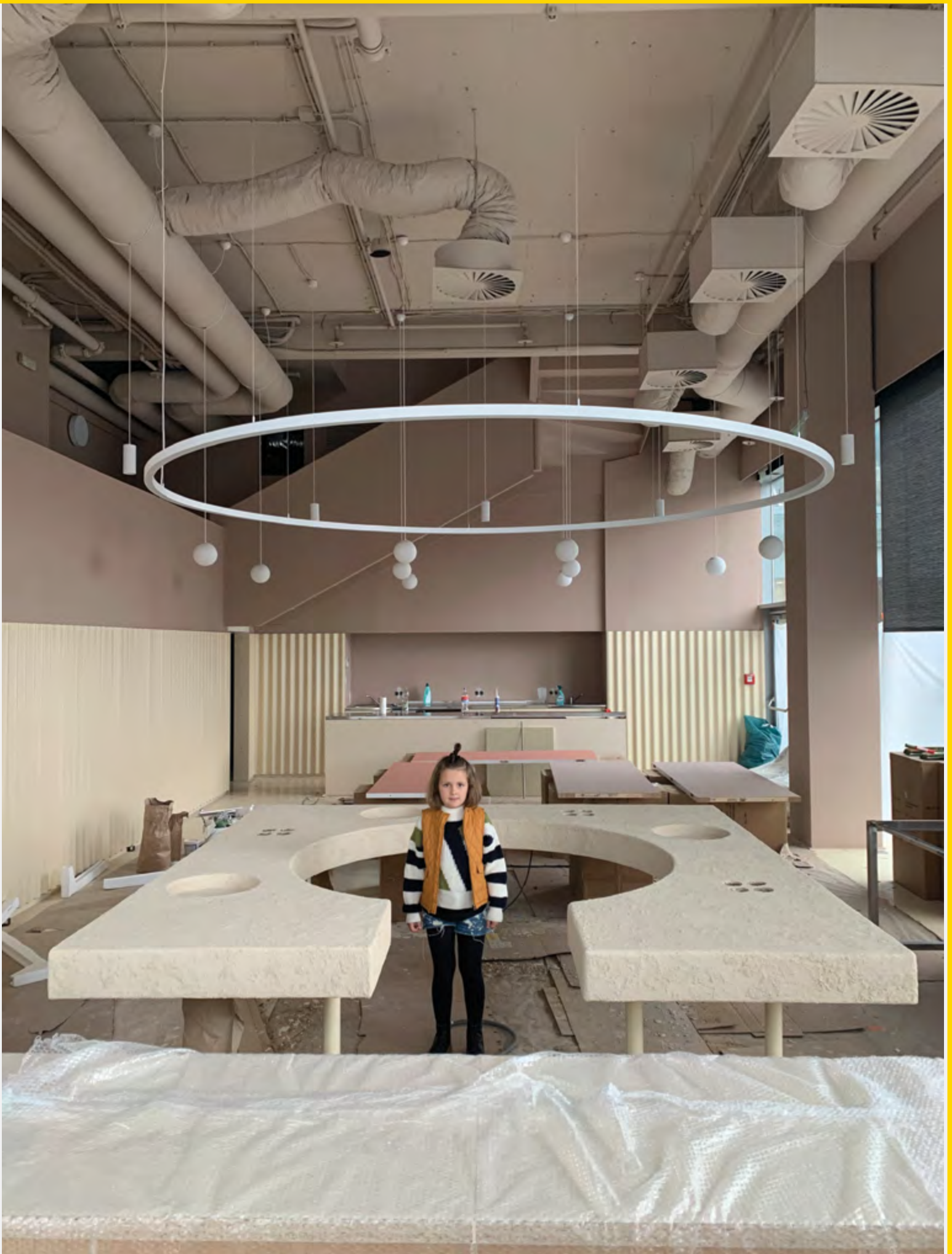
Grão & stôl v DNA

FOTO: SARAH WEISS, ZHENI

PULT TOPOGRAFA
AKO PROSTRED-
NIK KOMUNI-
KACIE

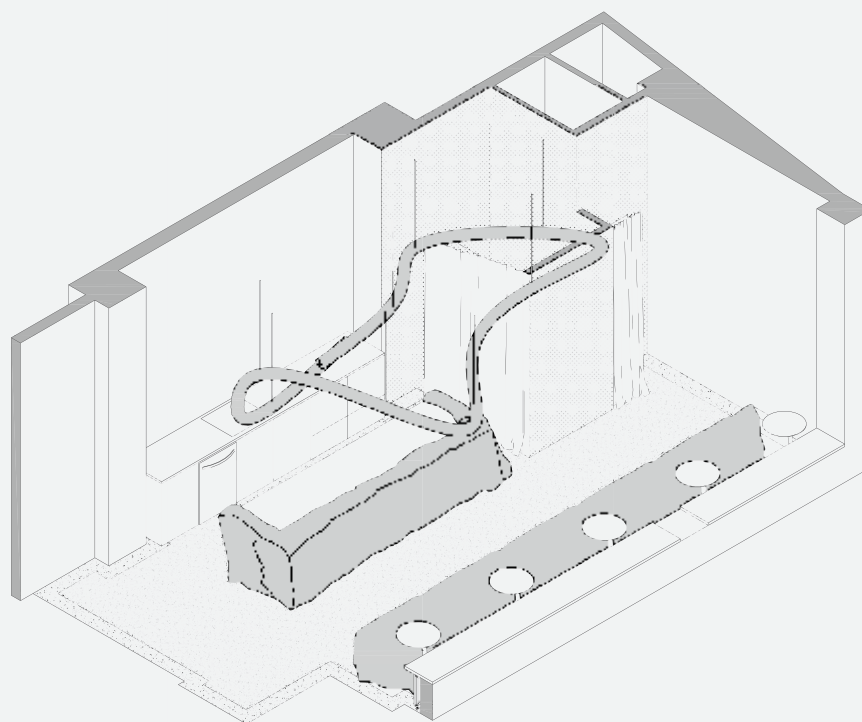

Skica Jána Studeného

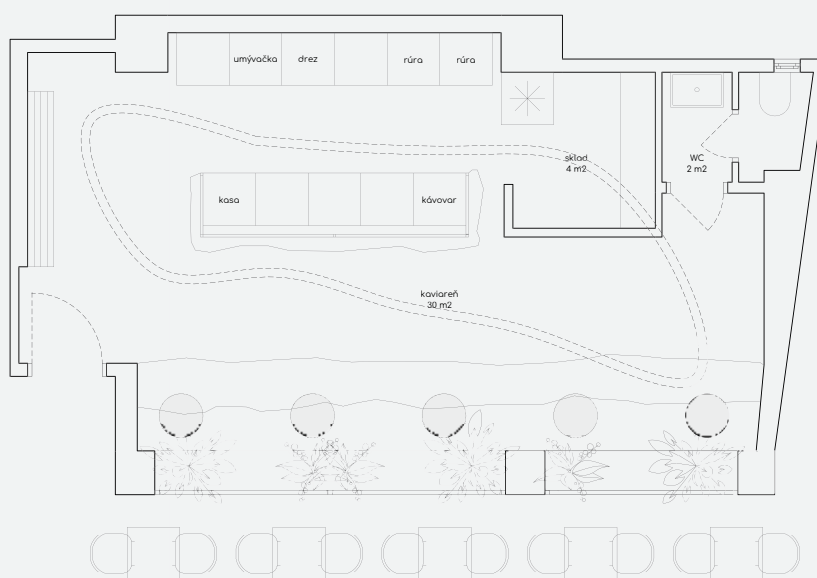

Stól v DNA

Axonometria

Pôdorys

Gabriela Smetanová: V Grão vystupujú do popredia jednotlivé elementy – objekty, z ktorých je priestor poskladaný. Sú veľmi špecifické, efektné. Akú majú úlohu alebo ako vnímať vzťah objektov a priestoru ako takého?

Alan Prekop: Základ, z ktorého sme vychádzali, bol rozpočet aj slovo „hue“. Hue bol pôvodný názov kaviarne a znamená farebné spektrum. Od toho sa viac-menej odvíja všetko ostatné. Dominantným prvkom je svetidlo, do ktorého je prevtelený celý koncept farebného spektra. Všetky ostatné prvky sme ladili k nemu. Rozpočet umožňoval do väčšej miery pracovať so stenami alebo s podlahou, preto sme chceli, aby celý priestor získal neutralitu a do popredia vyšiel akcent osvetlenia. Svetidlo je naprogramované tak, že sa mení počas dňa, ale reaguje aj na širšiu situáciu. Napríklad v súvislosti s vojnou na Ukrajine svietilo ako ukrajinská vlajka, po vražde na Zámočkej ako dúhové farebné spektrum. Nové priechy, ktoré tam vznikli, sme nijako nezarovnávali, snažili sme sa ich nechať rozbité. Stena obložená termofóliou je výsledkom úvahy, ako oddeliť dve prevádzky, bar a zázemie. Navyše, tento materiál odráža svetlo. Obmedzený rozpočet sme nebrali ako nevýhodu, práve naopak, podnietil našu kreativitu. Na bar so sedením sa použil navrstvený styrodur, ktorému sme dotvorili štruktúru. Sú nastriekané neutrálnou pieskovou farbou, ktorá je vlastne farbou pôvodnej omietky, ktorá sa objavila, keď sme oškriabali steny. Bar aj sedenie sú zároveň nalakované, lesklý povrch tiež trochu odráža svetlo. Každý jeden prvok v tomto priestore má dopĺňať elementárnu hodnotu svetla, všetko má byť v symbióze.

G. S.: Všetky elementy pracujú so svetlom, respektíve svetidlom, hoci len veľmi subtilne. Svetlo, ako niečo veľmi efemérne, sa v tom priestore materializuje v rôznych formách a mierach. Mohli by ste povedať niečo aj o druhom priestore, ktorý ešte nepoznáme? Vybrali sme ho, lebo nás zaujal stôl v jeho centre, ktorý vznikol v spolupráci so Zheni (pseudonym Evgeniie Kazarezeovej, pozn. red.).

A. P.: Tento projekt je o tom, ako poňať salón krásy inak. Konkrétne ide o dve funkcie, ktoré nie sú na Slovensku kvôli hygiene veľmi ľahko zlučiteľné. Vo svete to však funguje. Majiteľka tejto prevádzky chcela priniesť koncept spojenia bistra so salónom krásy aj sem. Na prvom podlaží je zlúčené bistro a manikúra. Stôl je manikúrový, reprezentuje dominantnú funkciu priestoru a zároveň je v jeho centre. Okolo neho je bar a recepcia. Na druhom nadzemnom podlaží je kaderníctvo. Navrhli sme tam konštrukciu z drevených hranolov obalených MDF doskou, ktorá je nastriekaná. Aj táto konštrukcia mala mať reflexnú fóliu, ale nakoniec je kvôli praktickosti natretá umývateľnou farbou. Celý priestor podlažia sme rozdelili do deviatich menších kabín radených za sebou, čím pôsobia ako enfiláda. Je pre mňa veľmi zaujímavé, že zakaždým, keď sa v tom kaderníctve niekam postavím a obzriem nejakým smerom, vidím priestor inak. Enfiláda dovoľuje vnímať z nejakého odrazu alebo výseku aj exteriér. Kadernické zrkadlá, ktoré sú umiestnené oproti sebe, priestor ešte väčší násobia a vytvárajú vizuálny efekt

nekonečna. Motívom prvého nadzemného podlažia je náš stôl. V jeho centre je kruhový výrez, v ktorom sú miesta pre manikérky, okolo sú klientky. So Zheni sme o čosi skôr vytvorili podobné stoly pre optiku IOKO, kde sú hlinené omietky. Vtedy som si povedal, že by bolo fajn, keby bol hlavný displej, kde sú umiestnené okuliare, tiež z hliny. Konštrukciu stola takisto tvorí MDF doska, na ktorú sa nanieslo štyristo kilogramov hliny, ktorou sme ho domodelovali do tvaru, o ktorom sme si povedali, že je správny. Veľmi sa mi páči štruktúra Zheniných produktov. Každý jeden má inú vlastnú štruktúru, čo ich robí výnimočnými. Po IOKO sme si povedali, že spolu urobíme ešte niečo ďalšie, a prišlo na tento manikúrový stôl. Každý, kto k nemu príde, by mal pocítiť, že nesedí za obyčajným dreveným laminátovým stolom, ale za nejakým umeleckým predmetom.

Evgeniia Kazarezová: Pre mňa je dôležité, že posúvame hranice medzi dizajnom a umením, že ponúkame klientovi iný pocit. Aj pri manikúre môže zažívať niečo nové. Každý stôl je jedinečný a vďaka hlinenému povrchu pôsobí ako socha. Snažila som sa povrchy týchto stolov urobiť zakaždým inak, v IOKO som mala asi viac slobody, pri manikúre sme sa kvôli funkčnosti rozhodli pre jemnejší povrch.

G. S.: Hlina je výborná práve pri manikúrovom stole. Jednak máš v rámci času, ktorý za ním sedíš, vizuálny stimul, a jednak je veľmi haptický.

A. P.: V IOKO je zrno hlineného stola dosť veľké a stôl je amorfnejší. Za manikúrovým stolom ľudia sedia, odohráva sa tam toho viac, preto sme jeho štruktúru urobili jemnejšou. Báli sme sa, že sa bude drobiť, no po čase hlina stuhla tak, že sa nám asi podarilo vymyslieť novú produkciu nábytkov, s ktorým som sa na Slovensku zatiaľ veľmi nestretol.

E. K.: Teším sa z toho, musíme to posúvať ďalej.

A. P.: Hlinu môžeš nanášať na akúkoľvek formu, čo je super. Pri iných materiáloch sú rôzne obmedzenia, ale hlinu si môžeme tvarovať do hocičoho, priamo na danom mieste. Tak sme pracovali, skúšali sme to na mieste a to, čo sa nám v danom momente hodilo, sme tam rovno urobili. Mohli sme voľne vymýšľať.

Ján Studený: Mňa na tých veciach oslovil prechod od interiérového dizajnu a nábytku k architektúre. Z môjho pohľadu sa tam architektúra deje nie mierkou, ale tým, že vzniká nejaký povrch – topografia. Na ňom sa odohráva nejaká pracovná činnosť, je ponúknutý nejaký aktivite, ale sprostredkúva aj komunikáciu. Zdá sa mi, akoby to bol povrch planéty, na ktorom môžem pristáť, kúpiť si tam pozemok... V tom sa mi to zdá výrazne architektonické. Je to viac než len predmet v interiéri, ponúka presah k možnosti jeho okupácie a využitia. Sú to veci určené do architektúry, ale myslíte, že by mohli byť aj samy osebe malou architektúrou?

E. K.: Myslím si, že áno. Mám architektonické vzdelanie, a keď som ešte bola v Rusku, robila

som interiéry. Z týchto projektov sa teším, lebo spájam svoju aktuálnu vášeň s tým, čo som robila predtým. Stále tvarujem priestor na život, pre ľudí. Predtým som tvarovala väčšie objekty, teraz tvarujem menšie objekty v priestore. Išlo to pomaly, začala som od šálok a váz, teraz idem na ďalšie objekty. Myslí si, že by to mohla byť aj malá architektúra, ale vždy musím vedieť kontrolovať jej povrch.

J. S.: V Grão sú výrazne prítomné premyslené prvky, ktoré iniciujú aktivitu. Je tá vec v zmysle dynamiky zamýšľaná?

A. P.: Čo sa týka baru a sedenia, hmota je deformovaná kvôli svetlu. Ohlodaná karbo-brúskou, neformálna, štruktúrálna, „more casual“, uvoľnená. Obloženie stien aj zázemia odráža farby svetla ďalej do interiéru. Snažili sme sa, aby sa tam niečo odohrávalo. V IOKO je predajný pult iba drevený kváder z bioskosky postavený na podnoží zo zalaminovanej montážnej peny. Je to reakcia na to, že okuliare, ktoré sa v IOKO predávajú, sú robené ručne, rám je zakaždým iný. Aj keď si k sebe priložíme rámy z toho istého modelu, každý jeden je vždy trochu iný. Neforemná podnož odkazuje na ručnú prácu, kváder z bioskosky zas na mechanické časti dotvárajúce okuliare. Vždy nad tými vecami rozmýšľam tak, aby to súviselo s danou funkciou interiéru.

J. S.: Zheni, pracuješ s nejakými referenciami, ktoré ťa vedú, iniciujú tvoju prácu? Pekne hovoríš o postupnosti ohľadom mierky, materiálov, technológie. Je to proces, ktorý môže ísť stále ďalej. Čo ťa inšpiruje, sprevádza mimo umeleckého sveta?

E. K.: Som dieťa postsovietskeho sveta, zo Sibíri. Estetická stránka mojich objektov je minimalistická, brutalistická, pretože som sa narodila v industriálnom meste, kde je všetko sivé a hranaté. Novosibirsk má stodvadsaťdeväť rokov, je tam dosť fabrik, je to tam špinavé, také „deep techno“. Potom som sa presťahovala sem, tu je iná atmosféra, iný dialóg medzi prírodou a architektúrou. To tiež vnímam a ovplyvňuje ma to. Divoká príroda, ktorá prechádza cez betónové steny... Preto v mojej tvorbe vznikajú organické tvary. Mám dobré priestorové a konštruktívne myslenie, ale moja ďalšia strana smeruje k čistému umeniu. Obdivujem človeka ako prirodzený objekt, ako „part of the natural life“.

J. S.: V zmysle prírodnej substancie, teda že nie je súčasťou civilizácie, ale, naopak, akoby prírodnej súvislosti?

E. K.: Myslím si, že áno. Počas celého dvadsiateho storočia sa človek vinou technickej revolúcie oddeľoval od prírody, staval si hranice a žil viac niekde v priestore, v iných materiáloch. Digitálna revolúcia to ešte väčší posúva. Ja robím povrchy hrubšie a objekty ťažšie, lebo pracujem s „haptic experience“, s telom. Objekty, ktoré sme s Alanom robili, vzbudzujú pozornosť, pretože sa ich dotýkaš a niečo cítiš. Sú to povrchy, ktoré ti dávajú viac než obyčajné veci. Funkčne nie sú ideálne, ale niečo z nich máš v tej chvíli, keď s nimi zaobchádzaš. Môže to byť uzemnenie. Keď sme robili IOKO, omietkari dávali na prvú vrstvu omietky levandulu, všade tam voňala. Hlina dáva pocit, ponúka pozorovať.

J. S.: Ide o priame zážitky, o to, že tie veci umožňujú vnímať všetkými zmyslami, sprostredkujú priamy neprenesený zážitok. To asi funguje aj v Grão. To som myslel tou aktivitou. Nie je to prostredie na prenesené, ale iba na priame zážitky.

A. P.: Áno, má ísť o púťanie zmyslov. Sedenie v okne je napríklad obložené kobercom. Ľudia sa ho dotýkajú, ide o aktivitu toho celého. Majiteľka salónu krásy mala spočiatku s hlinou

na manikúrovom stole problém, lebo to bol materiál, ktorý nepoznala. Už veľakrát som narazil na to, že ľudia neradi vychádzajú zo svojich zaužívaných spôsobov. Ak im prinesieš niečo nové, chvíľu trvá, kým si zvyknú. Na ten manikúrový stôl si klientka neskôr zvykla a nakoniec je veľmi spokojná.

G. S.: Chystáte nejaké ďalšie spoločné projekty?

A. P.: Momentálne nemáme naplánované nič, ale robilo sa nám spolu veľmi dobre, preto dúfam, že budeme pokračovať.

E. K.: Dúfam, že to budeme ešte nejakú chvíľu posúvať ďalej. Obdivujem Alanovu prácu a rozumieme si asi aj vďaka tomu, že máme spoločný prístup, snahu sprostredkovať emočné zážitky a asociácie.

Stôl v DNA

Názov	Grão
Adresa	Jesenského 12, Bratislava-Staré Mesto
Autor	Alan Prekop
Spolupráca	Ctrl space, Tangle
Investori	Tomáš Chalupa, Martin Chalupa
Projekt	2021
Realizácia	2022
Úžitková plocha	30 m ²
Náklady	10 000 €

Názov	DNA Eurovea
Adresa	Pribinova 1, Bratislava-Ružinov
Autor	Alan Prekop
Spolupráca (stôl)	Zheni
Investorka	Karolína Volková
Projekt	2022
Realizácia	2022
Úžitková plocha	320 m ²

PIM pro BIM

TEXT: JOSEF PLATIL

Obor stavebnictví prochází postupnou digitalizací. Řeší se tak problémy se stagnující produktivitou a neefektivitou. Existuje však riziko, že kvůli zaměření na technologické trendy, jako je 3D modelování a virtuální realita, zanedbáme základy digitálních procesů. Stavební projekty spoléhají na přesné informace, proto je velmi důležité stanovit postupy pro vytváření, standardizaci, údržbu a správu produktových dat.

Josef Platil publikoval v roce 2021 v německém nakladatelství buildingSMART Verlag knihu „PIM for BIM“. Představuje v ní průnik dvou procesů, PIM neboli product information management a BIM čili building information management, a to pohledem výrobce stavebních materiálů. Danou oblast definoval jako proces „PIM pro BIM“.

Kniha je určena profesionálům ve stavebnictví a pokrývá oblast správy produktových dat, informačního managementu, bezpečnosti a řízení organizačních změn. Zaměřuje se na základní koncepty PIM a BIM, dopad digitalizace na životní cyklus projektů a staveb i nástrahy spojené s implementací digitálních procesů.

Cílem publikace je nabídnout poskytovatelům a příjemcům produktových dat ve stavebnictví praktické rady, jak postupovat. Kniha myslí na koncové uživatele zmíněných dat, tedy na projektanty a stavební inženýry, kteří je potřebují k modelování. Styl a rozsah textu je cíleně úsporný – 150 stránkovou publikaci uvádí motto „Kniha je záměrně stručná“.

Synonymum pro digitalizaci

BIM začal v 70. letech 20. století vývojem prvního systému popisu budov s parametrickým 3D návrhem a integrovanou databází. Termín „informační model budovy“ byl poprvé použit v roce 1992. Programům jako Revit a Navisworks trvalo až do roku 2002, než umožnily koordinaci práce v jinak nekompatibilním softwaru. BIM se stal synonymem pro digitalizaci celého životního cyklu budov a využívá se nejen při plánování, ale také na stavbách a ve facility managementu. Výhody digitalizace lze plně realizovat,

pouze pokud celý digitální dodavatelský řetězec dané technologie přijme a použije je ke spolupráci. Tu lze považovat za klíč k průmyslu 4. 0.

Prefabrikace

Výroba stavebních materiálů, jako jsou cihly či střešní tašky, obvykle nezávisí na konkrétním projektu. Model budovy netvoří nezbytnou podmínku výroby. Oproti tomu prefabrikace vyžaduje znalost projektu před zahájením výroby, což vede ke zvýšení efektivity a snížení nákladů oproti klasické výstavbě z dostupných stavebních materiálů. Může se stát, že stavitel použije odlišný materiál, než je v projektu, při zachování stejných fyzikálních vlastností, avšak od jiného výrobce. U prefabrikátů vyráběných na míru je nutné znát model i konkrétního výrobce.

Životní cyklus budovy

Životní cyklus projektu a budovy zahrnuje celou životnost budovy, od počáteční fáze plánování až po její případnou demolici. Zmíněný nepřetržitý proces pokrývá plánování, projektování, výstavbu, provoz, údržbu a konečnou demolici budovy. Jeho cílem je optimalizovat využití budovy po celou dobu její životnosti při zohlednění faktorů, jako je energetická účinnost, udržitelnost a nákladová efektivita. Účinná správa vyžaduje spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami, včetně architektů, inženýrů, dodavatelů, správců zařízení a vlastníků budov, a to v průběhu celého procesu. Využití digitálních technologií, jako je BIM, může proces zefektivnit a zlepšit komunikaci mezi zúčastněnými stranami, což vede k udržitelnějším a efektivnějším budovám

Životní cyklus stavby

Cílem projektu je postavit budovu a předat ji k užívání. Stavba prochází dvěma klíčovými fázemi, a sice fází projektu a provozu. První zmíněná zahrnuje vývoj projektu, plánování a návrh, nákup a výrobu stavebních materiálů, konstrukci, předání a uvedení do provozu. Jakmile je stavba převedena na klienta, přechází do provozní fáze, kde plní svou zamýšlenou funkci. Během její životnosti může dojít ke změnám, renovacím a částečné rekonstrukci. Životní cyklus stavby končí demolicí a recyklací použitelného materiálu.

Digitalizace

Nástup digitalizace přinesl řadu výhod jak ve výrobě, tak ve stavebnictví. Umožnil sběr a analýzu rozsáhlých souborů surových dat, která lze využít v procesech řízení výroby a zajištění kvality. Dané informace jsou cenné i během procesu výstavby a zpětná vazba z projektů může ovlivnit plánování na straně výrobce. BIM usnadnil proces návrhu a projektantům umožňuje najít alternativní produkty s podobnými fyzikálními charakteristikami. Dodavatelský řetězec obohacený fungující výměnou informací prostřednictvím digitálních kanálů a automatizovaných procesů je prospěšný pro obě strany: Informace související s projektem mohou výrobcům pomoci při plánování velikosti a kapacity výroby, a výrobci mohou zjistit, které produkty budou použity v blízké budoucnosti.

Stavební průmysl a výrobci stavebních materiálů tvoří kritickou část digitálního stavebnictví. Informační technologie hrají zásadní roli při provozu webových stránek, vytváření mobilních aplikací a správě digitálních aktiv. Procesy

nákupu, marketingu, řízení dodavatelského řetězce a dodržování legislativy představují životně důležité aspekty digitálního prostředí. Standardizace definic plní nezbytnou úlohu pro fungující výměnu dat. A snadná porovnatelnost produktů je potřebná pro volbu správných stavebních materiálů.

Nové technologie

Technologie mají potenciál způsobit revoluci v odvětví, v němž se setkává architektura, inženýrství, výroba, stavebnictví a provoz budov. Patří mezi ně prefabrikace a modulární konstrukce, vývoj nových stavebních materiálů, využití robotiky k ulehčení manuální práce, aditivní výroba a 3D tisk, 3D skenování a fotogrammetrie pro modely ve skutečném stavu, rozšířená a virtuální realita, imerzivní vizualizace, zpracování velkých dat pro prediktivní údržbu, internet věcí (IoT), komunikace strojů machine-to-machine (M2M), autonomní zařízení pro konstrukci a řízení, bezdrátové monitorování pomocí senzorů a připojených zařízení, online spolupráce v reálném čase na stavbě a pokročilé modely BIM budov a dalších staveb.

Výzvy

Užití digitálních technologií ve stavebnictví přibývá, a prohlubuje se tak propast v produktivitě mezi digitálními a analogovými metodami práce. Zatímco hodinová produktivita manuální práce bez nových technologií může stagnovat, celková produktivita práce se může snížit s ohledem na trend zkracování zákonně pracovní doby dělníků na stavbách. Faktorem je také omezená škálovatelnost lidské práce a vyšší chybovost. Digitalizace nabízí řešení uvedených problémů poskytnutím pomoci při opakující se ruční práci, takže lze zvýšit produktivitu.

Definice problému

Obor stavebnictví prochází postupnou digitalizací. Řeší se tak problémy se stagnující produktivitou a neefektivitou. Existuje však riziko, že se zaměříme na trendy technologie, jako je 3D modelování a virtuální realita, a zanedbáme základy digitálních procesů. Stavební projekty spoléhají na přesné informace, proto je velmi důležité stanovit postupy pro vytváření, standardizaci, údržbu a správu produktových dat. PIM představuje klíč ke sbírání, zpracování a poskytování strukturovaných produktových dat pro celé odvětví, přístupných organizacím všech velikostí a úrovní digitální gramotnosti. Může pomoci řešit problémy, jimž čelí výrobci produktů při správě a aktualizaci dat, předcházet chybám a zvyšovat dostupnost pro trh. Vytváří také příležitosti ke zlepšení způsobu, jakým se budovy navrhují a stavějí.

Data versus informace

O datech se často hovoří jako o nové ropě. Stejně jako ropu je však nutné surová čístit – jediné tak jsou použitelná. Data představují hrubá, neuspořádaná fakta, zatímco informace se zpracovávají, organizují, strukturují či prezentují v daném kontextu, aby byly užitečné. V digitálním prostředí se během procesu plánování, výstavby a správy aktiv v provozní fázi generuje obrovské množství dat. A pokud nejsou zpracována, nestanou se informacemi použitelnými při rozhodování.

PIM jako správa a řízení produktových informací

PIM představuje proces správy a řízení

produktových informací a zároveň systém, v němž se centrálně spravují informace o produktech. Obsahuje jak produktová, tak marketingová data, jež se ke koncovým uživatelům dostávají prostřednictvím jednoho či více distribučních kanálů.

PIM jako informační systém shromažďuje, zpracovává, ukládá a sdílí informace o produktech, vytváří a udržuje sdílenou a schválenou datovou sadu o produktech jako jediný zdroj pravdy. Je spravován a užíván interními zaměstnanci, výstupy se poskytují obchodním partnerům a zákazníkům. PIM může také tvořit zdroj dat pro produktové listy na webu, lze z něj generovat tištěné katalogy a distribuovat data do různých navigačních kanálů.

Zdroje dat pro PIM lze rozdělit do tří skupin, a to na digitální, osobní a fyzické. Mezi digitální zdroje patří další informační systémy jako enterprise resource planning (ERP) a produktové databáze. Osobními zdroji se rozumějí informace držené lidmi v organizaci i mimo ni, což může být explicitní, nebo implicitní znalost. Fyzické zdroje produktových dat představují charakteristiky produktů, které jsou pozorovatelné – jako hmatový pocit, povrchová struktura a odraz světla – a je obtížné je digitalizovat.

Zdrojem dat pro PIM jsou systémy ERP, interní databáze produktů, soubory produktových listů, tištěné a digitální katalogy a content management system webových stránek. Nedílnou součástí produktových dat tvoří také obrázky, vizualizace a dokumenty, které je možné buď uložit v rámci systému PIM, nebo lze zřídit samostatný digital asset management (DAM).

PIM není MDM, PDM ani PLM... MDM alias master data management představuje úložiště podnikových dat, zatímco PIM je pouze jejich podmnožinou a obsahuje jen produktová data. PDM neboli product data management uchovává data související s vývojem a výrobou produktů. A product lifecycle management čili PLM se používá pro sledování celého životního cyklu produktu, od výroby přes uvedení na trh až po stažení z trhu.

Skladové jednotky a kombinace produktů

Informace o všech skladových jednotkách SKU jsou uloženy v systému ERP. V zakázkové výrobě může produkt existovat v systému PIM a katalogu produktů, ale ne v systému ERP, dokud není objednan. Teprve pak se spustí výroba a logistika. Když jsou produkty kombinovány a sestavovány, jejich vlastnosti se mohou měnit. V návrhovém softwaru mohou návrháři projektu přidat negeometrické informace do vrstvy ve výkresu jako vlastnosti. Například zeď může být vyrobena z cihel a malty a přidáním více vrstev vznikne sendvičová konstrukce, která kombinuje více produktů do jednoho systému. V důsledku toho se stěna může skládat z cihel, malty, izolace, vnitřní omítky, dutiny a vrstvy lícových cihel. Uvedená specifická kombinace produktů má jedinečné vlastnosti, jež lze zahrnout do modelu jako „zeď“. Popsané soubory vlastností je nutné spravovat.

PIM a zboží

V mnoha případech zahrnují systémy PIM produkty, které samotná společnost nevyrábí, ale buď představují doplňkové produkty, nebo jsou nezbytné pro dokončení návrhu projektu.

Jako doplňkové produkty mohou být nabízeny například příchytky na střešní tašky nebo malta na cihly, zatímco informace o střešních taškách, příslušenství a střešních oknech musejí být pro projektanty k dispozici v jediném modelu. V takových případech musí systém PIM uchovávat a distribuovat produktové vlastnosti obchodovaného zboží – tedy produktů, jež pravděpodobně existují v systému PIM producentů.

Datový model

Každý systém PIM vyžaduje datový model, který je nezbytný pro správné použití vlastností. Datový model může mít různé podoby, počínaje tabulkami v MS Excel a konče sofistikovaným modelovacím nástrojem pro enterprise data governance. V závislosti na technické odbornosti uživatelů se bude datový model používat odlišně. Je důležité mít čistý, srozumitelný a dostupný datový model, na nějž se mohou všichni uživatelé odvolávat. Dokument využívají tři skupiny: vlastník datového modelu, správci dat a tým zodpovědný za vývoj softwaru.

Metadata

V systému PIM jsou informace o produktu uloženy jako strukturovaná data. Metadata na druhou stranu poskytují popisné informace o datech, jako je kontext, zdroj a formát. Je nezbytné, aby systém fungoval správně, a mezi daty a metadaty musí vést jasná hranice. Správně strukturovaná metadata umožňují efektivní vyhledávání a propojování souvisejících datových prvků. Metadata může představovat: název vlastnosti, typ hodnoty, předdefinovaný seznam hodnot, jednotka, metoda stanovení či měření vlastnosti, definice, stav, navazující standard nebo technická norma, která vlastnost definuje, vstupní bod, zdrojový systém či verze.

Role

PIM má své uživatele, správce a spotřebitele dat. Ke každodenním uživatelům systému PIM patří inženýři, produktoví manažeři, prodejní a marketingové týmy a vyšší management. O provoz se starají správci systému, což může být oddělení IT nebo externí poskytovatel služeb. PIM lze provozovat jako službu třetí strany, přesto jsou stále potřeba smluvní správci systému a dohodnuté úrovně poskytovaných služeb.

Poslední skupinu reprezentují spotřebitelé dat, tedy zákazníci, společnosti a vlády. PIM je navržen tak, aby spotřebitelé dat dostali strukturovaná a strojově čitelná data. Zprostředkovatelé dat, jako jsou maloobchodníci a velkoobchodníci, musejí konsolidovat vstupy z několika různých systémů PIM do svého vlastního katalogu produktů, což vyžaduje standardizaci a správnou klasifikaci produktů.

Výhody zavedení systému PIM

Mezi výhody systému PIM patří rychlejší uvedení na trh, lepší kvalita dat a snížené náklady na jejich údržbu. Zákazníci ocení konzistentní prezentaci totožných dat na různých kanálech. Společnosti s rozsáhlými katalogy produktů, složitou hierarchií produktů a variant, velkým počtem distribučních kanálů, problémy s kvalitou dat a auditem a správou dat by měly systém PIM implementovat. Rostoucí složitost digitálního obchodu a nároky regulátorů ospravedlňují zavedení systémů PIM napříč stavebním sektorem u všech výrobců stavebních materiálů.

BIM jako řízený proces výměny informací

Building information management představuje proces řízení výměny informací během celého životního cyklu stavby. Vyžaduje spolupráci všech zúčastněných stran na projektu, což usnadňuje návrh, konstrukci a následný provoz. BIM umožňuje sestavení 3D modelu všech prvků budovy parametrickým způsobem, který lze měnit v reálném čase. Díky tomu se dá model snáz a levněji změnit. Výsledné změny jsou pak vidět ve všech jeho výstupech.

Model budovy obsahuje také informace o fyzických a fyzikálních vlastnostech produktů či podrobnou specifikaci každého prvku, stejně jako údaje o potenciální spotřebě energie a udržitelnosti pro podporu budoucího provozu a správy budovy. BIM rozlišuje dva hlavní informační modely: projektový informační model a informační model stavby v provozu, který se používá v provozní fázi pro údržbu a modelování způsobů užívání – například vytiženosti výtahů ve výškových budovách.

Proces správy informací

Efektivní správa informací je pro úspěch stavebních projektů klíčová, vzhledem k jejich složitosti a zapojení většího množství spolupracujících stran. ISO 19650 staví správu informací do středu standardů BIM a zavádí nové termíny pro klienty a dodavatele. Klient zodpovídá za definování požadavků na výměnu informací, organizaci stavby a projektu. Součástí informační výměny tvoří i společné datové prostředí pro výměnu dat (common data environment, CDE). Jde o centrální úložiště, kde se shromažďují, spravují a distribuují informace v rámci projektu, včetně modelů BIM, dokumentů, komunikace projektového týmu a informací o stavu projektu. Poskytuje jediný zdroj pravdivých informací o projektu a usnadňuje nalezení nejnovější platné verze.

Efektivní správa projektových informací vyžaduje pečlivé plánování, jasnou komunikaci a spolupráci mezi všemi stranami zapojenými do stavebního projektu. Zároveň vyžaduje od všech zúčastněných dodržování domluvených standardů – například formátů, verzí a pojmenování dokumentů. Řada ISO 19650 poskytuje rámec pro BIM, který definuje organizaci informací pro plánování a stavební práce a vztahuje se na celý životní cyklus stavby.

Stavební proces zahrnuje velké množství profesí, včetně projekčního týmu, dodavatelů stavebních materiálů, výrobců a zpracovatelů. Mezi zainteresované strany projektu patří vlastníci, provozovatelé a správci budov. Všechny zainteresované strany nějakým způsobem pracují v prostředí, ve kterém probíhá informační výměna, a všechny mají v ideálním případě přístup k informacím na základě své konkrétní informační potřeby.

Členové projektového týmu, koordinátoři BIM nebo manažeři BIM vkládají data do modelu a technologie jako senzory poskytují nepřetržitý proud dat. Jejich shromažďování probíhá po celý životní cyklus budov a všechna uvedená data je třeba zachytit, nasměrovat do správného informačního kontejneru a použít v následných procesech. Efektivní přístup k relevantním informacím prostřednictvím přímého toku dat z jejich zdrojů ke spotřebitelům minimalizuje související úsilí a vznik chyb. Interoperabilita je zásadní pro umožnění přenosu dat mezi

aplikacemi a dovoluje výměnu informací mezi případy použití a pracovními postupy. Je také nezbytné, aby byla veškerá shromážděná data smysluplně strukturována, aby se dalo efektivně nakládat s informacemi požadovanými pro konkrétní úkol. Informační struktura, jež umožňuje integraci všech příspěvků od začátku, tvoří zásadní faktor úspěchu.

Vlastnosti produktu

Stavební materiály používané ve stavebnictví mají vlastnosti. A každá vlastnost má svůj název, hodnotu i měřítko. Lze se odkázat na konkrétní normu, která danou vlastnost definuje. Produkt má své rozměry, vlastnosti související s užitím a vlastnosti vycházející z použití s dalšími stavebními prvky. Uvedené vlastnosti lze předdefinovat v sadách vlastností. Každý produkt se tak dá zařadit do třídy produktů stejné kategorie – například cihly, střešní tašky či dlažby.

Výhody

Implementace BIM poskytuje řadu výhod pro celé odvětví – například úsporu času a úsilí v procesu modelování, vytváření lepších vizualizací a prezentací pro klienty – a dovoluje ověřit domněnky před zahájením výstavby. Umožňuje spolupráci mezi architekty, inženýry a designéry, více opakování návrhu s dílčími změnami a při nižších nákladech i testování nových materiálů v modelu. Modelovat je možné paralelně a lze tak ušetřit čas. BIM jako standard prosazovaný vládami přináší další výhody: Pro veřejnost je zřejmé, co a jak bude postaveno. Veřejní zadavatelé mohou obhájit výdaje vyšší transparentností nákladů na výstavbu a provoz. Obecně BIM zvyšuje efektivitu stavebního procesu pro všechny zúčastněné strany informační výměny.

Práce s produktovými daty

Produktová data procházejí životním cyklem: Počínaje sběrem dat začíná jejich čištění. Poté následuje obohacení o nové vlastnosti produktů. Jakmile jsou produktová data připravena, přichází na řadu jejich distribuce. Proces končí archivací dat.

Čištění zahrnuje organizaci a filtrování shromážděných dat. Je důležité mapovat vlastnosti z různých standardů a norem i seznamů přání koncových spotřebitelů, aby se zajistilo, že jsou data transparentní a vzájemně propojená. Ne všechna data lze používat stejným způsobem. Čištění vnáší řád do počátečního informačního chaosu a umožňuje obohacování dat.

Obohacování představuje proces přidávání nových vlastností produktů. Důvodem mohou být nové normy, změna legislativy či požadavky interních oddělení nebo externích partnerů. Obohacení dat musí být v souladu s ochranou výrobního a obchodního tajemství.

Distribuce je proces pravidelné aktualizace informací o produktu v databázích, souborech a dokumentech. Různé aplikace mohou vyžadovat různé metody, formáty a frekvence aktualizace dat. Výrobci ručí za přesnost údajů, což je nezbytné pro udržení dobré pověsti a dodržování zákonů. Při distribuci dat je nutné dodržovat oborové standardy a rozumnou míru propojení s obchodními partnery a jejich informačními systémy.

Archivace se týká praxe uchovávání informací o produktu i poté, co byl stažen z trhu, což je důležité pro potenciální budoucí požadavky

na ověření správnosti poskytnutých dat. Výrobce právně zodpovídá za kvalitu, přesnost a spolehlivost poskytovaných údajů. Je třeba mít správné postupy pro archivaci produktových dat, aby bylo možné ověřit správnost dat historických. Transparentnost v rámci firmy je nezbytná pro nalezení a vyřešení chyb; u obchodních partnerů pak zvyšuje důvěryhodnost.

Informační bezpečnost

Stavebnictví stále více ohrožují kybernetické útoky i úniky dat, a proto představuje bezpečnost informací pro IT řešení zásadní problém. Úspěšný útok může způsobit značné poškození infrastruktury, ztrátu dat i důvěryhodnosti, a dokonce bankrot. Vedlejší efekt digitalizace procesů tvoří vyšší zranitelnost kritických systémů. Firemní bezpečnostní školení proto musí zvýšit povědomí o fyzické a digitální bezpečnosti a bezpečnostní systém musí podléhat interním auditům a kontrolám.

ISO 27001 a ISO 27002 poskytují pokyny pro nastavení systému řízení bezpečnosti informací, který pokrývá rozsah zabezpečení, politiku, hodnocení rizik, kontroly a plány léčby. Protože však výměna informací v digitálním dodavatelském řetězci zahrnuje více organizací, nelze normu ISO 27000 aplikovat přímo. Místo toho ISO 19650-5 poskytuje přístup ke správě informací zaměřený na bezpečnost, který zahrnuje hodnocení citlivosti, vývoj bezpečnostní strategie, plánování řízení bezpečnosti a incidentů, stejně jako práci s klienty a dodavateli mimo formální schůzky. V závěru popsaného standardu se přímo uvádí, že jakmile jsou informace veřejně dostupné, je prakticky nemožné zabránit jejich pokračující distribuci.

PIM a BIM nemají vztah 1 : 1

Proces – předložený poprvé ve výše uvedené knize – definuje řízení výměny produktových informací v digitálním prostředí pro stavební materiály. Platí, že PIM výrobce představuje správu produktových dat nezávislou na projektech, zatímco modely BIM jsou vyvíjeny pro konkrétní projekty. PIM a BIM nemají vztah 1 : 1, protože jeden systém PIM dodává produktová data více koncovým uživatelům a konkrétní modely a projekty vyžadují data z více systémů PIM. Model BIM je pravdivý pouze tehdy, je-li zajištěna správnost užitých dat. Produktové informace tak musejí být získány ze spolehlivého zdroje se správnými a aktuálními daty ve správném formátu.

Potřeba informací o produktech se v průběhu projektu a životního cyklu stavby liší. Model BIM tak v různé fázi obsahuje odlišné informace. Systém PIM nerozlišuje mezi různými úrovněmi informační potřeby. Je tedy nutné pochopit, jaké informace o produktu, kdy a v jakém formátu jsou potřeba. Jedině tak lze dosáhnout hladké výměny dat a naplnit smysl procesu BIM.

Je nutné si položit dvě otázky: Jaký druh informací o produktu je potřeba pro konkrétní případ užití? Jaký formát je vyžadován pro hladký přenos dat?

Ing. Josef Platil vystudoval informatiku na ČZU a informační management na VŠE v Praze. Je zakládajícím členem digitálního hubu pro inovace. Vede vývoj, testování a implementaci inovativních přístupů k digitalizaci stavebnictví.

RIEŠENIA PRE HISTORICKÉ STRECHY

TEXT: WIENERBERGER

Naše kultúrne architektonické dedičstvo spočíva vo veľkej rozmanitosti strešných krytín zdobiacich historické a pamiatkovo chránené budovy. Potenciál obnovy budov, medzi ktoré patria aj pamiatky, je na Slovensku mimoriadne veľký. K vhodným materiálom na rekonštrukciu patrí pálená krytina Tondach.

Keramické škridly svojou odolnosťou, životnosťou overenou rokmi, ale aj vzhľadom zapadnú do akéhokoľvek prostredia a splnia očakávania súčasných stavebníkov. Svojím vzhľadom umožňujú nadviazať na tradíciu a súčasne ju rozvíjať v modernej podobe.

Preferované modely keramickej krytiny

Pri rekonštrukcii striech pamiatkových či cirkevných budov je dôležité, aby nová krytina dokonale plnila svoju ochrannú funkciu a pritom nenarúšala historický ráz celej stavby. Wienerberger ponúka pod značkou Tondach široký výber tvarov a farebných úprav škriadiel vrátane príslušenstva na všetky typy stavieb. Historické prostredie síce diktuje farebnosť a tvar keramických škriadiel, ktoré možno použiť pri rekonštrukcii, Tondach však šírkou svojej ponuky umožňuje nespočetné množstvo vizuálnych variácií. Spoľahlivá strecha, ktorá ochráni pamiatku ďalšie desaťročia, si okrem skúsených majstrov pokrývačov žiada aj zapracovať keramické strešné doplnky, ktoré nerušivo doplnia historickú strechu a súčasne zabezpečia jej dokonalé odvetranie.

Tradičná Bobrovka

Najpreferovanejším riešením striech v pamiatkových zónach je už dlhodobo hladká Bobrovka s okrúhlym rezom. Čas overil jej kvalitu a nadsťasovosť jej dizajnu. Výborne sa s ňou pracuje aj na komplikovaných strechách. Je možné poskladať z nej rôzne kuželové plochy aj špeciálne poskladané úžľabia. Škridla tohto typu sa mimoriadne hodí aj na stavby vo vidieckom štýle. Kombináciou rôznych tvarov a povrchových úprav možno doceliť optický vzhľad tradičnej vidieckej strechy.

Ideálne na rekonštrukciu

Na pokrytie historických striech je ideálna aj Drážková Bobrovka hladká značky Tondach s okrúhlym alebo rovným rezom. Ide o krytinu tvarovo podobnú tradičnej Bobrovke, no má navyše bočnú drážku. Tá zaisťuje nižšiu spotrebu a ľahšiu montáž, a tak ponúka elegantné a zároveň cenovo prijateľné riešenie.

Oblúbu na historických budovách nestráca ani typický tvar škridly Steinbrück. Svojich predchodcov však prevyšuje kvalitou a presnosťou. Túto posuvnú škridlu možno kombinovať aj s pôvodnými škridlami, a to bez zmeny latovania.

Keramický šindel

Pre tradičnú slovenskú architektúru je príznačný aj drevený šindel. Ten možno spoľahlivo nahradiť keramickým šindľom Tondach v povrchovej úprave engoba čierna s jemnou povrchovou štruktúrou. Keramický šindel zachová klasický štýl stavby a svojho dreveného predchodcu prevyší mnohonásobne dlhšou životnosťou a bezúdržbovosťou.

Moderné škridly na historické objekty

Niektoré objekty v historických centrách miest nie sú pamiatkovo chránené a predpísané majú iba použitie pálenej krytiny. V takom prípade môže investor nadviazať na tradíciu, no v modernej podobe. Spojiť požiadavky na funkčnosť a nadsťasový vzhľad a zároveň rešpektovať okolité prostredie umožňujú veľkoformátové škridly. Pri rekonštrukciách sa výborne uplatnia najmä tie s možnosťou dostatočného posuvu. Veľkoformátová škridla Contiton 9 v prírodnej červenej farbe terakota sa vyznačuje jednoduchým tvarom a čistými líniami. Svojou univerzálnosťou zapadne do akéhokoľvek prostredia.

EHL & KOUMAR ARCHITEKTI s.r.o

FOTO: TOMÁŠ SOUČEK

Lávka v Litomyšli

Nová lávka s výtahem, která nahrazuje původní nadchod z roku 1981, zajišťuje pěší bezbariérové spojení od městského úřadu do centra města a ztraktivňuje cestu přes rušnou komunikaci. Díky zvolené konstrukci je lávka zastřešena, poskytuje komfort a ochranu proti nepohodě a nabízí atraktivní průchod mezi korunami stromů nad řekou Loučnou s výhledy na město.

Pracovat pro město Litomyšl je velkou výzvou pro každého architekta. Proto nás velmi potěšila nabídka navrhnout novou lávku pro pěší přes silnici I/ 35 jako náhradu za původní nadchod z roku 1981. Součástí zadání bylo překonat čtyřproudovou silnici a současně využít potenciál místa k vyhlídce a k zajištění bezbariérového přístupu na nábřeží řeky Loučná a dále do centra na Smetanovo náměstí.

Tato pěší cesta historicky zpřístupňovala nábřeží řeky s mlýnským náhonem a pár domů na protějším břehu. Když se na počátku 20. století město rozrůstalo o novou obytnou čtvrť se školami, bylo do svahu nad řekou osazeno velkorysý kamenný schodiště. V 80. letech byla městem necitlivě protažena krajská silnice I. třídy, která tuto část rozetnula vedví. Pěší propojení měl zajistit betonový nadchod, který postupně degradoval a bylo nutné ho nahradit.

Na návrhu lávky jsme od začátku spolupracovali se statiky Ladislavem Dvořákem a Ladislavem Šaškem, se kterými jsme již dříve navrhovali lávku do Holešovic nebo do Hlásné Třebaně.

Otevírá pohledy na historii města

Novou lávku jsme navrhli osadit v místě původního nadchodu a protáhli jsme ji až nad úroveň břehu Loučné. Do zrcadla stávajícího kamenného schodiště jsme umístili pylon výtahu, na který je z této strany lávka zavěšena. Abychom pohledově zdůraznili asymetrickou polohu výtahu a současně zlepšili momenty v krajním poli lávky, protáhli jsme konstrukci o dva moduly směrem nad řeku. Lávka tak vybízí k zastavení a otevírá pohledy na historický střed města i zámecké návrší. V průhledu Ropkovou ulicí vytváří výtahová věž novou dominantu a stává se přirozenou protiváhou historické věže radnice v nároží Smetanova náměstí.

Minimalizace stavební výšky vedla logicky k ocelové nosné konstrukci se spodní mostovkou. Pro zajištění komfortu pěších jsme od začátku uvažovali nad zastřešením lávky. Tento požadavek byl splněn uzavřeným uspořádáním příčného řezu se stranami čtverce. Jako nejvhodnější systém nosné konstrukce byl zvolen tzv. Vierendeelův nosník.

Konstrukci lávky jsme doplnili zábradlím s kulatým madlem z nerezové oceli a s výplní ze sítě nerezových lanek. Kromě nenápadné linie madla tak zůstávají boční pohledy transparentní.

Osvětlení lávky podporuje kontrast lehké ocelové konstrukce a plných hmot pylonů z pohledového železobetonu. Jednoduchý charakter stavby oživují grafiky Ivany Šrámkové na vstupech do výtahu a zadní stěně pylonu, které se uplatňují v osových průhledech.

Lávku doprovází zeleň převážně odpovídající době vzniku v druhé polovině 20. století. Výrazným prvkem nástupu na lávku ze strany městského úřadu je borový háj. Na východní straně pod lávkou je porost podél obou stran schodiště zahuštěn přesazenými buxusy a posílen nově vysazenými modřemi kvetoucími velkolistými hortenziemi a bobkovišněmi. Volné lemy žlabů podél schodiště jsou osázeny kloboukatými zimolezy. Pro posílení půdokryvného krytu je vysazen podrost z barvinků a břečťanu v záměrně hustém sponu.

Konstrukční řešení

Statický systém svařované ocelové konstrukce lávky je spojitý nosník o dvou polích s převýšenými konci. Nosný systém lávky se skládá ze dvou hlavních Vierendeelových nosníků, spojených příčnicí. Každý nosník je tvořen horním a dolním pasem, které jsou spojeny sloupky. Opakováním čtverce příčného řezu v podélném směru přízpusobením vzdálenosti svislic a příčniců vzniká prostorový Vierendeelův nosník, z bočních stran otevřený a na spodním a horním povrchu opatřený plechovou ortotropní mostovkou a střechou. Prostorový modul krychle o vnějších rozměrech 3,07 x 3,07 x 3,07 m je důsledně opakován také v železobetonových konstrukcích spodní stavby nových podpěr.

Konstrukce lávky je svařovaná z oceli S355. Dosažení přesnosti hran prutů a celkové geometrie nosné konstrukce nám usnadnil konstrukční návrh, který využívá jako jádro průřezu všech svislic a pásů válcované profily HEB, doplněné navařenými plechy do čtvercového tvaru 220 x 220 mm. Příčnicí jsou celosvařované uzavřené průřezy a jejich tvar respektuje příčný sklon mostovky a střechy. Plechová ortotropní mostovka a střecha tvoří současně i vodorovné ztužení konstrukce.

Nosná konstrukce je na krajní a střední podpěře uložena na dvojici kalotových ložisek. Uložení a zavěšení nosné konstrukce na pylonu je atypické. Lávka je asymetricky zavěšena na jednom hlavním nosníku. Svislá reakce v zavěšení je rozdělena do dvou bodů tak, aby

se jednak zvýšila tuhost lávky, a tím zlepšilo její dynamické chování a aby se snížilo lokální namáhání nosníku v místě zavěšení.

Krajní opěra u městského úřadu využívá upravenou stávající spodní stavbu včetně stávajícího plošného založení. Nová střední podpěra má čtvercový průřez 3,07 x 3,07 m. Železobetonová konstrukce je dutá a je následně vyplněná lehčeným betonem. Založení je na mikropilotách, které procházejí částečně přes ponechanou základovou patku původní podpěry.

Nový železobetonový pylon u řeky Loučné má stejný průřez 3,07 x 3,07 m, je také dutý a kromě nosné funkce plní funkci výtahové šachty. Založen je plošně na patce, pod níž je skalní podklad. Střecha pylonu je prosklená a spolu se skleněným stropem výtahu poskytuje pohled na oblohu.

Všechny viditelné konstrukce spodní stavby jsou provedeny z pohledového betonu, s příznými pracovními spárami.

Postup výstavby byl navržen tak, aby reakce na pylonu byly přibližně stejné. To vyžadovalo velmi podrobnou statickou i dynamickou analýzu programem MIDAS. Celý systém podepření je umístěn uvnitř jednoho pole Vierendeelova nosníku v blízkosti vstupu do výtahu a je tvořen dvojicí horizontálně uložených elastomero- vých ložisek s vodícími konstrukcemi, čtyřmi elastomero- vých ložisky umístěnými vertikálně a čtyřmi předpínacími tyčemi, které prostupují dovnitř pylonu.

Výstavba probíhala od zahájení stavební sezóny 2022, výroba ocelové nosné konstrukce byla realizována v mostárně zhotovitele v Zábří nad Labem. Na stavbu byla nosná konstrukce dopravena ve dvou dílech a během víkendové uzavírky provozu na silnici I/35 byly dne 26. 11. 2022 oba díly osazeny pomocí těžkého autojeřábu. Následně proběhlo geometrické vyrovnání, montážní svary, upevnění ložisek a zavěšení na pylonu včetně předpínání, měření sil a rektifikace ložisek. Lávka byla otevřena veřejnosti 21. 12. 2022.

Název	Lávka v Litomyšli
Adresa	Na Šafránce, Praha
Autori	Lukáš Ehl, Tomáš Koumar, Ladislav Dvořák, Ladislav Šášek
Spolupráce	Ivana Šrámková – výtvarné řešení, Ladislav Tikovský – návrh osvětlení, Mikoláš Vavřín – návrh zeleně
Investor	Město Litomyšl, Ing. Antonín Dokoupil – vedoucí oddělení rozvoje města
Dodávateľ	Chládek a Tintěra, Pardubice a.s. – divize mostních staveb
Staviteľ	Ing. Jan Hanzlík
Projekt	2016–2021
Realizácia	01/2022–12/2022
Náklady	46 518 tis. Kč s DPH (z toho dotace SFDI 32 778 tis. Kč)

jar 2023, 28. ročník, 7,20 €, arch.sk

ARCH

o architektúre a inej kultúre

28. ročník, vychádza 4x ročne
ISSN 1335-3268
EV 573/08
Uzávierka: 15. 5. 2023

Vydavateľ
Nakladateľství FORUM, s. r. o.
člen medzinárodnej mediálnej skupiny
FORUM MEDIA GROUP GmbH.
IČO 27180 271
+421 2 20 62 00 10
arch@eurostav.sk

Adresa vydavateľstva
Nakladateľství FORUM, s. r. o.,
organizačná zložka
Seberíného 1, 821 03 Bratislava

Autori a autorky realizácií
František Kalesný, Yakoub Meziani, Jakub Klemón, Natália Janovičová, Ilja Muzafarov, Ondřej Tuček, Lenka Belanská, Jan Binter, Anna Blažková, EHL & KOUMAR ARCHITEKTI – Lukáš Ehl, Tomáš Koumar, Ladislav Dvořák, Ladislav Šašek, Ivana Šrámková, Ladislav Tikovský, Mikoláš Vavřín, JRKVC – Peter Jurkovič, Marcel Dzurilla, Kristína Tomanová, GutGut – Lukáš Kordík, Števo Polakovič, Samuel Zeman, Jana Benková, zerozero – Irakli Eristavi, Pavol Šilla, Juraj Červený, Architekti BKPŠ – Martin Kusý, Pavol Paňák, Lubor Soška, PLURAL – Martin Jančok, Michal Janák, Zuzana Kovaľová, Ruslan Dimov, Peter Stec, Ján Studený, Alan Prekop

Autori a autorky textov
Rea Dilhofová, Irena Dorotjaková, Ladislav Dvořák, Klára Gajdošová, Lukáš Ehl, František Kalesný, Tomáš Koumar, Mária Nováková, Josef Platil, Ondřej Tuček

Redakcia
Ing. arch. Irena Dorotjaková (výkonná redaktorka)
Klára Gajdošová (redaktorka, editorka)
Andrea Vargovčíková (jazyková korektúra)

Grafický návrh a DTP
Matúš Buranovský & Jiří Macků

Písma
AC Youth & Roobert

Papier
Multiart New Mat 100g

Inzercia – obchodné oddelenie
Ing. Jana Kóňová,
+421915 692 988,
jana.konova@eurostav.sk

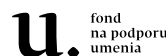
Bronislava Martiniaková,
+421 918 686 455
bronislava.martiniakova@eurostav.sk

Tlač
Alfa print, s. r. o.

Distribúcia
Mediaprint-Kapa a L.K. Permanent, s. r. o.

Partneri čísla

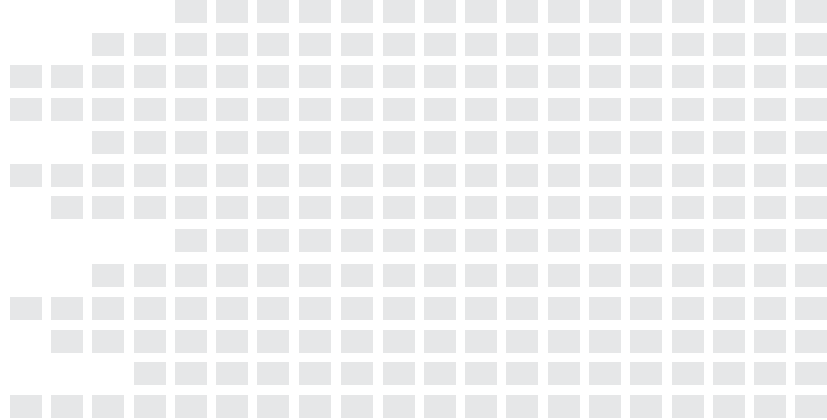
Z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

David Chipperfield: Architekti môžu byť angažovanejší
pri vytváraní udržateľnejšieho sveta

ARCH

o architektúre a inej kultúre

EDIČNÝ PLÁN NA ROK 2023

Arch 01 / JAR

Transformácia - konverzia - interakcia, obnova pamiatok, ne-pamiatok

- Priemyselné brownfieldy v centrách miest, revitalizácia priemyselných území, konverzia industriálnych budov, transformácia území (nové štvrte) na pôvodných brownfieldoch

UZÁVIERKA REKLAMY	24. 5. 2023
TLAČ	31. 5. 2023
DISTRIBÚCIA	6. 6. 2023

Arch 02 / LETO

Bývanie a interiér / flexibilita, variabilita

- Nájomné bývanie, bytové domy a moderné riešenia pre komunitu

UZÁVIERKA REKLAMY	20. 6. 2023
TLAČ	27. 6. 2023
DISTRIBÚCIA	6. 7. 2023

Cena Arch ŠPECIÁL

Realizácie, ktoré postúpili do finále + Ceny ARCH 2023

- Prezentácia toho najlepšieho zo slovenskej architektúry, medzinárodná porota, inovatívny prístup k súťaži a cenám
- Rozhovory, reflexie, reportáže z obhliadok a galavečera

UZÁVIERKA PARTNERSTVA A REKLAMY	20. 6. 2023
TLAČ	27. 6. 2023
DISTRIBÚCIA	6. 7. 2023

Arch 03 / JESEŇ

Udržateľnosť - recyklácia - ekologická architektúra

- Architektúra v kontexte udržateľných technologických riešení a prevádzke budov, certifikácia z pohľadu architekt/investor, progresívne a inovatívne riešenia, vízie - materiály, konštrukcie, detaily, funkcie

UZÁVIERKA REKLAMY	13. 9. 2023
TLAČ	20. 9. 2023
DISTRIBÚCIA	27. 9. 2023

Arch 04 / ZIMA

Identita, mobilita, človek a prostredie

- Krajina, mesto, ulica, infraštruktúra, práca - office, ateliér, výroba, služby; vplyvy globalizácie

UZÁVIERKA REKLAMY	20. 11. 2023
TLAČ	27. 11. 2023
DISTRIBÚCIA	4. 12. 2023

M&T
manufacture 1997

www.klucky-mt.sk

MADLO YES!

mosadzné madlo s doživotnou zárukou

